

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:
MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)
GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:	KOVÁCS ANDRÁS FERENC (vers)
Szerkesztők:	DEMÉNY PÉTER (esszé) LÁNG ZSOLT (kritika) SZABÓ RÓBERT CSABA (honlap) VIDA GÁBOR (próza)
Tördelőszerkesztő:	MOLNÁR ROZÁLIA
Korrektor:	SZŐCS KATALIN
Tipográfia:	BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT IRSAI ZSOLT

TARTALOM

KARÁCSONYI ZSOLT:

Séta (Vers) ■ 5

KÖTTER TAMÁS:

A Horthy emberei (Novella) ■ 6

BARTHA LÁSZLÓ ZSOLT:

Mielőtt meghasad; Fogantatás előtti a; Benne magam
(Versek) ■ 13

BENEDEK SZABOLCS:

Féltre lépés (Novella) ■ 16

KÁLI KIRÁLY ISTVÁN:

Hetvenkedőn (Versek) ■ 24

MAGYARY ÁGNES:

Meglátni Sevillát (Novella) ■ 27

ESZTERÓ ISTVÁN:

Tűzhely hamván parázsló; Rokonlelkek; Vojtina újabb
ars poeticája (Versek) ■ 38

PÁLL SZILÁRD:

Egy történet a fiatalság taváról (Novella) ■ 41

FAZAKAS ATTILA:

A Mozart-kő; Pontatlan elvárások, szabódások;
Bordal, szívterasz (Versek) ■ 58

VARGA LÁSZLÓ EDGÁR:

A fej (Novella) ■ 61

DEMÉNY PÉTER:

Tanfolyam; Éjszaka (Versek) ■ 70

KOVÁCS ANDRÁS FERENC:

Propria manu; „Lyra Mundi” (Versek) ■ 72

KORNIS-ELŐADÁSOK

KORNIS MIHÁLY:

Álomképek, görög napfényben ■ 75

FÓRUM

DEMETER ZSUZSA:

Sorokká rendezett világ (Kinde Annamária költészetéről) ■ 89

KÖNYVHUZAMOK

CODÁU ANNAMÁRIA:

Asszonyok, lányok, törések (Alice Munro: *Nyílt titkok*.
Nyolc történet; Szabó T. Anna: *Töréstezt*) ■ 99

TÉKA

ABODY ÉVA:

Történetek előlről, hátulról (Szávai Géza: *Makámaszutra*) ■ 103

TÓTH B. SÁRA:

Hittel és lélekkel (Bodó Márta: *Nőszírom*) ■ 105

TORDAI TERÉZ:

A diófa alatt (Kenéz Ferenc: *Esőben könnyen rámtaláltak*) ■ 107

TALÁLT VERS

DSIDA JENŐ:

A tisztviselőtelep ■ 110

NÉVJEGY

BENEDEK SZABOLCS ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

SÉTA

Dsidának, felejtés helyett

Lásd, sétálnék én is, Tinti-kutyámmal: a verssel,
tájékoztatnám az időt, hogy mennyire jól van,
megmosolyognám, hogyha a felhőn jár-kelel az angyal.

Csakhogy a fények égi kutyái rám acsarognak,
sárkányok közt jár, aki sárból jött a világra,
néz és mégsem látja a Holdban csónakos énjét.

Míg körülötte a csókos ütközetek viharoznak,
rontott Thor-kalapácsként térnek vissza a percek,
és mindaz, ami elhagyatott: most benne remeg meg.

Kóborló falevélnék látja magát, meg a sorsát,
újra meg újra legyűri lassúdad szomorúság.
Csakhogy – mit lát? Színház épül. Díszlet a szó és

(még takarásban) várnak a tiszták, égi színészek.
Nézd: a tekintet mélyén ettől ég az enyészet,
vagy csak az ősi november dermesztő hidegétől...

Vannak mégis séták, szívemben tavasz illeg,
hogyha begyorsítunk: elrejtjük vén sebeinket.
Túl a kerített, képekké merevült riadalmon,

vár még ránk az a régi, lezárt szemű daimón.
Nyílnak a nyílvevesszők és fellángolnak az órák,
hullámvészében végre a száraz, túli csatornák.

Ennyit akartunk. Most már megvan. Tűnjön örökre.
Vagy csak sétálgasson: mint bennünk a felejtés.

A HORTHY EMBEREI

„Puruttya ember ez, tartsd magad távol tőle!”, figyelmeztetett nagyanyám, valahányszor találkoztunk a szomszédoddal.

A faluban csak Böszmének hívták. Volt rendes polgári neve is, valamilyen Géza, de mivel senki sem emlegette így, már nem emlékszem rá.

Nyaranta nagyanyámékhoz passzoltak le a szüleim. Mindketten rendkívül elfoglalt emberek voltak. Apám a helyi újságnál a megyénkben élők ügyes-bajos dolgairól próbált optimista hangvételű cikkeket írni; anyám az SZTK-ban húzta, fúrta, tömte a rossz fogakat. Mindketten gyakran panaszkodtak a munkájukra, apámnak a feje, anyámnak a dereka és a háta fájt tőle.

A magam részéről egyáltalán nem bántam, hogy nem kell kulccsal a nyakamban a kommunizmus egyik hőséről elnevezett lakótelepen töltenem a nyarat. Volt ott néhány zűrös alak, akiket jobb volt elkerülni. Kétförintost lejmolta a kisebbektől, és azt firkálták a járdára meg a házak oldalára, hogy *Punks not dead* meg *Hisztéria*.

De mit csinálhat egy tizenkét éves fiú, aki falun tölti a szünidejét? Például focizhat, miközben arról álmodozik, hogy olyan nagy játékos lesz, mint amilyen Nyilasi, Törőcsik vagy Fazekas volt abban az időben. Horgászhat a nagypjával a közeli bányatóban. Kiolvashatja a nyári szünetre feladott kötelező olvasmányokat vagy bármi mást, amihez éppen kedve van.

Szerettem a könyveket, és nem jöttem zavarba, ha alkalomadtán olvasmányélményeimet közönség előtt kellett felidézni. A könyvekből nyert történeteimmel, amelyekből hol elvettem, hol – és ez volt a gyakoribb eset – kiegészítettem őket, gyorsan felkeltettem környékbeli fiúk figyelmét, akik aztán évről évre társamul szegődtek, hogy immár a mi főszereplésünkkel újrajátsszuk a történeteket. Íjat készítettünk, hogy egymás szeme világát kockáztatva eljátszhassuk Robin Hood hőstetteit a sherwoodi erdőben. Kardot faragtunk, és – miként Babócsai László *A koppányi aga testamentumában* Oglut – párbajra hívtuk egymást; a Spartacust, a munkásmozgalom e korai hősét játszó társunk keresztre feszítése, bár római légiósként sokat ügyeskedtünk rajta, szerencsére sikertelen próbálkozás maradt. De hiába volt a sok színes, írói fantázia szülte történet, egyik sem volt olyan eleven és ezért izgató nekünk, gyerekeknek, mint a nagypám háborús kalandjai.

Sanyi papa jutasi őrmester volt a Horthy-rendszerben. Amikor kitört a háború, kikerült az orosz frontra. Felderítő volt. A történetei üldözésekről, tűzharcokról, merész támadásokról és keserves visszavonulásokról szóltak, és szinte kivétel nélkül valamennyi halállal, mások halálával végződött, bár ez egyáltalán nem zavarta nagyapámat. Hivatásos katona volt, az élete természetes részének tekintette az erőszakot. Úgy beszélt emberek meggyilkolásáról, mintha csak egy csirke nyakát vágta volna el.

Volt egy rakás kitüntetés, amelyeket a háború alatt kapott. A padláson rejtegette őket, „a kommunisták miatt”. Néha lehozta a díszes fadobozt, amelyben a kardokkal, babérkoszorúkkal díszített kis- és nagykereszteket és a többi, apró színes szövetháromszögeken lógó medált tartotta. A legbüszkébb a magát Horthy Miklóst ábrázoló kitüntetésre volt. Ahogy a többinek, úgy ennek is elmesélte a történetét: A felderítőcsapata éjszaka átkúszott a senkiföldjén az orosz vonalához, hogy foglyot ejtsenek, és később kivallassák az ellenség erejéről meg arról, hogy mit terveznek. „Gyorsan, és hangtalanul kellett mozognunk, ezért nem vittünk magunkkal mást, csak egy pisztolyt, rohamkést meg néhány gránátot. Amikor felfedeztek bennünket, pusztá kézzel kellett öltre menni a lövészárkokban a ruszikkal, hogy végezni tudjunk velük.” Nagyon szerettem ezeket a történeteket. Különleges embernek képzeltem a nagyapámat, a katonáit óriásoknak, akik – ahogy ő fogalmazott – a „haza szent határait védték, Oroszországban is”. Ők voltak a Horthy emberei. A kormányzó és legfőbb hadúr katonái – egy gyerek fülének ezek a titulusok különösen tiszteletet parancsolóan hangzottak. Ráadásul imádott nagyapám szünni nem akaró módon rajongott Horthyért. „Amíg ő volt hatalmon, addig kuss volt a Lenin-sapkás fiúknak”, mondogatta elégedett tekintettel, ha szóba kerültek a régi idők, vagy meglátta a falu párttitkárát. De leginkább azért tisztelte élete végéig Horthyt, mert „amit az a hülye Károlyi elveszített, azt ő visszavette a románoktól, a csehektől meg a rácoktól”. Az iskolában még nem tanultunk a trianoni békeszerződésről, de innen-onnan már hallottam, hogy ott valamilyen óriási igazságtalanság történt a magyarokkal. Gyerek voltam, és a világot jókra és rosszakra, hősökre és gyávákra, bátrakra és árulókra osztottam. Apámmal az ilyesmit nem tudtam megbeszélni. Reménytelenül pacifista volt, a katonaság alól is sikerült felmentetnie magát.

Nagyapám nem szerette az akkori rendszert, ahogy a névadóját, Kádár Jánost sem. A háború után mint osztályidegen, megbízhatatlan elemet kipenderítették a hadseregből, örülhetett, hogy portásként el tudott helyezkedni a térszben, onnan ment végül nyugdíjba. Kádárról alkotott véleményét,

amit nagyanyám nem kis rémületére velem, az általános iskolás „kisunokájával” is megosztott, röviden így foglalta össze: „Kádár János, nemzetközi szélhámos.”

„Megéretted?”, kérdezte szigorú őrmesternézéssel nagyapám, miután elszavalta ezt a kis versikét.

„Meg”, feleltem vigyázzállásba meredve, mint a jó katona, aki megkapta a parancsot, és már nincs más dolga, mint végrehajtani. Hogyne értettem volna meg! Megfellebbezhetetlen igazság volt ez számomra, hiszen a nagyapám mondta, aki a Horthy embere volt, és aki, ha kellett, egy szál rohamkéssel szállt szembe az ellenséggel.

Ez az egyszerű rímre épülő, kétségkívül frappáns, bár számomra akkor még kissé talán érthetetlen, ugyanakkor könnyedén megjegyezhető versike már első hallomásra befészkelte magát a fülembé. Minden nagyanyai tiltás ellenére – „nehogy elmondd valakinek, mert egy életre elvágod magad” – egyre gyakrabban kaptam magam azon, hogy késztetést érzek másokkal is megosztani az igazságot arról, milyen ember is ez a Kádár János – no de erről majd később.

„Puruttya ember ez, ne állj szóba vele!”, figyelmeztetett azon a vasárnap reggelen is templomból hazafelé menet nagyanyám, amikor a kékre-zöldre vert arcú Böszmével összefutottunk a házunk előtt. A bal szeme körül monokli virított, az ajka felrepedt, és még mindig szivárgott belőle a vér.

„Géza, veled meg mi történt?”, vont a kérdőre nagyanyám Böszmét. Hiába nem szerette a szomszédot, hiába mondta el minden rossznak a háta mögött és óvta tőle a jövőmet – „te csak vegyél szépen példát apádról” –, a falusi asszonyokra oly jellemző örök kíváncsiság még az iránta táplált ellenérzésénél is erősebbnek bizonyult.

„Összefutottam az öthúszas gyorssal”, felelte foghegyről Böszme, és amennyire az arcát, száját borító sebek, zúzódások engedték, vigyorgott hozzá. Ami persze nem volt igaz, ezt már akkor, gyerekfejjel is azonnal tudtam. Egy ilyen találkozást, akármekkora nagydarab ember volt is Böszme, és hiába dagadtak sodronyként rajta az izmok, még ő sem élhetett volna túl.

Az előző esti tűzoltóbálon összeverekedett néhány férfival, akik a szomszéd faluból jöttek át. Az egyik utcabéli, aki maga is ott volt a mulatságon, még aznap elmesélte, hogyan esett a dolog. Három férfi – legalább olyan jókötésűek, mint Böszme – lépett be a kocsmába, és rögtön a pulthoz mentek, hogy italt rendeljenek. Eddig jutottak, amikor odalépett hozzájuk Böszme. Valami régi ügyük lehetett egymással, mert voltak ott más idegenek is, de velük nem törődött.

„Hát maguk, mit keresnek itt?” kérdezte tőlük Böszme. „Ide akárki bejöhet”, felelte az egyik.

„Akárki igen, de maguk nem”, mondta erre Böszme, és kiköpött a földre.

„Azt majd meglátjuk”, vágta rá az, amelyik a szót vitte közülük, aztán csak a szemével jelzett a másik kettőnek, és már rajta is voltak Böszmén. Annak se kellett több, addig ütötte-vágta, rúgta őket, amíg ki nem verte valamennyit a kocsmából.

„Ott volt a körzeti megbízott is, de sokat nem tudott tenni. Részeg volt ő is. Addig hadonászott a gázsprayvel, amíg magát fújta le”, fejezte be a történetet az ismerősünk.

„Puruttya ember”, mondta ki immár sokadszorra Böszme felett az ítéletet a nagyanyám. „Az. Az”, helyeselt az ismerősünk.

Ellentétben nagymamámmal, a nagyapám soha egy rossz szót sem szólt Böszmére, sőt nagy becsben tartotta. „Ha a Horthynak több ilyen keményfaszú katonája lett volna, mint Géza, akkor nem veszítjük el a háborút és vele Erdélyt meg a teljes Fel- és Délvidéket”, jelentette ki akkor is, amikor szóba került a verekedés.

„A világon élni csak hősként érdemes”, üzenté minden kamasznak az egyik ifjúsági regény, amelyet azon a nyáron olvastam. De én a kitalált hősök helyett igazi hús-vér emberekre vágytam. Olyanokra, mint a nagyapám, mint amilyenek a Horthy emberei voltak.

Az eset után Böszme lett az én hőszám. Igaz, még csak titkos csodálója voltam, mert akárhogy is igyekeztem, nem találtam alkalmat rá, hogy kifejezzem iránta érzett őszinte rajongásomat.

A házak mögött gyümölcsösökkel, veteményessel, fákkal, bokrokkal, pajtákkal, ólakkal teli kertek nyújtózkodtak a határ felé. A kertek közt szabad átjárás volt, s ha valaki nem félt a kutyáktól, az első háztól az utolsóig végiggyalogolhatott anélkül, hogy kitette volna a lábát az utcára. Ez volt a mi kis csapatunk birodalma.

Böszme kockaháza, mint egy fekete, rohadó fog, úgy terpeszkedett a tornácos, fehérre meszelt parasztporták közt. Nem természetett gyümölcsöt, veteményese sem volt. Az udvart és a kertet autók, traktorok és másféle járművek roncsai borították. Ezeket szedte szét, rakta össze, üzletelt velük meg az alkatrészeikkel.

Harminc körül járt, magas volt, barna, bajszos, igazi férfi a kor ízlése szerint. Ellentétben az emberek többségével, akik megházasodtak, aztán mindenféle kölcsönöket vettek fel, és cserébe vállalták, hogy gyerekeket

csinálnak, ő meg egyedül élt ebben a ronda, szürkére meszelt, pléhkapus házban.

Játék közben gyakran betévedtünk a kertjébe. A traktor- és teherautó-roncsokat hol harci járműveknek, hol űrhajóknak, hol meg búvóhelynek használtuk. Máskor azt figyeltük, ahogy szétszed vagy éppen összerak valamilyen bonyolultnak tűnő szerkezetet – mint minden gyerek, ellenállhatatlan vonzalmat éreztünk a szerelés iránt.

Egy ilyen alkalommal esett meg ez az eset is – bár soha ne történt volna meg!

Kis csapatommal csöndes áhítattal bámultuk Böszmét, ahogy egy traktor rozsdás roncsa alatt fekve megpróbált valamilyen, még a jármű szörnyű állapota ellenére is használhatónak ítélt alkatrészt kiszerezni belőle. Rettentően izzadt, folyt róla a víz; az izmai kidagadtak, az erei majd felrobbantak a karján az erőlködéstől. De hiába volt minden igyekezete, a csavarok meg sem mozdultak. Sokáig csak az átkozódását hallottuk, végül előbukkant olajtól, kosztól maszatos arca is.

„Hozd ide a körmös lehúzó!” adta ki az utasítást egyenesen nekem címezve. Nem kérdés volt, ez tisztán kihallatszott a hangjából, inkább parancs, aminek, mint egy jó katona, aki – legalábbis nagyapám szerint – nem kérdez, nem okoskodik, azonnal megpróbáltam eleget tenni. A szerszámkamrában, ellentétben az udvar és kert bábeli kavalkádjával, rend uralkodott. Mintha egy könyvtárba léptem volna be, ahol mindennek megvolt a maga kijelölt helye, bizonyos – számomra akkor és sajnos azóta is ismeretlen – szabályok, elvek szerint. Olajszag terjengett a félhomályba burkolózó helyiségben. Átjárt az izgalom, feladatot kaptam. Szerettem volna, hogy küldetésem, amellyel Böszme megbízott, még ha mégoly csekély jelentőségű volt is, sikerrel járna. Fogalmam sem volt, hogy néz ki ez a szerszám. Az az igazság, hogy a kalapácson kívül, amivel apám hol jó, hol meg rossz helyre verte be a szöget a falba, csak a fogót ismertem (később megtudtam, hogy a szóban forgó eszköz helyes megnevezése kombinált fogó). Azzal is tett néhány, általában eredménytelen kísérletet a konyhai gépek és bútorok szerelésére, és akkor is jó hasznát vette, amikor a rossz helyre bevert szöget akarta kihúzni a falból.

Előbb a falon lógó szerszámokat vettem szemügyre, aztán sorra húztam ki a fiókokat. Kintről izgatott kiabálást hallottam. Nyilván Böszme sürget, hogy vigyem már a szerszámot, amelyet még mindig nem lelek, gondoltam magamban. Fogyott az időm, féltem, hogy mást küld majd helyettem, egy helybéli fiút, aki nyilván már nemcsak szerelt, de vezetett is traktort.

A voksomat végül egy fogóra emlékeztető szerszámra tettem. Jóval hosszabb volt a nyele, mint az apám fogójának, és a feje, mint egy T-rexé, erő sugározva görbült; a fej belső oldalából, akár egy ragadozó pofájából, tépőfogakként meredtek ki a recék. Választásomban az is közrejátszott, hogy a keresett szerszám nevében a *köröm* szó szerepelt. Erről, a történelem iránt rajongó kisdíákként, azonnal a körömlétezésre, erre a korokon átívelő kínzási módra asszociáltam. A kiszemelt tárgy pedig alkalmasnak tűnt nemcsak a köröm, de akár még az ujjak letépésére is.

„Hogy a faszba szedjem ki a csapágyakat svédfogóval?“, mordult rám Böszme, amikor átnyújtottam neki a kiválasztott szerszámot, és már jelzett is a szemével az egyik pajtásomnak, aki, fél perc sem telt bele, már hozta is a karmos, háromlábú acélrákra hasonlító eszközt, az igazi *körmös leházót*.

A következő napokban sokat rágódtam a dolgon. Újra és újra elképzeltem, hogyan szólítom meg legközelebb Böszmét, és hogyan magyarázok majd el neki mindent. Beismerem a hibámat, felajánlom, hogy segítek neki, cserébe megkérem, hogy legalább az egyszerűbb szerszámok nevét, rendeltetését magyarázza el nekem. Eltelt egy nap, eltelt két nap, eltelt egy hét, de nem mertem odamenni hozzá, csak a kerítés lécein át figyeltem, ahogy az udvarán szerel. A játékkal is felhagytam, a szobámban gubbasztottam, összezárva a szégyenemmel.

Már csak egy hét volt hátra a szünetből, amikor váratlan elhatározásra jutottam. Megkértem nagyapámat, hogy megint mesélje el az orosz fronton véghezvitt hadi tetteit. Aztán összehívtam a csapatunkat, és oroszokra meg magyarokra osztottam őket. A magyaroknak én lettem a parancsnoka. A front Böszme udvarán húzódott. Az egyik traktorroncs a mi bunkerünk, a másik a ruszkiké lett. Amikor műanyag dugópuskákkal a kezünkben elindultunk, hogy elfoglaljuk az állásainkat, Böszme éppen cigarettaszünetet tartott. Érdeklődve figyelte, hogyan rendezem el az embereimet, adok nekik feladatokat, éppen úgy, ahogy nagyapámtól hallottam.

„Ti melyik vagytok?“, kérdezte tőlem Böszme. Nyilván látja, hogy én vagyok a parancsnok, azért kérdi tőlem, ujjongott a szívem, és mintha csak egész életemben erre a kérdésre vártam volna, olyan magabiztosan válaszoltam meg: „A Horthy emberei vagyunk.”

Beleszívott a cigarettájába. Hosszan, elgondolkodva fújta ki a füstöt, mi alatt végig rajtam tartotta a szemét. Végül ezt mondta: „Az ilyen hülyéket, mint te, a Horthy már öt perc után kirúgta.” Többet nem szólt hozzám. Elpöccintette a csikket, és befeküdt egy téglalábakon álló Trabant alá.

Többé nem küldtek nyaralni a nagyszüleimhez. Még azon az őszön elmondtam néhány osztálytársamnak nagyapám kis mondókába szedett véleményét a párt főtitkáráról.

Az igazgatónőn és apámon kívül egy szürke öltönyös, himlőhelyes arcú férfi volt ott. Az igazgatónő a kezét tördelve sopánkodott. Aztán apám is a kezét tördelte, és ő is sopánkodott.

„És ki mondta ezt neked, kisfiam?” Ekkor szólalt meg először a himlőhelyes férfi.

Rápillantottam apámra, aki esdeklő és egyben kétségbeesett tekintettel nézett vissza rám.

„Nyugodtan elmondhatod az igazat”, biztatott lány hangon a himlőhelyes férfi. Megint az apámra pillantottam, de ő nem segített, csöndben maradt – csak alig észrevehetően biccentett.

„A szomszéd Géza”, feleltem most már habozás nélkül, határozott hangon, mint egy katona.

A himlőhelyes megmondta Böszme vezetéknevét, amelyre most már nem emlékszem, de akkor még tudtam. Végül – „csak biztos akarok benne lenni, hogy mindketten ugyanarról a szomszédról beszélünk”, indokolta a továbbiakat – megkérdezte, pontosan arra a Gézára gondoltam-e az előbb.

„Igen”, válaszoltam meg ezt a kérdését is, ugyanolyan határozottan, mint az előzőt.

Bartha László Zsolt

MIELŐTT MEGHASAD

Int, és maga felé mutat,
Hogy menjek már,
Oda,
Hogy foglaljam el a nekem kijelölt helyet.
Én meg csak állok
Mozdulatlan,
Mint akit látomás terhel –
– Egyetlen.

Szólnék
Emberi nyelven,
De emberi nyelven nem beszélek.

Sértett vagyok és sérthetetlen.

Egyetlen.

A kezem felemelem,
Mereven – szándékom,
Hogy megtartom az eget,
A plafont,
Mielőtt
Végleg összenyom.

FOGANTATÁS ELŐTTI A

Arra már hiába gondolni,
hogy milyen arany fűrtjei lettek volna,
hogy egyáltalán, milyen lett volna
közös gyerekünk.

Fogantatás előtti abortusz,
amelybe, úgy, mint te, én is beleegyeztem.
Maglehet
Véletlen,
Elhamarkodott döntés, tulajdonképp a
Semmi felett.
Világosan mondtad,
Hangsúlyozottan – *Értsd meg, nem lehet!* –
Nem.
Holott, itt minden a tiéd.
Minden, mi bennem, mi körülöttem,
A Tiéd.
Az összetett egyszerűség a tiéd volt.
Most pedig,
Mindent mással kell megosztanom.

BENNE MAGAM

(Fodor Györgyinek)

Reggel óta el akartam,
csak túl nagy volt mindenhol a fény,
minden szobában,
elbújni előle nem igazán lehet,
és nem is nagyon akartam,
maradtam hát mozdulatlan,
de most nem erről kellene, tudom,
hanem falovakról,
ólomkatonákról,
esetleg jázminteákról,
illatokról, melyek már többé nem azok,
valahogy erről szerettem volna reggel óta,
hogy néha, mintha csak háttal,
de megérintek valamit,

így egy kicsit meg is értek valamit,
belőle,
mármint az egészből,
melynek része vagyok.
Voltam.
Értem.
De benne magam nem.

FÉLRELEPÉS

Amikor Tibor azt mondta, hogy szeretne vele beszélni, négy szemközt, nagyon fontos dolgokról, és jó lenne, ha együtt vacsoráznának egy csendes vendéglőben, kockás abrosz mellett, Melinda első gondolata az volt, hogy vajon vigyen-e magával ügyvédet, netán testőrt, avagy verőlegényeket. El nem tudta képzelni, hogy volt férje mire készül.

A válást sokkal könnyebben kimondták, mint bármelyikük gondolta volna. Alighogy Melinda nekiállt ügyvédet keresni, Tibor szólt, hogy talált egyet, aki papíron őt képviselné, ám igazából mindkettejüknek segítene, hogy a procedura gyorsan és fájdalommentesen menjen le – már amennyire az ilyenkor lehetséges. Az illető ráadásul ismerős. Találkozzanak hármában, mindent elmond, mindent megbeszélnek, megcsinálják, amit javasol – mert nagyon klassz dolgokat fog javasolni, az tuti –, és attól kezdve megy minden, akár a karikacsapás.

Melinda, bár megszokta már, soha nem szerette, amikor a férje ködösít és rejtjelekbe csomagolt utalásokat tesz ahelyett, hogy egyértelműen kimondana dolgokat. Meglehetősen gyanakvással ment el a megbeszélte találkozóra a kávéházba. Amikor megérkezett, a másik kettő már várta a galérián, egy csendes zugban, gőzölgő csészék mellett.

– Attila vagyok. Nem ismersz meg? – kérdezte a pasas anélkül, hogy ültéből fölemelkedett volna, miután Melinda visszafogott „Jó napot!”-tal köszönt, és kezét nyújtotta.

– Attila?

– A volt lakótársam – szólt közbe Tibor. – Tényleg nem emlékszel? Az egyetemi évek alatt együtt béreltünk lakást. Azt a kis garzont a Horánszky utcában. Aztán egy év után kiköltöztünk mind a ketten, mert Attila végzett, én meg összejöttem veled.

Hát persze. Így már Melindának is beugrott. Más kérdés, hogy magától nem ismerte volna meg. Amúgy se sokat találkozott vele, akkor is csak futólag, azóta pedig jócskán megváltozott: kiterébélyesedett, megvastagodott, megkopaszodott. Néhány évvel lehetett idősebb náluk – Tibor annak idején hirdetés útján akadt össze vele –, de legalább egy évtizeddel öregebbnek nézett ki.

Véletlenül futottak össze nemrég, az utcán. Beültek egy sörözőbe, és beszélgettek. Tibor persze azonnal elmondta a készülődő válóperét. Mindenkinek elmondta, mintha mindenkit ez érdekelt volna. Attila azt javasolta, hogy csapjanak bele minél előbb, hadd írják ki rövid időn belül a tárgyalást, és utána hamar le is futhat az ügy. Már amennyiben egyikük sem akar fellebbezni.

– De úgy csináljuk, hogy ne kelljen. Előzetesen mindenben megállapodunk úgy, hogy mind a kettőtöknek jó legyen. Már amennyire lehet ilyen esetekben bármi jóról is beszélni... Gyerekek, tényleg roppant sajnálom, hogy így alakult... Sose gondoltam volna rólatok...

Attila megcsóválta a fejét, majd megitta kávéja maradékát. Utána fújtatott, akár egy gőzmozdony.

Az ügymenet tehát az lenne – magyarázta Attila –, hogy ő Tibor ügyvédje, de igazából mindkettejüknek segítene. Az egyik kollégája pedig elvállalná Melindát. Az egész voltaképpen formáság, csinálnak egy házassági vagyoni jogi megállapodást, abban lepapíroznak mindent, a házasságba bevitt vagyontárgyaktól az ingatlanig, visszatátumozzák, és arra lehet hivatkozni a bíróság előtt. Az ügymenet tulajdonképpen nem fog másból állni, mint hogy végrehajtják a megállapodásban foglaltakat.

– És ez szabályos? – kérdezte Melinda.

– Persze hogy az. Gondolod, hogy valami illegális dologba akarlak beneteket belerángatni? – Attila kacintott. – Az a lényeg, hogy ne veszekedjtek, ne marakodjatok, ne legyen köpködés. Főleg ne a bíróság előtt. Ami vita van, azt előre egyeztetjük, megbeszéljük, a megállapodást úgy írjuk meg, hogy mindenkinek jó legyen. Ha már így döntöttetek, akkor legalább csináljuk az egészet kulturáltan, európai módon.

„Döntött a halál” – Melinda az ajkába harapott. Nagyon ügyelt arra, hogy ne nézzen Tiborra.

Minden úgy alakult, ahogy Attila jósolta és eltervezte. Aki a legvégén elégedetten dörzsölte a tenyerét, mondván, ez volt eddig a legsimább válópere. Pedig volt már egypár. Sajnos. De szerencsére Tiborék bebizonyították, hogy lehet ezt kulturáltan, európai módon is csinálni. Köpködés és veszekedés nélkül.

Elrendezték mindent. Petra természetesen Melindánál maradt, de Tibor minden második hétvégén, plusz heti egy napon találkozhatott vele. Mivel a házassági szerződésben egyértelműen lefektették, hogy annak idején ki mekkora összeggel szállt be, Melinda a szüleitől kapott pénz és némi hi-

tel segítségével kivásárolta a lakásból Tibort. Aztán várta, hogy megkezdődjenek végre a játszótéri barátnők által emlegetett új élet.

Igen, barátnők. Melindának egyszeriben sok barátnője lett. Mintha kinyílt volna előtte a világ. Kiderült, hogy nem kevés nő jár hasonló cipőben. A közös ebédek, kávézások és szórakozóhelyek látogatásakor elhangzott végtelen párbeszéd során világosodott meg számára, hogy valójában minden házasság egyforma. Úgy kezdődik, akár a legszebb leányregény. Megtalálják a tökéletes párt, egymás másik felét, és boldog odaadással fedezik föl a sok közös vonást, az egybevágó érdeklődést, mindazokat az imádni való tulajdonságokat, amelyekkel a másik rendelkezik, és amelyeket annyira szeretünk benne. Aztán múlnak az évek, és a nagybevásárlások, a vacsorafőzések egyszeriben fojtogatni kezdenek. A könyvek és a televíziós sorozatok legfőbb átmeneti kielégülést és menedéket nyújtanak. A párbeszéd lanyhulnak, már nem akarják a világot megváltani, csupán evickélni, fönnmaradni benne. És amikor mindenki azt gondolja, hogy ez most már így fog maradni, és többé nem a transzcendens érdekel, hanem az új mosógép meg az iskolai ellenőrző, egyszer csak érkezik valaki, aki fenekestül fölborítja ezt az egész langyossá lett vagy talán annál is jobban kihűlt életet.

– A kurva – mondta Melinda.

– Igen, a kurva – bólogattak a többiek. – Akinek a megmenekülésünket köszönhetjük.

Mert a válasz valóban szar dolog. De ami utána következik, az akár szuper is lehet. Látod, Melinda, te is növeszted a hajad. Meg is fogod festetni? Milyenre? Szókére? Szerintem lehetne benne némi vörös árnyalat. Azt mondtad, romkocsmában se voltál még soha. Hát tessék. Itt vagyunk. Nem dohányzol? Azt is ki kell próbálni. Gyorsan idd meg a sörödet, mert megmelegszik, aztán kérünk egy másikat. A zene elég ótvar, de közben stírolhatjuk a pasikat. Akár szemezhetünk is velük. Még sose csináltad? Figyelj, megmutatom.

Néha az is tökéletesen elegendő volt, hogy a barátnők följöttek, beültek a konyhába, nézték fentről a lakótelepet, szívták egyik cigarettát a másik után, közben szídták a mocskos férfiakat, akik mindent eloroznak előlük, kalickába zárják, kihasználják, tárgyként kezelik, és szexista beszélésekkel traktálják őket.

Mindegyik ugyanazt akarja. A legszebb szavak és bókok mind-mind arra irányulnak, hogy lecsússzon a bugyi. Azért mutatkoznak empatikusnak, azért bólogatnak, azért hallgatnak figyelmesen, és azért lelkiznek látszólag, mert azt gondolják, abban reménykednek, hogy előbb-utóbb bejutnak a lyu-

kacsába. Mi meg hiszünk és engedünk nekik. Érted te ezt, Melinda? Föl tudod fogni, milyen ostobák vagyunk? Nem vagyunk hülyék, nem most jötünk se a falvédőről, se a hat húszas vonattal, mégis mindig hagyjuk, hogy belerángassanak bennünket a csőbe.

Melinda se értette, miért van ez, ennek ellenére boldogan-büszkén bólogatott, és hosszú, beláthatatlanul hosszú idő óta először fölszabadultan nevetett.

Aztán egyszer csak jött Tibor azzal, hogy találkozzanak. Már erősen össze csavarodott az idő. Ami egyúttal azt is jelentette, hogy a Margitszigetre nem nagyon mehettek Zolival. Már mint közösülni nem. Melinda egyszerűen képtelen volt magában másként hívni ezeket a néhány perces, leginkább öklelésre emlékeztető aktusokat ott, a középkori kolostor romjainál. Persze a nyár végének volt annyi előnye, hogy hamarabb sötétedett, vagyis nem kellett sokáig a szigeten kóvályogni, viszont hideg lett, és egyre gyakrabban eredt el az eső.

Zoli viszont képtelen volt ágyban, párnák között a szeretkezésre. Megpróbálták nemegyszer. Nem ment. Melinda minden tudományát bevetette, fölelevenítette a hajdani egyetemi bulikon látott pornófilmekből származó emlékeit, ám Zoli potenciája kizárólag extrém helyeken, extrém körülmények között működött. Akkor is jószerivel annyi időre, hogy amint létrejött a merevedés, Zoli gyorsan behatolt, és igyekezett mihamarabb végezni, mielőtt probléma adódna.

Időnként persze röstelkedett, és egyre csak azt hajtogatta, hogy ez az egész a hajdani felesége miatt van. Aki sokat szidalmazta, és cudarul bánt vele nemcsak a válás előtt, de amikor időnként ilyen-olyan ügyek miatt összefutottak, azt követően is.

A leggyakrabban a Margitszigeten közösültek, ott, ahol először. A hideg és esős időszak beköszöntével azonban egyre ritkábban járhattak a kolostorromhoz. Zoli helyett a legváltozatosabb helyeket és alkalmakat ragadta meg, a mozitól kezdve az éttermi szeparékon át az egyik pláza tetőteraszának egyik félreeső szegletéig.

Egyszer az egyik barátja autóját is elkérte, mert noha saját bevallása szerint legutóbb évekkal azelőtt vezetett, és akkor is borzalmasan rosszul, az autós szexet föltétlen ki akarta próbálni.

Kiprobálták. Zoli úgy mond tuti helyre igyekezett kormányozni a rozoga járművet. Útközben, már valahol a budai hegyek között kétszer is lecsúsztak az útról, és másodjára tényleg egy hajsza választotta el őket attól, hogy az árokban landoljanak. Az pedig még a városban történt, hogy egy-

szer majdnem ők szaladtak bele valakibe, egyszer meg majdnem őbeljük rohantak, mert Zolinak az utolsó pillanatban jutott eszébe, hogy le kellett volna fordulniuk. Azt, hogy ez alatt a viszonylag rövid út alatt háromszor eltévedtek, Melinda már nem is számolta hibapontnak.

Az autó hátsó ülése gyanús foltokkal volt tele. Melinda nem mert megkérdezni Zolitól, hogy a barátja mi mindenre szokta használni ezt a járművet, attól viszont ódzkodott, hogy a meztelen fenekét rátegye azokra a rejtélyes eredetű, korántsem bizalomgerjesztő, amőbaszerű sötét micsodákra. Az elülső üléseket viszont sehogy se tudták a megfelelő dőlésszögbe és távolságba helyezni úgy, hogy az a behatoláshoz megfelelő legyen. Végül, hogy a sok akadálytól Zoli nehogy idő előtt lelankadjon, kiszálltak az autóból, Melinda a rozsdafoltos motorháztetőre könyökölt, és miközben hallgatta a szél zúgását, igyekezett minél mélyebben előrehajolni, hogy arcát ne érje az eső, és arra gondolt, kár volt az igyekezetért, ehhez az aktushoz a kolostor romjai is tökéletesen megfeleltek volna.

De legalább – így Zoli – kipipálták az autós szexet.

Melinda mindazonáltal nem tartotta hosszú távon megoldásnak ezt a helyzetet. Amikor az egyik ezoterikus teaházban némi vonakodást követően beleült Zoliba, majd néhány mozdulat után félrelibbent a függöny, és a résén keresztül behajolt a pincér, azt tudakolván, óhajtának-e még esetleg valamit, Melinda leginkább elsüllyedni óhajtott szégyenében. Zolit viszont nem lankasztotta a dolog, sőt egyenesen élvezte ezeket a szituációkat, izgalommal töltötte el a lebukás veszélye. Olyankor képes volt egymás után két aktusra is.

– Nem mintha bármelyikben különösebb köszönet lett volna – panaszoalta Melinda a játszótéri barátnőknak.

Sokat tanakodott azon, hogy megossa-e bárkivel ezt a dolgot. Végére is kínos és szerencsétlen ez az egész. Leginkább a pasasnak, akit éppen ezért nem is nevezett néven a barátnők előtt. Másrészt őt magát is kellemtelenül érintette. Folyton rettegett a lebukásoktól, attól, hogy megszégyenítik. A megismerkedésüket és az első szexet követően kapcsolatuk nem is állt másból, minthogy újabb és újabb megfelelő helyeket kerestek az aktushoz. Már mint Zoli keresett, Melinda pedig egyre nagyobb kétségek közepe követte.

– Hagyd a fenébe az egészet! Mi lesz ebből?

Melinda lassacskán osztotta barátnői véleményét. Tényleg, hova vezet? Ráadásul minden alkalommal magyarázkodhatott a szüleinek, amikor

Petráért ment, hogy miért sáros a cipője, mitől koszolódott be a kabátja, és miért szakadt el a harisnyája.

Egy ideig azt forgatta a fejében, hogy amíg a gyerek a nagyszülőknél van, elhívja Zolit magához. Hátha az ő lakása is extrém körülménynek fog számítani.

Ekkor érkezett Tibor meghívója a randevúra. Ami legyen olyan, amilyen a régi szép időkben.

– Emlékszel, Melinda, amikor elhívtalak egy főzélésre az egyetemi menzán? Te meg olyan furcsán pislogtál rám a szemüved mögül. Mintha nem értetted volna, hogy mit akarok.

Melinda természetesen emlékezett. Csakhogy azóta eltelt tizenöt év, és a körülmények erősen megváltoztak. Tibor az utóbbi időben amúgy is szokatlan kijelentéseket tett. Például hogy milyen klassz, hogy Melinda megnövesztette a haját. Ráadásul be is festette. Jól áll neki. Arról nem beszélve, hogy a szemüvegét kontaktlencsére cserélte. Végre látszik arcának a karaktere. És a ruhatárát is megújította. Mostanában olyan klasszul öltözködik. Ízlésesen, de egyúttal vagányul. A ruhatára tökéletesen idomul az egyéniségéhez: színes, fiatalos, ugyanakkor nem hivalkodó. Már nemcsak a nadrág meg a póló, esetleg blúz, hanem szoknyák és egyrészes ruhák is vannak a repertoárban.

– Mondd, Melinda, stylistot fogadtál?

Tibor nevetett. Melinda is mosolygott, noha az előző pillanatban az járt az eszében, amikor Tibor a szemére vetette, hogy egész nap ugyanabban a suhogós tréningnadrágban neveli a gyereket. De hát az már olyan régen volt. Az is lehet, hogy egy másik időszámításban.

Ültek a homokozó szélén, előttük Petra lapátolt szorgalmasan, és egészen úgy festettek, mint egy család. Ezt meg is jegyezték az addig távolról szakértően figyelő játszótéri barátnők, miután Tibor távozott.

– Randevúra hívott – Melinda lesütötte a szemét, és nemcsak úgy érezte magát, akár egy kamasz, de úgy is viselkedett.

– Randevúra? Mi az, hogy randevúra?

– Én se tudom. Csak azt mondta, menjünk el kettesben valahova.

– Minek?

– Nem tudom.

Melinda érezte, hogy elpirul. Még a tenyere is izzadni kezdett. Lehajolt és megtapogatta Petra homokvárát. Ráfért az oldalára egy kis simítás, ne legyen olyan göröngyös.

– Csak menj. Tudod, mindenki azt mondja, hogy egy házasságot úgy lehet helyrehozni, ha a felek kettesben töltenek minél több időt.

Melinda természetesen tudta. Épp elég erről szóló cikket és internetes oldalt olvasott.

– Na de hát mi már elváltunk...

Ennek ellenére igent mondott a randevúra. Az alkalomra vásárolt egy hosszú, bordó szoknyát meg egy okkersárga blúzt. Hezitált, hogy tekerjen-e még egy kendőt a nyaka köré, vagy inkább tegyen hajpántot. Hosszú percekig keresztül illegette magát a tükör előtt, végül úgy találta, nincs megfelelő színű kendője ehhez az összeállításhoz, a hajpánt pedig már túlzás lenne. A blúz azonban maradt. Az utolsó pillanatban bedobta a jól bevált hátizsákot a sarokba, és előkotorta azt a világosbarna, virágmintás táskát, amelyet nemrégiben vásárolt egy indiai butikban. Eddig még egyszer se használta. Várta a megfelelő alkalmat hozzá.

Egy kisvendéglőben találkoztak, kockás abrosz mellett. Két asztallal odébb Melinda egy idősebb kollégája üldögélt a minisztériumból, de miután meglátta Melindát, igyekezett hol az étlap, hol a gallérja takarásába menekülni. Vagy egyszerűen úgy tenni, mintha nem venné észre. Melinda azonnal rájött, hogy miért. A kolléga nem a feleségével volt, akit Melinda az ilyen-olyan munkahelyi családos rendezvényekről látásból ismert, hanem egy nála jóval fiatalabb nővel. Ránézésre akár apa és lánya is lehetek volna, ha nem úgy szorongatták volna egymás kezét. Egészen addig, amíg Melinda be nem lépett. Akkor a kolléga hirtelen visszahúzta a kézfejét a tányér mellé. Elkésett. Melinda mindenesetre engedett a láthatatlan, kétségbeesett kérésnek, és eredeti szándékával ellentétben nem köszönt a kollégának. Ő is úgy tett, mintha nem vette volna észre.

– Hiányoztok – jelentette ki Tibor a desszert előtt, és rögtön hozzátette, mintha helyesbíteni akarna: – Hiányzol.

Addig is főként ő beszélt. Leginkább a munkájáról, hogy egy csomó új projekt indul a cégnél. És mindben benne van. Rémes. Így is alig lát ki a munkából. Most meg még nagyobb lesz a teher. Reggeltől estig az irodában gürizhet.

Melinda majdnem megkérdezte, hogy ezek szerint arra a kis kolleginára – a kurvára – se lesz a jövőben ideje. Aztán inkább visszafogta magát, mert mikor kihozták a desszertet, Tibor már a bocsánatáért esedezett. Miközben ecsetelte, hogy mekkora hibát követett el, kemény szavakkal ostorozta magát. Hogy mekkora barom volt, mekkora agyalágyult ostoba. Egy hazug, önző fasz. Tökéletesen igaz van Melindának, amiért megveti és

haragszik rá. Ő is nagyon dühös magára. Egyetlen mentsége, hogy elveszítette a fejét. Úgy érezte, azzal, hogy a gyerek megszületett, az élete végét ért. Nem lesznek izgalmak és kalandok benne. Márpedig őt ez élteti.

– Micsoda? A kaland? – kérdezett közbe Melinda.

– A jó értelemben vett kaland – felelte Tibor. – Tudod, hogy ne savanyodjunk bele a hétköznapiakba. Hogy történjen is velünk valami. Azért, mert gyereked van, még nem kell róla szólnia mindennek. Persze, nagyon fontos, kurvára az, félre ne értsd, de annak sincs semmi értelme, hogy attól fogva semmi más nem számít. Érted, miről beszélek?

Melinda bólintott, és valóban úgy érezte, hogy érti.

Véletlenül éppen arra nézett, amerre a kolléga ült. Tekintetük összekakadt. Néhány pillanatig farkasszemet néztek. A kolléga arcára láthatóan bosszúság ült ki. Melinda gyorsan elfordult.

– Amúgy – folytatta Tibor – igaz a mondás: az ember akkor jön rá, hogy miye van, és mire kell vigyáznia, amikor már elveszítette.

Másfél órával később Tibor albérletében Melindának két dolog jutott eszébe. Az egyik, hogy sokkal kényelmesebb és egyszerűbb ágyban szexelni, mint a margitszigeti romok mellett vagy éttermi szeparékban. A másik, hogy neki akkor most éppen két pasija van. Másképpen mondva, olyat tett, amit soha el nem tudott volna képzelni magáról. Félrelépett, félrekúrt. Ahogyan mindenki más.

———— Káli Király István

HETVENKEDŐN

1. VIGASZDALOCSKA

Fúj, süvölt, hogy lobog bele
Hajam is, jaj, elhullóban már,
Mind harsányabb belem szele –
Hová tűntél, ah, jó szagú nyár?!

Nyakam ráncán botlik a fény,
Arcbőröm, eh, szél cserezte ki,
Sarkam kérge cudar kemény,
Mondják: töke, ej, bizony teli!

Ajkam ugyan keskenyedik,
De cuppogok, huhh, ha látom *azt*,
Halogén-ég fényeskedik,
S mi gyönyör ér, ó, mind jó malaszt.

Hetvenkedve hatvankodom,
S reggelente, hijj, ha ébredek,
Hálával fogadom napom,
S kedvemnek, huhh, seggére verek.

Jól tudom, dalom, sajn', nyegle,
Fújom mégis, hijj, van bennem szusz:
Gyógyír ez elmúlás-sebre,
Utánozz hát, hej, pajtás, ha tudsz!

2. HATTYÚDAL-NYEKERGÉS

Hajamból oltott mész permetét fésülöm
Homlokom mélyszántás nyomait viseli
Szemöldök-bozontom Mefisztó-szálai

Szemhéjam lefittyedt hólyagját csiklantják
Arcbőröm homályán átsejlik májbajom
Orromból harmatos szőrerdő meredez
Ajkaim húsából kimarták véretem
Államat hegyesre faragták gondjaim
Tokámra ráncaim nyakörvként feszülnek
Mellemlnek húsdombja didikké szelídült
Hátamnak taraja szép ívű görbület
Hasamra megmeredt tejbegríz rakódott
Ülepem párnái húsgombóc-mazsolák
Combomon izmaim elsatnyult sodronyok
Vádlimat visszerek dombora díszíti
Talpamnak bőrébe vasbetont öntöttek

De mikor orcádnak fényében fürdőzöm
Takarva múltamnak kihívó vigyora
Szívembe tolulnak álmaim, vágyaim
Áttetsző ragyogás kísérti holnapom

3. FÉNYTELENÜL

Hidat ver közénk az éj sötétje.
Szembogaramra csillag-fátylat szó.
Nincs fényem. Félek. Oly visszatetsző.
Kezed közel, kezem nyújtom érte.
A végtelen ma éjjel házhoz jön.
Követelek már, lásd, nem csak kérek.
Nagy vagyok, talán már fel is érek
Oda, hol minden ősem rám köszön.

Kék szárnyú angyal – postagalambod:
„Lélekben hontalan, elkódorgott
Ipse harsánykodik, holott korgott
A gyomra estebéd előtt...” Hangod
Halk, intésed, mint mit szellő lehel:
„Kiskomám, engem csak szeretni kell!”

4. IDŐSZONETT

Szalad előlem a maradék idő.
Mintha kergetném, úgy futok utána.
Olyan, mint szerelmem, csak egy kacér nő,
hízlgő szót és simogatást várva
tekintget vissza rám: nyomában megyek?
Csak rá figyelek? Vagy tán kacsintgatok
másra is? Vágyból ívelt hidat verek
kettőnk közé? Hogy tán célba jutok,
arról végleg lemondtam, s nem várom el,
hogy, ami még szépeszménybe oltható,
minden gondolatom csak hozzá kössem,
s közben perceim fölösen ne töltssem?

Idő... Leszel te még nyomomban loholó,
ha sorsszerencsém egyszer föléd emel!

*(Hiszem: semmi, mit még megérek, rossz s jó –
életcsodám – soha nem lesz majd teher.)*

MEGLÁTNI SEVILLÁT

...nélkülöz minden poézist...

Bizonyára nem ismeretlen az olvasó előtt az az élethelyzet, amikor az ember félig megvakulva diktálja le a memoárját egy vadidegennek egy olyan nyelven, amelyet nem az anyatejjel szívott magába. Az 1890-es évek végén Juan Fernando Czetz, az argentin hadsereg nyugállományú ezredese világtalanul és spanyol nyelven mondja tollba emlékiratait. Czetz János, aki Gidófalván született, és az erdélyi hadjárat során Bem vezérkari főnöke volt, Sevillában lett olyan szerelmes, hogy végül Argentínában kötött ki. A magyar tábornok 1904-ben halt meg Buenos Airesben. (Jorge Luis Borges 1899-ben született ugyanitt. Az argentin író jó pár évtizeddel később megírja *A vakság* című esszéjét. Borges többek között arról elmélkedik, miképpen tudja egy író saját balsorsát irodalommal alakítani.) Czetz Jánosba azonban egy csepp sem szorult abból, amelyet írói vénának hívunk, őt csak a hadtudomány érdekli, így visszaemlékezése is nélkülöz minden poézist.

Van egy spanyol mondás, miszerint, ha nem láttad Sevillát, nem láttál csodát. Czetz Jánossal is valami ilyesmi történhetett, amikor meggondolatlanul elkísért spanyolországi körútjára két angol hölgyet. A két lady nem akárki. Lady Langdale és férje lelkes magyarbarátok, az ő birtokukon töltötte élete utolsó éveit Mészáros Lázár, a szabadságharc hadügyminisztere, akit halála után ott is temettek el. Lányuk, Jane Frances Bickersteth annak a Teleki Sándor grófnak lesz a felesége, akinek az ablakából Petőfi kinézett, és meglátta a völgyben a kerti virágokat. A gróf nem kísérte el Sevilláig a társaságot, mert egyéb teendői akadtak, meg különben is ő már járt mindenhol, még Spanyolországban is. Így Teleki Sándor csak Bernig ugrott el, ahol feleségül vette menyasszonyát, majd Czetz és a két hölgy folytatta dél-európai útját. Teleki gróf felesége megtanult magyarul, sőt Byron *Childe Harold* című művét is lefordította, amely 1859-ben Genfben jelent meg. Amúgy Lady Langdale édesanyja egyike volt Lord Byron szeretőinek. De ennyit az irodalmi pletykálkodásról.

...nem romantikus kalandregény, hanem stratégiai kérdés...

Czetz János – amint már említettem – nem volt poétikus lélek. Ez rögtön kiderül a memoárból is. Az útra Adolphe Thiers történelmi munkáját viszi magával, és azzal szórakoztatja a hölgyeket:

„Elhatároztuk tehát, hogy ezt a felfedező utat megkezdjük, és először Torinóba utazunk a Kis Szent Bernát-hegyen keresztül. Genfből elindulunk vonaton Martignybe. Itt öszvéreket béreltünk, és azokon vitettük magunkat a Savoyai Alpokig, azaz Piemont határáig.

Olvasóimat bizonyára nem érdekli, hogy a már annyiszor megírt Genfi-tó szépségéről beszámoljak. Ennél sokkal érdekesebb az a tény, hogy erre a kirándulásra magammal vittem Mr. Thiers francia történetírónak a marengói ütközetről szóló leírását. Útitársnőim éppúgy, mint én, el voltunk ragadtatva az útirány pontos leírásától, melyet Napóleon és hadserege is megjárt. És valóban, amikor öszvéreinkkel nekivágtunk a magas hegyeknek, s amikor a hegylanc túlsó oldalán leereszkedve az Aosta völgyébe megérkeztünk, valóban meg kellett csodálni Napóleon nagyságát, aki ezen a nehéz terepen vezette végig hatalmas hadseregét, a gyalogságot, lovasságot és a tüzérséget, hogy a piemonti síkságra érkezve Marengónál megütközzék. Itt, ezen a helyen, ahol álltunk, egyetlen haditénnyel döntötte el Napóleon Piemont és Ausztria sorsát s azt a szövetséget, melyet Ausztria kötött a francia köztársaság ellen.

Hogy az ember I. Napóleon zseniális elképzelését megértse, ahhoz az szükséges, hogy nyitott kocsin járja be ezt a területet.”

Az élet tehát számára nem romantikus kalandregény, hanem stratégiai kérdés. És ez az ő asztala: a katonáskodás, nem pedig a zűrös szerelmi ügyek. Így szinte elképzelhetetlen, hogy mi is történhetett ott Sevillában. Mit csinált, vagy ellenkezőleg: mit nem csinált Czetz János, hogy végül a korábbi argentin elnök unokahúga beleszeretett. (Ebből is látszik, hogy a nők nem ismernek lehetetlent, amikor férfiakról van szó. De természetesen az is lehet, hogy mindenről Sevilla és az ő csodái tehetnek.)

...csak pezsgőt volt hajlandó inni...

De visszatérve az emlékiratra, amely híven tükrözi hősünk jellemét, főleg azokon a pontokon, amikor épp izgalmassá kezdene válni a visszaemlékezés – amikor rövid történelmi összefoglalót ír a latin-amerikai olvasóknak Magyarország és Európa helyzetéről az 1848-as forradalmakat megelőző időszakról, igaz, mindezt körülbelül két mondatban teszi; vagy amikor Bem különködéseiről számol be, aki csak pezsgőt volt hajlandó

inni, és régi, elnyűtt katonaruhákban szeretett járni –, de még mielőtt az olvasó vadregényes fordulatok illúziójába ringatná magát, Czetz mindent félbehagy, és valami rém unalmas stratégiai kérdés taglalásába kezd. Bár elég árulkodó az a történet, amikor a tábornok szűkszavúan tesz említést 1848. december 20-ai megsebesüléséről:

„ez alkalommal bal vállamon könnyebb sebet kaptam golyótól; ennek a golyónak a fele még megvan, míg a másik feléből édesanyámnak brosstűt csináltattam”.

Elképzelem Czetz János édesanyját, aki egy távoli, álmos kis faluban készíti a fia kedvenc befőttjeit, és minden este két órán keresztül morzsolja cselédjei társaságában a rózsafüzért, hogy gyermeke épen és egészségesen térjen vissza a háborúból, majd egy nap, amikor a földeken dolgozók lóhalálában jönnek jelenten: lovas futár közeleg. A futár semmi jóval nem kecsegtet. A tábornok édesanyja ernyedten zuhan az öreg karosszékre, a futár pedig katonásan csapja össze a bokáját az ajtóban, meglátva a szobabelső tele fehérszeméllyel.

– Ajándékot hoztam – jelenti Czetz János küldönce. A cselédek megkönnyebbülten sóhajtanak fel, és csillogó szemmel nézik az ájuldozót: hiszen a hír jó, sőt, az a drága gyermek még ajándékot is küld.

– Egy bross? – kérdezi a tábornok édesanyja, miközben kíváncsi szemek sűrűjében óvatosan bontja ki a vászonba tekert küldeményt.

– Igen – mondja büszkén a futár –, a tábornok úr testéből kivágott golyóval.

– Ah – sóhajtják kórusban a nők, mintha értenék, de különben is mit számít, hogy értik-e vagy sem, hisz az a fontos, hogy Jánoska életben van, és kutya baja. (A férfiakat amúgy is már hároméves koruktól kezdve nem lehet teljes mértékben megérteni, amikor a legromdább játékok okoznak nekik a legnagyobb örömet: műanyag robotkatonák és ronda, csupasz dinók. Vagy később, amikor hatévesen pedig az a legkedvesebb szórakozásuk, ha reggeltől estig püfölhetik egymást a fiútestvéreikkel. Szóval sok olyasmi előfordul a férfiakkal kapcsolatban, amit a nők nem érthetnek meg soha, de a szeretet olyan, amelynek nincs szüksége ésszerű magyarázatra, hanem feltétel nélkül elfogad, így a tábornok édesanyja könnyes szemmel szorította kebléhez a fia testéből kioperált golyóbist.)

...agyém...

A világosi fegyverletétel után Czetz és társai parasztruhába bújva menekülnek Erdélyből. Az elképzelés az volt: csatlakoznak Komárom védőihöz.

Ő maga minősíti agyrémnek az ötletet, de inkább ez, mint a fogság – vallja Juan Fernando Czetz. A menekülést elég részletesen leírja ahhoz képest, hogy más témákat egy-egy félmondattal intéz el. Azonban a komáromi kalandból nem lett semmi, hanem helyette Czetz lakájruhába bújva Pestről Bécsbe szökik.

Az emigráció évei alatt egyik országból sodródik a másikba: Anglia, Törökország és Párizs, ahol megismerkedik Lady Langdale-lel és annak lányával. A hölgyek kérik meg, hogy kísérje el őket dél-európai körútjukra.

„Hétévi emigrációs élet keserves csalódásai után senki se vegye rossz néven, hogy az angol hölgyek azon indítványát, hogy őket Spanyolországba kísérjem, készségesen elfogadtam – így érkeztem tehát Barcelonába éppen 1857 karácsonyán.”

...kifosztottak néhány kastélyt...

A 19. század az útleírások virágkora. Ugyan korábban is utaztak az emberek – igaz, jóval kevesebben –, és erről hűségesen be is számoltak. Ezek a leírások azonban merőben mások voltak, mint a század hasonló tematikájú művei. Ugyanis a 18. vagy korábbi századokban meghatározott céllal keltek útra: katonaság, tudományos felfedezés, kereskedelem. De Sterne nyomán a 19. századi ember az első, aki önmagáért, az utazás örömeért indul el, ő az, aki kikapcsolódásnak tekinti az otthonról való kimozdulást, és tapasztalatait lelkesen papírra is veti. Később az ember még többet utazik, azonban akkor már csak a hivatásos tollforgatókban él a vágy, hogy ezt meg is osszák írott formában másokkal.

A 19. századi utazási irodalom művei egyértelműen művészi igénnyel jöttek érte. A szerzőket nem a tudományosság vagy objektivitás vezérli – mi sem áll távolabb tőlük –, hanem hogy önmagukat mutassák meg. Emilia Pardo Bazán, a század második felének spanyol írónője, aki maga is keresztül-kasul utazta a korabeli Európát, majd több mint tíz kötetben számol be úti élményeiről, írja: *el viaje escrito es el alma de un viajero* (a papírra vetett útleírás nem más, mint az utazó lelke). Úgy gondolja, az utazási irodalom lírai műfaj, hiszen, aki objektív beszámolókat akar olvasni, annak ott vannak a tudományos munkák.

Spanyolország mindenképpen az utazási láz egyik kedvelt célpontja a 19. században. Főleg angol és francia szerzők mennek az Ibériai-félszigetre. Ugyan ezek az utazók nem látnak túl a *colour locale-on*, igaz, nem is nagyon keresik. Juan Valera 19. századi spanyol írótól megkérdezi egyszer egy érdeklődő gall utazó: Hol lehet errefelé oroszlanra vadászni? A többiek

sem tájékozottabbak. (Victor Hugo *Les orientales [Keleti énekek]* című verseskötetében szerepel egy *Grenade* című vers, amely katalógusszerűen mutatja be a spanyol városokat, és ahol az eltökélt művészetkedvelők azt olvashatták: Alicantéban csodás mór tornyok találhatók. Tömegesen keresték fel ezt a helyet, majd tömegesen távoztak csalódottan. Mint ahogyan azt is mindenki biztosra tudta: a Pireneusok másik oldalán ádáz banditák fosztogatják elhagyott hegyi utakon a békés világjárókat. Majd ugyanannyian tértek vissza lógó orral Párizsba, mert még rendesen ki sem rabolták őket a Bikabőrön – ahogy a franciák utaltak déli szomszédjukra.)

Spanyolország 19. századi történelme kissé viharosra sikeredett. A 18. századból megörökölt gazdasági és társadalmi problémákkal érkezett meg a 19. század és vele együtt a francia hadsereg, amely csak és kizárólag a haladás eszméit szerette volna a nyakas hispánokba beoltani, de közben valahogy úgy adódott, hogy kifosztottak néhány kastélyt, kolostort meg ezt-azt. Az így szerzett műtárgyak aztán londoni és párizsi aukciókon kötöttek ki, komoly érdeklődést keltve a spanyol képzőművészet iránt. Későbbi utazók jobbára ezeknek a műveknek a hatására kelnek útra.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy ez az az évszázad, amikor Spanyolország elveszíti gyarmatait, elsőként pont Argentína vívja ki függetlenségét 1816-ban, utolsóként Kuba 1898-ban. A 19. század folyamán háromszor tör ki az úgynevezett karlista háború (1833–1840; 1846–1849; 1872–1876), hat tiszavirág-életű alkotmány születik és megannyi reform, miközben sem a társadalmi, sem a politikai gondokat nem sikerül megoldaniuk a politikai vezetőknek.

Azonban az utazók ebből semmit sem látnak, hiszen a tüzes tekintetű cigány lányokat és a kasztanyetta hangját keresik. Egyetlen kivétel van talán, Prosper Mérimée, aki abban különbözik a többi látogatótól, hogy kiválóan beszéli a nyelvet, és így jóval közelebb tud kerülni a korabeli spanyol valósághoz. Ezekről az élményeiről és benyomásairól ő maga is útleírásokban számol be (*Cartes d'Espagne*), ugyanakkor jól tudjuk, hogy *Carmen* című regényében ő sem lép túl a toposzokon, és azt mutatja be, amit unatkozó úriasszonyok csendes vasárnapi délutánokon olvasni akarnak Spanyolországról.

A legendákat keresik a külföldiek, amelyeket vagy megtalálnak, vagy amelyeket ők maguk kreálnak a művelt kortárs spanyol közönség legnagyobb bosszúságára. Az érdeklődés fókuszában elsősorban Andalúzia áll, és szinte semmit sem vesznek észre az ország sokszínűségéből. Délen természetesen a mór kultúra ragadja magával a 19. századi turistát. Prosper

Mérimée egészen odáig jut lelkesedésében, hogy egyenesen törökké szeretne változni: depuis que j'ai vu Séville et Cordoue, je me sens tenté de me faire turc (miután láttam Sevillát és Córdobát, erős kísértést érzek, hogy magam is törökké legyek), ugyanis török, arab, mór és spanyol – egy kutya. Egy másik francia pedig azt a felfedezést teszi, hogy beutazván Észak-Afrikát és Dél-Spanyolországot, semmi különbséget sem talált a két hely között.

...a szépség és naplopás hazájában...

Czetz Jánost sem lehet azzal vádolni, hogy rövid spanyolországi tartózkodása során meglátott volna bármit is, amit korábbi utazók nem, vagy irodalmi ambíciói túlzásokra ragadtatták volna írás közben.

„Postakocsin folytattuk utunkat az elbűvölő Sevilla felé a rómaiak által épített országúton s az arabok által épített vízvezeték mellett, mert a vasútvonal építését ezen az úton éppen akkor tanulmányozták.

Van egy régi közmondás, mely így szól: Aki nem látta még Sevillát, nem látott még csodát. És valóban, csoda ez a város, a nagyhét alatti körmenetek, a bikaviadalok tere, a sevillai nők szeme és bája, és csodálatosak Murillo szalonjai, Rembrant és a spanyol Velázquez képei.”

A Caños de Carmona néven ismert vízvezeték minden utazó figyelmét felkeltette. Maga a szerkezet még Julius Caesar idejében épült, aztán az Almohád uralkodók építették újjá és hozták működésbe 1172 körül. A későbbiekben az arab építésszek tovább bővítették a vízvezetéket, amely évszázadokon keresztül vízzel látta el a várost.

Nagyon sokáig a világ Murillót tartotta a nagy spanyol festőnek, a 19. századi utazók egy része miatta jön Sevillába. Azonban pont ez a század az, amikor Velázquezt újra felfedezik, és ez egy kissé elhomályosítja a másik sevillai származású művész életművét. A városban 1835-ben hozták létre az első múzeumot helyi műgyűjtők és értelmiségiek kezdeményezésére, ahol aztán egyházi tulajdonban és magángyűjteményben lévő műveket állítottak ki. A madridi Prado sem sokkal hamarabb, 1819-ben nyitja meg kapuit. A sevillai szépművészeti múzeum épülete egy egykori kolostor, amelynek alapítási története bizonyára még Czetz János tetszését is elnyerte volna. Történt ugyanis, hogy Sevilla visszahódításakor III. Ferdinánd olyan katonai szerzetesrendeknek ajándékozott egy korábban mórok által birtokolt területet, amelyek aktívan részt vettek a rekonkvisztában. Mivel ebben a korban csak azzal voltak elfoglalva, hogy tűzzel-vassal pusztítsák azt, ami mór – fittyet hányva a 19. századi turisták egzotikum-éhségére.

„Nincs gyönyörűbb a sevillai vásárnál, melyet a virágok hónapjában, mely itt áprilisban van, tartanak. A sevillai vásár félig arab, félig keresztény. Nagyon érdekes még a porcelángyár és kegyetlen Péter emlékművei, melyek az Alcázarban és Pilátus házában láthatók.”

A vásár a Feria de Abril, egy hétig tartó ünnepség, amelyet minden évben a Húsvét utáni héten szerveznek meg. Az esemény kezdete még a középkorra nyúlik vissza, és nemcsak a környékről, hanem az egész országból jöttek ide árusok, kereskedők a portékáikat kiállítani. Minden kor hozzátett valamit az ünnepséghez, így ma ugyan a spanyolok szerint a Feria de Abril inkább arról szól, hogy Sevilla utcáin rengeteg részeg ember dülöngél, az eredeti elképzelés viszont egy zenés, táncos, lovas és szekérfelvonulással tarkított össznépi ünnepély volt.

Érdekes, hogy Czetz János figyelmét a porcelángyár ragadja meg, amely hatalmas hagyományra tekint vissza Sevillában a fazekasság minden egyéb formájával egyetemben; és nem tesz említést a híres sevillai ágyúkról. (A Real Fábrica de Artillería de Sevillát még 1565-ben alapították, ahol az Európa-szerte híres sevillai bronzágyúkat állították elő. Ebben a gyárban születtek azok a későbbi ágyúk is, amelyekkel az észak-amerikaiak kivívták függetlenségüket Angliával szemben. Illetve itt öntötték a Tigris névre keresztelt ágyút is, amellyel Nelson admirális karját csapták el a spanyolok Tenerifénél.) Az egyetlen magyarázat arra, hogy Czetz figyelmét elkerülte ez az izgalmas katonai vonatkozás, az, hogy éppen sürgős szerelembe eséssel volt elfoglalva. Czetz nem említi, de fontos megjegyezni, hogy Sevilla lett a központja minden Amerikával folytatott kereskedelemnek az Újvilág felfedezését követően. Ez hatalmas felvirágzást hoz a városnak, hiszen minden, az Indiák felé tartó és onnan érkező hajó a Guadalquiviren jut el a városba.

Az Alcázar Sevilla legrégebbi középülete, amelyet a mórok építettek, és az évszázadok során számos alkalommal átalakítottak, kibővítettek a muzulmán és később a keresztény uralkodók. Sevillát 1248-ban foglalták vissza a keresztény csapatok. Ezután építették az Alcázar gótikus részeit. Később I. Péter itt emeli fel a mudéjar stílusú királyi palotát, amelyet az őt követő uralkodók bővítgetnek vagy éppen átépítenek. Az utazási irodalomban a sevillai Alcázart leginkább a granadai Alhambrával hasonlítják össze, amely – szerintük – akár Spanyolország legfontosabb építészeti és művészeti remeke is lehetne, ha ez utóbbi nem létezne. Az épületegyüttes és a kertek mellett I. Péterhez kapcsolódó helyi legendák ragadják meg a legjobban a külföldi utazók képzeletét, akik aztán tovább fonogatják eze-

ket a történeteket, és így aztán reménytelenül összekeveredik egymással a történelem, az anekdota és az egyes szerzők élénk fantáziája.

Pilátus háza Sevilla egyik legszebb mudéjar stílusú palotája. Tulajdonosa Fadrique Enríquez de Ribera de Tarifa márki, aki a 16. században maga is megjárta a Szentföldet, de ha ez nem lett volna elég, valami titokzatos oknál fogva rájött, hogy a sevillai palotája és a közelben lévő út menti fészület között ugyanakkorra a távolság, mint Jeruzsálemben Pilátus háza és a Golgota között. Hazaérkezvén, a mi márkink megrészegülve az itáliai reneszánsztól és ettől a felfedezéstől, hatalmas építkezésbe kezdett. A ház bejáratát teljes egészében Pilátus jeruzsálemi házának bejáratáról mintázták. Mindehhez még hozzájárul, hogy hagyományosan a palota kápolnájában minden évben prédikációk, felolvasások formájában elevenítettek fel a passió történetét, így a nép képzeletében az épület teljes mértékben Pilátus lakhelyével azonosult. A palota későbbi tulajdonosai is művészetkedvelő emberek voltak, így a Pilátus háza értékes műalkotások gyűjtőhelyévé vált, míg aztán a 19. század elején meg nem érkeztek a francia csapatok, akik pusztá művészeti pártolásból – amelyről már tettünk említést –, miután kirámolták a Pilátus házát, biztos, ami biztos alapon kiszedték az ablakokat és az ajtókat is. Később – 1843-ban – Sevilla ágyúzás áldozata lett (a helyi polgárok nehezményezték a kormány újításait, a kormány viszont a polgárok lázadását nem nézte jó szemmel, és kivezényelte a katonaságot), így a Pilátus háza is komoly károkat szenvedett. Az utazók így jobbára csak panaszkodnak, hogy milyen borzalmas állapotok uralkodnak a palotában. Vélhetőleg Czetz tábornok is elég rossz körülményeket talált ebben a mudéjar stílusú épületben, ahol mindezzel együtt azért bőven akadt látnivaló, hiszen szinte minden sarokban áll egy márványszobor.

I. Péter Kasztília királya, aki nemcsak a kegyetlen, de az igazságos jelzöt is megkapta a kortárs források íróitól. Élete mindenesetre bővelkedett izgalmas eseményekben. Mondjuk, édesapja sem lehetett unalmas egyéniség, mivel tíz féltestvérrel örvendeztette meg egyetlen törvényes fiát, aki a trónt is örökölte, és amint sejteni lehet, ezek a féltestvérek nem maradtak egy percre sem nyugton. De I. Pétert sem kell sajnálni, mert amikor nem a trónkövetelőkkel hadakozott, nők után mászkált, és ilyen éjszakai bolyongása közepette ölt meg Sevilla egyik utcáján egy izgága riválist. (A gyilkosságnak szemtanúja is akadt – a legenda szerint –: egy öregasszony. A király ígéretet tett, hogy minden körülmények között példásan fogja megbüntetni a gyilkost, azaz a bűnös fejét a tett színhelyén fogja kifüggeszteni. A szemtanú, az öregasszony természetesen nem mert személyel-

írást adni az elkövetőről. A király végül szavát adta, semmi bántódása sem lesz, beszéljen nyugodtan. Az öregasszony azonban csak egy tükröt tartott az uralkodó elé, mondván, abban megláthatja a gyilkost. I. Péter másnap egy faládát helyeztetett el a gyilkosság helyszínén, amelyet katonákkal őriztetett, és állítása szerint abban volt elzárva az elkövető feje. Sok év múlva, amikor a királyt valamelyik féltestvére meggyilkolta, végre kinyithatták a ládát, amelyből I. Péter márvány mellszobra került elő. Az uralkodó tehát betartotta a szavát.)

A király egyik szobra tehát a Candilejo utcában látható, ahol a legenda szerint a bűntény is történt, a másik a Pilátus házában. A Candilejo utca a hozzá kötődő legenda miatt sok utazó fantáziáját megmozgatta, sőt Mérimée már említett regényében is utal a narrátor erre a gyilkosságra, mintegy előrevetítve a mű tragikus végkimenetelét.

„Itt Sevillában hallottam először, mert itt született a szépség és naplopás hazájában a következő filozófiai mélységű mondás: »Élvezd a mai napot, ez az egész emberi élet, mert a tegnapot már nem látod, és a holnapot még senki sem látta.« Nagy filozófiai igazság ez, amelyet egy Fuentes nevű bölcselő idézett előttem gyakran, és ő maga is a következő évben a sentai börtön felé vezető úton haladt egy kis okmányhamisítás bűnöcskéje miatt.»

A 19. századi utazási irodalom alapján az andalúziaiak jelleme igencsak ingatagnak tűnik, talán a lustálkodásban, a mulatozásban és az indulatos bicskázásban mutatnak némi állhatatosságot – legalábbis a napfényes délen megforduló idegenek szerint. Ha a leírásokban fel is bukkannak néha pozitív jelzők, az általános kép mégis inkább elmarasztaló. A mi Czetünk sem fedez fel semmi olyasmit, amely ettől eltérő volna.

„Egy ilyen sevillai séta alkalmával, egy alig két méter széles utcán, melyet Sierpes utcának hívtak, találkoztam a szép Rosas kisasszonnyal, aki egy éven belül a feleségem lett. Szemei elbűvöltek, és a mágneses fluidum megtette a magáét, melyhez hozzájárultak még a jó barátok is, akik sohasem hiányzanak, amikor házasságról van szó.»

Egy spanyol szerző szerint a sevillai utcák a krétai labirintus édestestvérei. A város utcái még a középkorban alakultak ki, és ezeken a 19. századig nem sokat változtattak. A város lakói az utcát a ház meghosszabbításának tekintették, ott kötöttek üzleteket, beszélgettek a barátaikkal, kerülték el ellenségeiket. Az útleírásokban a Sierpes utcát emlegetik a legtöbbször. Ez a 19. században központi helynek számított, és a külföldi utazók előszeretettel látogatták lelkes *colour locale* iránti rajongásukban. A helyi ke-

reskedők itt árulták az andalúz kézművesség remekeit, itt volt a legtöbb vendéglő, kocsmá, vendégfogadó és az első hotelek, ahol Sevilla első turisztái megszálltak: a Hotel Europa, Hotel Imperial és a Hotel Suizo. Nyilván Lady Langdale-ék is valamelyikben ezek közül foglaltak maguknak szállást, így tehát nem véletlen, hogy az angol hölgyek és Czetz tábornok is pont erre felé téblábolnak, amikor megtörténik a nevezetes szerelembe esés.

Czetz tábornokot ugyan minden jel szerint az irodalom hidegen hagyta, azonban meg kell említeni, hogy a Sierpes utcának két izgalmas literatúrai vonatkozása is van. Az egyik: az utca végén állt a helyi királyi börtön a középkortól kezdve 1837-ig (így tehát Czetz idejében már nem börtönként működött az épület), ahol Cervantes is raboskodott. A nagy írónak többször akadt gondja a hatóságokkal, itt Sevilleben éppenséggel holmi himihumi adósságok miatt kellett raboskodnia. A másik irodalmi vonatkozás (ha már úgyis szóba került): Prosper Mérimée és a *Carmen*, amely regény Sevilleben játszódik; benne szintén felbukkan eme nevezetes utca.

„A Rosas család öt éve lakott már palotájában, közel a Plaza del Duquehez. A család feje Don Prudencio, a diktátor fivére, aki rokonságban volt Andalúzia fővárosának legmagasabb köreivel. Don Prudencióhoz voltak Lady Langdale-nek ajánlólevelei.”

Prudencio Ortiz de Rozas, az argentin diktátor fivére éppen száműzetését tölti Sevilleben, ahonnan a család maga is származik, így a Rosas család a város legelőkelőbb köreivel tart rokonságot, ahogy azt Czetz is megjegyzi. (Az anekdota szerint Don Prudencio azért döntött Sevilla mellett, amikor el kellett hagyniuk Argentínát, mert gyerekkorában annyiszor hallgatta nagyapja meséit arról, hogy kisleányként milyen jókat játszott a Guadalquivir partján, hogy maga is mindig oda vágyott. Juan Manuel de Rosas, az emigrációban lévő elnök Southamptonban tartózkodott, ugyanott, ahol a mi tábornokunk is tengette életét.) Czetz János, alighogy visszatért Angliába, felkeresi a diktátort, és ahhoz képest, hogy menyasszonyának csak egy fél mondatot szentel memoárjában, Rosas-szal folytatott megbeszélésükkel majdnem két oldalt is megtölt. Ebből – némi malíciával – azt a következtetést lehet levonni, hogy derék tábornokunk a család pompás vállrojtjaiba szeretett bele, még ha ennek Rozas kisasszony szép fekete szeme is adhatott némi lendületet. Bár bizonyára Argentína katonai kérdései jobban izgatták Czetz Jánost, mint a sevillei lányok pletykálkodásai.

Juan Manuel de Rosas olyan markáns alakja az argentin történelemnek, hogy egyenesen Rosas-korszaknak hívják a vele fémjelzett időszakot. Annak, hogy másképp írja a nevét, mint a család többi tagja (azaz Rozas),

a következő a története: Juan Manuel már gyerekként is erős akaratával túnt ki, és ebből számos összecsapása adódott a saját édesanyjával. Az elmérgesedő viszony odáig fajult, hogy felnőttkorában családnevének z betűjét s-re változtatta, és így lett belőle Rosas. (Mindenkinek úgy lázad, ahogy tud.)

A Plaza del Duque a Sierpes utcából nyílik, és nevét onnan kapta, hogy ezen a téren épült meg még a 16. században a Medina-Sidonia hercegek palotája. A Rozas család háza, a Monsalud palota a San Vicente téren állt. Ez az épület is a 16. században épült, és a mai napig ékesíti a környéket. A tábornokunk tehát itt csavarta el a fejét Rozas kisasszonynak –.

...semmi köze sincs Sevillához...

Házasságkötésük után Czetz János büszkén vall ifjú felesége katonás helytállásáról, hogy zokszó nélkül tűri: nászút helyett férje inkább Garibaldi seregeihez csatlakozik. Itáliai elfoglaltságai után Czetz János visszautazik feleségéhez, és miután világra jön elsőszülött fiuk, 1860-ban hajóra szállnak Buenos Aires irányába.

De ennek már semmi köze sincs Sevillához.

————— Eszteró István

TŰZHELY HAMVÁN PARÁZSLÓ

Bár úrlap nem mérte, egy bogárhátú
viskó se ölelt makulátlanabb
lélekkel megáldott, szárnyaló álmú
fészekrakót a náderesz alatt,

és tűzhely hamván hívebben parázsló
rovást se írt le senki, míg élt ő,
sámáni szavakkal összhangot varázsló,
bólintó eperfát imádva féltő,

s a szelídséget páncélként felöltő
elszántságban se volt gerincesebb
hálát szívében szállásoló költő,
ha csendje feljajdul, minden könnye seb,

de senki sem tagadná soha le, ő
kerek földön a legtörekenyebb
császárral, királlyal szembemenő,
aki égő lelkek közt lépkedett,

hogy tiszta rímnél tisztább asszonánca
is oly szelíd és szolid és szerény,
mint levegő, amelynek fényzománca
villan máig eperfák levelén,

s a nagy ég tudja, hogy mind közül mért ő
restellte legjobban, hogy ünnepelik,
kinek hozsanna fölösleges, sértő,
s ódámra tán befogná füleit.

ROKONLELKEK

Megakad szemed az öreg pincéren,
egy villanásra szinte önarcképed,
kijutott neki is életszintéren
a jaj szerepből, hisz rögtön megérted,

ahogyan álldogál asztalnál készen,
kommandírozó arcokra tekintve,
csak szolgál, párja sincs figyelmességben,
ha meglöki, bocsánatot kér szinte,

sorolja botló nyelvvel a menüt,
amilyet csak ritkán kóstolgatott,
nem imádott ő idegen menőt,
ha fanyar édessé kavargatott,

flancoló zshivajban nyelvén a slafrok
honi szép emléke hányja bukfencét,
nem ételre éhes, nokedlis szaftot
helyette mások már kikenegették,

eszébe juthat hazája, leánya,
de elhessenti lelógó kendője,
szívdobogása döbbenet leállna,
ha felidézné, rég nincs jövődjé,

ha fizetésre kerül sor, már kellner
nyújtja a számlát, hisz ő itt leszámolt
a világgal, mely kidüllesztett mellel
illúziókat előle lerámolt,

nézel utána, míg görnyedt alakja
a te lépteiddel olvad a gőzbe,
s jobb sorsra érdemes kendőt lerakva
cammog el mindenkitől megelőzve.

VOJTINA ÚJABB ARS POETICÁJA

(MELYBEN MESTERÉRE GONDOL IRIGY HÁLÁVAL)

Irigyelem, mint valamikor régen,
ha füstölgött őt ünneplő beszéden,
ma mint porosodó relikviára
csak évfordulón gondolnak reája,

de én hálát érzek, ó, őiránta,
ki ingoványból felszínre kiránta,
s engem mint hajbókos versfaragót
oktatott, hívéen, hogy jót faragott,

s lehettem a pennának egykettőre
kalamárisa és benne a lőre,
vaj' mit szólna, hogy én, Vojtina Mátyás
sugalmazom, hogy milyen a jó mártás,

a rím, a ritmus, és sok egyéb kellék
fölösleges, mert fékezik az elmét,
s igaznak égivé cicomázása
szerintem, mint macska egércincogása,

ha meg is fordul sírjában nemegyszer
ének varázsát szorgalmazó mester,
ami hibás grammatikailag,
az jó, sőt, ami mondandót kihagy,

mert én, versfaragó fűzfapoéta
vagyok költészet kalapján bokréta,
nem haragszom, dehogy, Arany Jánosra,
aki mégis a versírás fárosza,

hasztalan említem fiataloknak
a veszélyét, ó, elsodró haboknak,
nekik nevem kőbe hullámmal vájt ima,
tenger visszhangozza: Vojtina, Vojtina!

EGY TÖRTÉNET A FIATALSÁG TAVÁRÓL

Erzsi rutinos piacjárónak számított, okosan megvárta, míg a zajos csoport elvonul, aztán beállt ő is a kijárat felé hömpölygő tömegbe. Lépkedett, sodródott a kapu felé, s mint hosszú évek óta minden vasárnap, gyors leltárt tartott, hogy a kerítés mellett a gyékényekre, székekre, ládába, zsákokra kipakolt áruk közt akad-e olyan, amiért érdemes szembefordulni az áradattal és a sorból kilépni. A boltinál olcsóbban kínáltak itt mindent: törülközőt, edénytörlőt, lábtörlőt, fatányért meg fakanalat, pamutzoknit, alsóneműt Ernőnek, mindenféle hasznos és haszontalan csecsebecsét. Ezúttal papucsokon akadt meg Erzsi szeme, s mivel hetek óta olcsó, de tartós házipapucsot keresett, addig forgott, lökdösődött, taszigált, lóbálta jobbra-balra szatyrait, míg kikeveredett a sorból, és máris ott állt a papucsos eladó előtt.

– Mondja, mennyit adna a kettőért, aranyom? – próbálkozott az eladó, egy cigányasszony, mikor látta, hogy Erzsi tapogatja, hajlítgatja a papucsokat, vizsgálgatja kívül-belül, számol, mérlegel, de mindeniket visszarakja oda, ahonnét felemelte.

– Sajnálom – hozta meg a döntést Erzsi –, ez túl gyenge a mi lábunkhoz, nem bírná ki a telet.

– Törülközőt? Fáin pamuttörülközőm van, nagyon olcsón adom aztat is, alig maradt már néhány darab, tudja kedves, mennék már haza.

– Köszönöm – mosolygott Erzsi –, azt a múlt hónapban vettem.

– Na és a fiatalság tava, az sem érdekli talán?

Erzsi lassan felegyenesedett, ránézett a cigányasszony kövérkés, az egészségtől majd kicsattanó arcára, meg abba a furcsán fénylő, sötétzöld, macskaszemű szemébe, aztán szó nélkül megfordult, és elindult hazafelé.

– Nagyon hasonlít ám az édesanyjára, aranyom – kiáltott utána a cigányasszony –, de szép leányzó volt a' hajadonkorában!

Erzsi otthon kicsomagolt, lefőzött egy adag kávé, ledarálta a káposztát, apróra vágta az oldalast, és odarakta az ebédet főni. Gépies mozgással ügyködött, akár egy felhúzott robot. Felkavarta a beszélgetés, nem akart a cigányasszony szavaira gondolni, de a nő utánadobott mondatai, mint egy

lasszó szorongatták, rángatták vissza a múltba, a fejében megszólaló emlékei közé, s míg a leves főtt, és majd szétrepedt a benne rotyogó anyagtól, az emlékek könnyeket csaltak Erzsi szemébe. Láta maga előtt a szülői házat, a pajtát, ahol nagyokat hancúroztak a vasvillával összedobált szénaágyon, az önfeledt fogócskázást, hajcibálást, az apró bosszúságokat, melyeket egymásnak okoztak nővérével, a napestig tartó kacagásokat, no meg azokat az éjszakai susmogásokat, amikor Emőke felzavarta álmából, hogy kihallgassák szüleik beszélgetését. Már megint *arról* beszélnek, figyelj – noszogatta nővére.

– Hallottad, hogy miket mondtak a fiatalság taváról?

– Igen. De ha te is hallottad, miért kérdezed tőlem?

– Hogy biztos legyek benne. Hogy egészen biztos legyek benne.

– Na és miért annyira fontos neked, hogy biztos legyél benne?

– Hogy lehetsz ennyire buta? – szorongatta a karját Emőke –, azért, mert én nem akarok sohasem megöregedni, érted már?

A tórol az a mendemonda keringett, hogy szerencsétlenséget hoz az emberre, mert aki benne megfürdik, szervezetét annyira megviseli a tó oldalán található szikla repedéseiből szivárgó mérgező anyag, hogy nem sokkal utána elpusztul. Meg hogy létezik egy csodaszer – kenőcs, elixír, állati vagy növényi kivonat (hogy pontosan mi is volt az a csodaszer, nem lehetett tudni) –, mely kiváló ellenszere a vízben található mérgeknek, és a kettő együttes hatására a tóban fürdők megfiatalodnak. Csak még egy ilyen hely található az egész világon, de az is messze, valahol Ázsiában – mondogatták az emberek; de hogy átkot avagy áldást jelent-e a környék számára a csodató, arról megoszlottak a vélemények. Sokan vélték úgy – például Erzsi szülei –, hogy ilyen fiatalító csodaszer nem is létezik, hanem csak sarlatánok meg hiszékeny emberek vannak, akiket jó pénzért rászednek. Hiszékenyek pedig akadtak szép számmal. Érkeztek férfiak és nők, elszánt idősek és nagyon idősek, párok és egyedülállók, egészségesek és gyógyíthatatlan betegek, hogy megkeressék a tavat, megfürödjének és megfiatalodjanak benne, hogy aztán csalódottan, lélekben sokkal öregebben, új mérgekkel testükben távozzanak. Megesett az is – és ez már nem pusztán szóbeszéd volt, maga a faluorvos is megerősítette –, hogy a fiatalodni akaró nagybeteg a közeli fogadóban lelte halálát, lábán túrabakanccsal, hátizsákjában háromnapis adag gyógyszerrel.

Az igazi izgalmat, a legnagyobb titkolódzást azonban nem azok története okozta, akik útnak indultak, és pórul jártak, hanem azoké, akikről úgy hírllett, használt a csodaszer, és a fürdőzés után tényleg megfiatalodva jöt-

tek le a hegyről, hogy visszanyert fiatalágukkal, régi-új identitásukkal boldogan éljenek. Suttogták, hogy egy kanadai, vagy talán amerikai idős pár fókazsíróból készült kenőcsöt használt, és attól fiatalodott meg. Emlegettek egy hetvenéves bajorországi férfit, akit hangosan fütyörészve, hózentrágeres, rövid bőrnadrágban láttak a tó felé menni, majd néhány órával később még hangosabban fütyörészve, harmincévesen lejönni. De a legtöbb találgatás a Pesten fergeteges színészi karriert befutó Kovács Panna személyét kísérte. Erzsi iskolájában azt pusmogták, hogy Kovács Panna nem más, mint a szerencsétlen, megbolondult Kalmár Sári, aki miután megfürdött a fiatalság tavában, átszökött a határon, és meg sem állt a magyar fővárosig, hiszen Sáriról az egész falu tudta, hogy lánykorában színészi pályáról álmódott, de apja nadrágszíjjal gyógyíttatta az ilyesfajta álmait. És hiába adott ki hivatalos közleményt a rendőrség, hogy Kalmár Sári beleesett a folyóba, és elsodorta a víz, mivel tetemét nem találták meg, a közlemény nemhogy csitította volna, hanem egyenesen táplálta a pletykákat. Amikor pedig efféle szóbeszéd kapott szárnyra, hiába ígért rettenetes büntetést a Párt, hiába járőröztek a tó felé vezető utakon a rendőrök, hiába fenyegetőztek kicsapással az iskolában a tanárok, hiába titkolóztak gyerekeik előtt a szülők, hiába minden tiltás, mint forró nyáron az erdőtűz, úgy terjedt az egész környéken a pletyka, és töltötte el reménnyel a lakosokat – kicsiket és nagyokat egyaránt –, hogy lám, az örök fiatalság mégiscsak létezik. S egy-egy ilyen híresztelés hatására aztán az elixírjeiket áruló sarlatánok, no meg a hiszékenyek száma is megtízszereződött, virágzott a turizmus a környékbeli panziósok nagy örömeire mindaddig, míg az újabb tragédiákról szóló pletykák egy időre véget nem vetettek a lázas sugdolózásoknak, és el nem apasztották a forgalmat.

Az általános iskola befejezése után Erzsi a városban tanult tovább, ahová Emőke már két évvel korábban felkerült, és gondolatait, a tó rejtelmének izgalmát másféle, a felnőtté válás izgalmait váltották fel. Sokáig azt hitte, a fiatalság tavának legendájára, akárcsak a maga mögött hagyott gyerekkorára, rácsukja fedelét az idő, mert hát egy felnőtt, értelmes nő nem hihet ilyen szamárságokban. De még mielőtt elkezdte volna a középiskolát, az utolsó nyári vakáción, Emőke unszolására merész tetterre szánták el magukat. Anyjuknak azt mondták, osztálykirándulásra mennek, de ők kérekpárra ültek, hogy felkutassák az országúttól háromóránnyira lévő tavat, melynek csak egy részét lehetett biciklin megtenni. Emőke ekkor már két esztendeje egy nagyvárad kollégium levegőjét szívtta, ő már elindult az önállósodás útján, és a falusi világból kiokosodva jött haza vakációzni, de az

odavezető úton, amint haladtak előre, befelé az erdő sűrűjébe, nemcsak Erzsinek, hanem neki is megremegett a lába. Hangos beszélgetéssel, éles sikongatással igyekeztek egymásba lelket önteni, hol a hegyoldal sűrűsödő csöndje, hol a különféle idegen zajok hozták rájuk a frászt, mintha az elvarázsolt szellemek csapdája felé haladnának, melyből talán soha ki nem találhatnak. Ezért aztán éberem figyeltek mindenre, ami élő, és bizonyosan ehhez a világhoz tartozik, a fák fölött magasan röpködő madarakra, a fakopáncs fáradhatatlan kalapálására, a favágók távolból idehallatszó fűrészének ropogására. De amikor a tóhoz értek, a félelem, mintegy varázsütésre, rögtön elpárolgott belőlük. Itt voltak, ideértek, legyőzték félelmüket, megcsinálták tehát! Egy egész óra hosszat bámulták a tó felszínét meg azt a tejfehér, páraszerű anyagot, ami a vízből párolgott, s miközben fogták egymás kezét, tán azóta soha át nem élt békesség járta át egész lényüket.

A vízben megmártózni azonban egyiküknek sem volt bátorsága.

Erzsi később Dunaharasztiába költözött, és előfordult néha, hogy valamely ismerőse, mikor meghallotta, hogy ő honnét származik, rákérdezett, igaz-e, hogy szülőfaluja mellett létezik egy tó, ahol „megfiatalodik az ember”? Erzsi tettetett vidámsággal felelte mindig, hogy igaz bizony, annak idején ő is hallott róla, meséltek ezt-azt a falu öregei, de aztán rögtön témát váltott, mintha anyja még mindig lesben állna, valahol a háta mögött, fűzfavesszővel a kezében, hogy fenekére suhintson, amiért szájára merészeli venni annak a szörnyűségnek a nevét, ami annyi ember pusztulását okozta.

Egy alkalommal pedig – ekkor már együtt élt Ernővel, és alig néhány hónappal előtte temették el a nővérét – takarítás közben arra figyelt fel, hogy az egyik kereskedelmi tévécsatorna magazinműsorában a fiatalság tava a téma, és hogy Nagyváradot meg az ő, Váradtól száz km-re, a hegyekben található szülőfalujának nevét is említik mint a környék egyetlen magyar települését. De ez a témaválasztás nem örömet, hanem zavarodottságot okozott neki. Úgy érezte magát, mint akinek a legföltettebb hálózobatitkait fedi fel a bulvársajtó. S amikor azt látta, hogy a műsorvezető nyegle, humorizáló stílusban viszi tovább a műsort, útban a tó felé horror-paródiát ad elő, suttogva beszél, fűszálak fölött surranó kézikamerával dolgozik a stáb, bosszúság, majd pedig nyugtalanság tört rá. És ahogy az adás közeledett a zárócsattanó felé, Erzsi egyre kényelmetlenebbül feszengett a fotelben. A zárójelenetben, miközben kollégái a nagyobb hatás kedvéért rózsaszín füstgránátokat dobáltak, a műsorvezető fekete fürdőgatyában bukkant fel a tó vizében, egyik kezével a mikrofont tartotta, a másikkal a testére la-

pátolta a vizet, és egyes tévésekre oly jellemző humortalan modorában közölte, hogy a hiedelem szerint neki most a víztől meg kellene fiatalodnia, de ha erre mégsem kerül sor, az azért lesz, mert a legenda szerint meztelenül kellene itt állnia, amit nem tehet meg, lévén hogy az adás az esti főműsoridőben kerül a képernyő elé, de megígéri, hogy műsoron kívül fürdőruha nélkül is megfürdik a tóban, szerkesztő kolléganői legnagyobb öröme. Erzsi ezt már képtelen volt nézni, kikapcsolta a tévét. Hónapokkal később, mikor már azt hitte, túltette magát ezen a kellemetlen tévés élményen, a tévék meg újságok azt röpítették világgá, hogy a műsorvezető sztárrporter „rövid, de méltósággal viselt szenvedés után” elhunyt. Erzsi szentül hitte, hogy a tévés halála és a fiatalság tavánál történetek között léteznie kell valamiféle rejtélyes összefüggésnek, és az a rengeteg, gyerekkorában halott mendemonda a tó miatt szerencsétlenül járt emberekről a tévésztár halálával drámai igazolást nyer.

Miután délben leültek ebédelni, Erzsi a megfelelő pillanatra várt, hogy Ernőnek beszámolhasson a történetekről. Ez a pillanat azonban késett, Ernő oly átéléssel szürcsölte-nyelte a levest, cuppogtatta a csontokat, tépte, harapdálta a lefityegő húsdarabokat, miközben vastag ujjain csordogált a sűrű leveslé, hogy ez az elmélyült koncentráció nem tűrt semmiféle asszonyfecsegést. De amikor már a csontdarabkák pőrén tornyosultak a tányéron, és Ernő három utolsót szippantott szuvas fogából, majd a gyomrába szorult levegőt egy hangos, zsíros böffentéssel kiengedte az éterbe, Erzsi gyorsan mindent elmondott. Hogyan állt elő különös kérdésével a cigánynő, miközben ő a házipapucsokat nézegette, és még édesanyját is megemlítette.

– Hülyeség – sommázta véleményét Ernő egyetlen szóban, majd a hűtő felé mutatott –, azt mondtad, franciakrémest is hoztál.

Volt az is, két-két darab fejenként, mert féláron adták a piacon, de az árendeményes sütemény annyira megfeküdte Erzsi gyomrát, hogy nem sok kedve volt a fiatalság taván merengenie neki sem. Este viszont, lefekvés előtt Ernő megkérte Erzsit, mondja el még egyszer, lassan és érthetően, hogy miket hablatyolt össze az a piaci kofa, de ne hagyjon ki egyetlen részletet sem. És miután Erzsi elismételte a piacon elhangzottakat, szó nélkül lefeküdt, és egy perccel később már mélyeket hortyogott.

A fiatalság tava aztán napokig nem került szóba közöttük, de Erzsi figyelmét nem kerülte el, hogy Ernő gondterheltebb a megszokottnál, kevesebbet tévézik, olykor hosszasan ül és mereng a fotelben, és még délutáni söréről is meg-megfeledkezik, meg hogy néha végigméri őt, tetőtől talpig, mintha azon tanakodna, milyen is lehetett fiatalon, de mindezt le-

számítva ezek a napok is úgy teltek, mint bármelyik hétköznap az elmúlt tizennyolc esztendő során, azóta, hogy összeköltöztek, hosszas beszélgetések, őszinte kitárulkozások nélkül. Amikor Ernő Erzszi házába költözött, Erzszi negyvenhárom éves volt, a férfi két évvel idősebb, mindketten túl egy sikertelen házasságon. Annak idején, fiatalkorában a nagy szerelem sokáig elkerülte Erzsit, és évekig emésztette magát azon, hogy esetleg csúnya, meg hogy nem eléggé talpraesett ahhoz, hogy rátaláljon az ő fehér lovon érkező lovagjára. Közel járt a harminchoz, amikor azt hitte, végre megtalálta élete szerelmét: megszökött a férfival, Dunaharasztiig utánament, de a szerelem hamar kihuny, a férfi otthagya. Következett egy szerencsétlen házasság, egy buszsofőrrel, akit ő hagyott el, miután kiderült róla, hogy szeretőt tart, és a nőtől a házasságuk idején gyereke is született. Ernő múltjáról Erzszi nem sokat tudott: csupán annyit, hogy ő is átesett egy sikertelen házasságon, és a nő, aki még mindig itt él valahol Dunaharasztiiban, azóta férjhez ment máshoz. Amikor összeismerkedtek Ernővel, és összeköltöztek, Erzsinek már nem voltak különösebb elvárásai a párválasztással kapcsolatosan. A testi kapcsolaton, a közös háztartáson, a megélhetés napi ügyes-bajos dolgain túl nem sok minden kötötte őket össze. Emőke, aki igen ellenszenvesnek találta Ernőt, nem értette, hogyan lehet együtt élni egy olyan emberrel, aki éppolyan üres belül, mint egy bútorozatlan szoba. Erzszi azzal érvelt akkor, hogy a sok kudarc megviselte, ő csak egy társra, állandóságra vágyik, hisz rajta kívül milliók és milliók élik le életüket hasonló módon, anélkül, hogy bármiféle lelki kötődés kialakulna, és hogy már az is több a semminél, hogyha abban a bizonyos bútorozatlan szobában nemcsak a saját visszhangját hallja az ember.

Szombat este, egy nappal az újabb piacozás előtt aztán Ernőnek mégis sikerült meglepnie Erzsit. Vodkaüveget, két poharat rakott az asztalra, töltött, és az egyik poharat átnyújtotta Erzsinek. Felhajtották a vodkát, másodszorra is töltött, ezúttal csak magának, mert Erzszi már ennyitől is egy kicsit megszédült, és arról faggatta élettársát, mondaná el még egyszer, közel egy hét távlatából immár, hogyan is zajlott le az a beszélgetés. Hány esztendősenek is tűnt a cigányasszony? Egymaga volt, avagy mások is hallották beszélgetni? Vajon honnét ismerhette az anyádat? Ha pedig ismer-te, miképpen lehet ennyire fiatal? Nem tudom, ismerte el Erzszi. Lehet, csak kamu az egész, hiszen mindenkinek volt anyja, nem gondolod?

Ernő megvonta a vállát. Maga sem tudja, mit higgyen, felelte. De azért ez furcsa, nagyon is az.

Az ital, no meg a beszélgetés hatására Erzsit különös boldogság, megilletődöttség töltötte el. Hosszú évek óta nem ültek le így, kettesben Ernővel, egy pohárka ital mellé, hogy bármiről is beszélgessenek, és a férfi érdeklődése a fiatalság taváról őszintén meglepte. Mikor Emőke még megbetegedése előtt vendégségben járt náluk, és nővérel nevetgélve emlegették a fiatalság tavát, Ernő sohasem folyt bele a beszélgetésbe, igaz, nem is vonta ki magát teljesen, csak amolyan egérszerű cincogó hangokat hallatott, melyről nem lehetett tudni, nevetés akar-e lenni ez is, vagy csak elkínzott hangjai a türelmetlenségnek.

– Na és te hiszel a cigányasszonynak? – tette fel a legfontosabb kérdést Erzsi végül. – Te sem gondolod ugye, hogy a cigányasszony csaló volna?

– Magam sem tudom, mit higgyek. Végeredményben mit veszíthetünk? Legfönnebb átvernek, kicsálnak belőlünk egy kis pénzt, és teszünk egy fölösleges kirándulást. Mindketten túl vagyunk a hatvanon, hát milyen örömmünk maradt az életben, mondd? – vélekedett Ernő.

Erzsi ennél többet nem bírt élettársából kipréselni, de ez is épp elegendő volt ahhoz, hogy fantáziája beinduljon. Ernő lényegében az ő gondolatait fogalmazta meg hangosan, azt, amivel nap mint nap együtt élt – mert hát valóban, minek is örülhetnek ők még a hátralévő életükben? Gyereük nincsen, pénzük sem annyi, hogy nagy utakat tegyenek a világban, és munkájuk sem olyan, ami őket igazából lekötne. Ő egy iskolában takarítónő, Ernő pedig egy csalódott férfi, aki szintén többet várt az élettől, egy ideje munkája is alig akad. Mára már a káposzta- meg bablevesek maradtak egyedüli örömforrásnak, no meg esténként a *Barátok közt* tévésorozat mint könnyű drog, mely átsegíti őket az újabb éjszakába. És ha Ernő hajlik arra, hogy higgyen a cigányasszonynak, akkor abban tényleg lehet valami. Ő azért hitt ebben az egész történetben, mert hinni akart, és mert erről szólt a gyerekkora, de Ernő egy kívülálló, aki csakis a józan eszére hagyatkozhat, és nem az érzelmeire, gyerekkori emlékeire.

Másnap, mikor a piachoz ért, a cigányasszony rögvest kiszúrta Erzsit a tömegből, s már a szemkontaktusból rájött, hogy az asszony komoly szándékkal érkezik. Fölállt hokedlijéről, hunyorgó szemekkel, ragyogó arccal várta ügyfelét, aki nyílegyenesen feléje tartott, s ahogy odaért, köszönés helyett azonnal nekiszegezte a kérdést:

– Addig szóba sem állok magával, míg el nem árulja, honnét tud az anyámról?

– Tamáskai volt a lelkem. Jól mondom?

– Jól.

– Lánykorában a falusi kultúrotthonba járt takarítani. Ezt is jól mondom?

– Ezt is jól.

– Hát onnét ismerem. Én kisleány voltam akkor, néhány évvel fiatalabb, mint az idesanyja, mi is oda jártunk akkoriban, erdei gombát, sajtót, túrórt vittünk az elvtársaknak. Eccer még egy szép fülbevalót is eladtam neki, gyönyörűen állt rajta.

Erzsi megszédült. Anyjáról tudta, hogy egy ideig valóban takarított a kultúrházban, ami azt jelentette, hogy a cigányasszonynak legalább nyolcvanévesnek kell lennie, holott feleannyinak sem látszik.

– Nem fiatal maga egy kicsit ahhoz, hogy anyámat ismerje?

– Ne kérdezzen ilyeneket a naccsága – fogta suttogóra a szót a cigányasszony –, hanem arra feleljen, mire jutott az ajánlatommal?

– Gondolkodunk rajta.

– A kedves férjével gondolkodnak? – Erzsi bólintott –, de gyorsan gondolkodjanak, mert én csak a jövő héten gyüvök, aztán másfele viszem a portékámat. Százezer lesz fejenkint, kedves, de csak magiknak ennyiér, a kedves idesanyja emlékére, és mert tamáskai teccik lenni.

– Százezer?! Jól megkéri az árát!

– Azt magának nagyon jól kell tudnia, szívem, hogy a csodaszere csak egy része a dolognak, a nagy titok az instrukciókban rejlik. Mert a megfelelő használata nélkül a világ legjobb csodaszere sem ér semmit. Ezért azt mondom: gondolják meg alaposan, aztán jöjjenek vissza bátran jövő vasárnap, kettesben a kedves férjével, no meg a pínzzel, meglássa, kedves, aranyba vésetik a nevemet, annyi boldogságot fog ez hozni magiknak.

Erzsi felemás érzésekkel indult haza, az anyjáról szóló részletek meggyőzték, ugyanakkor tartott attól, hogyha Ernő meghallja az árát, dühös lesz. Ernő otthon már az ajtóban várta, de egyetlen szót sem szólt, hogy sokallja, vagy netán kevesli a csodaszereért a százezret, hisz-e a cigányasszonynak vagy sem, csak annyit kérdezett, mikorra lesz ebéd, mert hívta Makkai, az ingatlanos, kinéz egy kis munka a számára is.

Erzsi csalódottan vonult ki a konyhába, mert ha már Ernő elfogadhatónak tartotta a nő ajánlatát, egy kicsit több lelkesedést mutathatott volna. Pedig, hogy élettársa kedvébe járjon, annak kedvenc ételét, zúzapörköltet készített nokedlivel, de ez a figyelmesség sem hozta meg Ernő jókedvét, miután hazakerült, ugyanúgy feszült neki az evésnek, mint mindig, orrán olvasószemüvegével szóltanul zabált, és olykor behunyt szemmel, majd-hogynem kéjesen roppantgatta a zúzadarabkákat. Erzsi háromszor is teleszedte tányérját, Ernő bármennyit képes volt megenni anélkül, hogy meg-

látszana rajta. Erzsi néha azt képzelte, Ernőnek lefolyó található a gyomra helyén.

– Na és mit szólsz ehhez az egész dologhoz? – kérdezte később, mikor már Ernő villája a tányéron pihent, és elégedetten kortyolta sörét, székében hátradőlve.

– Milyen dologhoz?

– Hát a cigánynő ajánlatához?

– Mit szólhatnék? Belevágunk, de hát már eldöntöttük!

– Na és a következmények? Hogyha megbetegszünk? Vagy ha tényleg megfiatalodunk? Ha tényleg használ a csodaszer?

Ernő megvonta a vállát, kiegyenesedett, ujjaival megdörzsölte arcát, és végigszántott gyér haján. A cigányasszony ajánlatát egyetlen szóval sem véleményezte. De nem szólt arról sem, hogy mi lesz, hogyan lesz minden, miképpen szembesülnek felforgatott, gyökerestül megváltozó életükkel, hogyha tényleg megfiatalodva térnek ide vissza. Pedig Erzsi úgy gondolta, igenis lenne mit megbeszélni. Mert lehet, nekik is el kell költözniük, új életet kezdeniük, új ismerősöket, új környezetet keresniük, mint azoknak az embereknek, akik, ha hinni lehetett a szóbeszédnek, a tótól fiatalon tértek vissza. Ám lehet, csak ő bonyolítja túl a dolgokat. Mert nem Ernő, hanem az ő szomszédságában történtek azok a rejtélyes eltűnések, az ő gyerekkorát töltötte ki az a rengeteg szóbeszéd a sikeres meg sikertelen kísérletekről. Talán ha Ernő is megélte volna gyerekkorában azokat az álmatlan éjszakákat, amikor izgatottan találgatták, vajon mi történhet éppen most a fiatalság tavánál, talán épp abban a pillanatban írja alá valaki saját halálos ítéletét, vagy ellenkezőleg, nyeri vissza fiatalságát, több izgalommal várna a nagy kalandot. De hát már az is nagy szó, hogy egyáltalán hitt a csodató létezésében.

A rákövetkező napokban Ernő ugyanolyan szófukar, közönyös maradt, mint mindig az elmúlt években, ráadásul még a munkába is nagyobb intenzitással vetette bele magát. Jött-ment Makkaival, az ingatlanossal, volt olyan este, mikor ittasan tért haza, meg olyan is, mikor józanul, de holtfáradtan, még vacsora sem kellett neki, köszönés nélkül dobta le ruháit, és mászott fel az ágyra, nagyokat fújtatva. Vele ellentétben Erzsi alig bírta kivárni a napok múlását. Egyébre sem bírt gondolni, mint a legközelebbi nagy találkozásra, majd az azt követő utazásra, és éjszakánként, míg Ernő nyugodt, ütemes hortyogását hallgatta, legszívesebben összecsomagolt, összetekert volna mindent, dobozokba, hullámpapírokba és ládába, mint ahogy azt költözés előtt szokás. Egész héten tett-vett a házban, mosott, takarí-

tott, rendezkedett, kimosta a függönyöket, felporszívózott, padlót sikált, ablakot pucolt, leengedte és kitisztította a hűtőt, a közértből vásárolt csirkemellfilét már szombaton bepanírozta. Mintha csak egy hosszú hétvégére készülnének valahová, vagy nyaralni a Velencei-tóhoz.

A terv a következő volt: hogyha megkötetik az üzlet, és megkapják a csodaszert, no meg az instrukciókat, már hétfő hajnalban útra kelnek. Nem akarták halogatni az utazást: időváltozásról szóltak az előrejelzések, arról, hogy szerdától esős napoknak néznek elébe, hideg lesz a hegyekben.

Vasárnap kettesben mentek a piacra. Szótlanul, csendben, üres kézzel lépegettek. Ezúttal nem élelmet, zöldséget-gyümölcsöt, hanem időt indultak vásárolni.

Mikor a cigányasszony meglátta őket, azonnal szólt a mellette ülőnek, hogy vigyázzon a portékájára, és jelezte Erzsieknek, hogy kövessék. Széles csípőjét bő, bokáig érő szoknya takarta, enyhén bicegett. Egy közeli házba invitálta vendégeit, egy raktárnak használt szoba-konyhás alagsori lakásba, melynek a mennyezethez közel található ablakán behallatszott az utcán elhaladó gyalogosok cipőkopogása. A szobában, a bálák közötti üresen maradt részen egy ósdi szekrény állt, előtte asztal és három szék. A helyiségben ázott vakolat, savanyú borszag áradt. A cigányasszony egy nagy kulccsal nyitotta a nyikorgó szekrényajtót, az egyik polcon könyökig benyúlt, és előbányászott két nagy tégelyt. Leült, maga elé rakta az asztalra, és kérte a pénzt. Előbb Ernő számolt, majd a cigányasszony; s mikor megbizonyosodott, hogy a kért összeget kapta, kétrét hajlította a pénzt, befőttes gumit tekert rá, és eltüntette szoknyájának egyik bugyrában.

– Most pedig jól figyeljenek. Nagy melegben kimenni oda nem szabad, de hideg se legyen. Térképet nem adok, maga a közelben lakott, lelkem, gondolom, tudja még a járást? Az jó. De azért elmondom: a nagy szikla közelében leparkolnak, látni fogják, a kocsit ott véget is ér. Lesz ott egy széles ösvény, azon megindulnak, az erdőben befelé. Úgy félórányi út után találhatnak egy másik, keskenyebb ösvényt, azon mennek lefelé, a völgybe. Nem lesz az már több ötven méternél, és ott leszen a tó. Vetkőzzenek le, a kenőccsel kenjék be a testüket. A szívüktől legmesszebbre eső testrészekkel kezdjenek, a lábukkal, így jussanak el, szépen, a testükön felfelé. Arra különösen ügyeljenek, hogy a homlokuk, arcuk ne maradjon ki. A kenőcsnek úgy a felét mellkasukra pakolják, jó vastagon, és alaposan dörzsöljék bőrükbe a szív körül. Mikor érzik, hogy átforrósodtak, mártózzanak meg a vízben, tetőtől talpig, minden részüket érje a víz. Ha a vízből kijöttek, azt fogják

érezni, mintha bőrük szét akarna szakadni. Ez kicsit fájni fog, de nem kell megijedni, ez nem tart sokáig. Járjanak szerencsével!

Ernő közönyös arccal, Erzsi átszellemülten hallgatta a cigányasszony bársonyosan kellemes hangját, akár egy andalító mesét, melyben lám, főszereplőkké léptek elő. Búcsúzáskor a cigányasszony még rákérdezett, biztosan akarják-e a „dolgot”, mert most még visszaadja a pénzt, de ha az ajtón kiléptek, visszakozni nem lehet. Elkészöntek, elindultak, de alig tettek meg néhány lépést, a cigányasszony utánuk kiáltott, hogy várjanak. Majd odabicegett hozzájuk, megállt Erzsi előtt, és érdes, füstszagú ujjával végigsimogatta az arcát. – Aztán vigyázzon magára, kedvesem – tette hozzá.

– Mi akart ez lenni? – kérdezte később Ernő.

– Fogalmam sincs – felelte Erzsi.

Hétfőn kora reggel indultak. Mire kikanyarodtak az M4-esre Szolnok felé, már erősen tűzött a Nap. Nagyváradon megálltak Emőke sírjánál, Erzsi egy nagy csokor krizantémot terített szét. Megnyugtató volt látnia, hogy a sír gondozott, és hálával gondolt Emőke lányára, hiszen nagy erőfeszítés lehet neki Debrecenből csak emiatt hazajárnia. Indulás előtt további öt perccet kért Ernőtől, s mikor magára maradt, leült a sírkő szélére, és hangosan szólt a nővéréhez:

– Emlékszel, drága Emőkém, utolsó találkozásunkra? Hogy szorongattad csonttá soványodott kezeddél karomat, mennyire kérleltél, hogy maradjak, még csak egy kicsit maradjak, pedig már az éjszakai műszakra is megérkeztek az ápolók. Mindketten tudtuk, nem látjuk többé egymást, de még akkor is megnevettettél, még egyszer, utoljára. Ugye megmondtam, hogy nem fogok megöregedni, mondtad akkor. De én megöregedtem, Emőkém, és látod, most itt vagyok, hogy helyetted is megtegyem, amit egyszer megfogadtunk. De nagyon félek, drága nővérkém, kérlek, szoríts nekem, hogy régi álmunkat valóra válthassam!

Erzsi szülőfalujában nem álltak meg, Erzsinek ott már nem élt senkije, mentek tovább, a Kis-Sziklás és a Nagy-Sziklás település között található panzióba. Délutánra fordult már ekkor az idő, késő lett volna a tóhoz ki menni. Megették a rántott mellfilé egy részét, Ernő egy hazulról hozott dobozos sörrel a kezében kényelembe helyezte magát, és bekapcsolta a tévét. Látszólag még mindig nem volt rá semmilyen hatással ez az egész történet.

Erzsi tett egy rövid sétát, érezni akarta az erdőt, a gyantás fenyők és a frissen kaszált fű enyhén édeskés illatát. A panziót teljesen átépítettek azóta, hogy lánykorában még, Emőkével itt járt. Akkoriban még csak egy barnára meszelt faház állt a mostani kőépület helyén. Mindig biciklivel jöttek

ki ide, a bringát elrejtették, ők meg elbújtak a fák mögött, és lesték a vendégeket, próbálták kitalálni a tó miatt vannak-e itt, vagy csak erre tévedt turisták.

Az este pokolian nehezen telt Erzszi számára. Csak vánszorogtak a percek, alig akart múlni az idő. Míg Ernő felhörpintette az összes magukkal hozott sört, hátára feküdt, és máris horkolt, de ő nem sokat aludt ezen az éjjelen sem. Ismét végigpörgette élete legfőbb epizódjait, gyerekkorát, ábrándos fiatalságát – amikor parttalan önhittségében, amit nővére ojtott belé, azt gondolta magáról, neki jár a boldogság anélkül, hogy tennie is kellene érte –, elrontott kapcsolatait, az Ernővel eltöltött éveit, melynek során még az a kevés, a boldog párkapcsolatba vetett illúziója is elillant belőle, ami együttlétük elején még létezett. Hajnalok hajnalán, amikor Ernő még javában aludt, Erzszi lezuhanyozott, majd hosszú percekig nézte magát a tükörben. Májfoltos arcát, ráncos karját, a hasa tájékán megereszkedett bőrét, meggyérült fanszörzetét, elapadt mellét, melyről Emőke, mikor ő még tizenkettő sem volt, azt jósolta, hogy gyönyörűbb lesz, mint bármelyik film sztáré.

Hűvös, harmatos volt a reggel, az országút kihalt, alig jött velük szembe autó. A környéknek ezen a részén mintha megállt volna az idő, ugyanolyan toldott-foldott, kátyúkkal teli volt az út, mint régen. Erzszi pontosan emlékezett, annyi évtized után is, merre kell letérni: a Nagy-Sziklás településig már nem kellett elmenniük, hanem egy földútra kell rákanyarodni. A földút szűk szerpentineken vezette be őket az erdőbe, egyre keskenyebbé, meredekebbé vált, aztán találtak egy tisztást, ahová Ernő félreállhatott. Innét indult az ösvény, melyről a cigányasszony is beszélt.

Az utasítás nem volt pontos, sokkal többet kellett a szikla felé gyalogniuk, másfél órát is talán. A cigányasszony bizonyára nem vette figyelembe, hogy mennyire nehezen bírják a gyaloglást, nagyokat lihegve, hosszú szünetekkel haladtak. S bár hűvös volt a reggel, Ernő leizzadt, pólója vízben úszott, sárgás arca, kopaszodó koponyája fénylett a verejtéktől.

A sziklavölgyhöz vezető keskeny letérőt Erzszi rögtön felismerte, mint ha tegnap lett volna az is, és nem közel ötven éve, hogy Emőkével idelópódtak. Összenőtt bokrok között kellett vágniuk az utat, száraz avaron, lábuk alatt roppanó gallyakon. Rég járhatott errefelé ember. Innét az út viszont, még így is, valóban rövid volt, tíz percig sem tartott, és máris ott álltak, a fiatalság tavánál.

Erzszi számára az első benyomás a csalódásé volt. A fákkal sűrűn körbenőtt tavat alaposan kikezdte az idő, ha nincs mögötte az ezerszer lát-

kozott és megannyiszor csodált, a vastól vörös szikla a hosszú, tenyérszerű vastagságú réssel, melyen keresztül szivárog a vízbe az a bizonyos fiatalító anyag, amitől a tó a hírnevét kapta, fel sem ismeri a helyet. A víz pocsoljának tűnt inkább, semmint tónak, felszínén összefüggő, vöröses-zöldes moszattakaróval, benne kidőlt, málladozó fákkal, a tó szélein pókhálókkal benőtt, nagy levelű növényekkel, a Nap fényében olykor zölden meg feketén csillanó repülő bogarakkal.

Erzsi megállt, és hosszasan nézte a mozdulatlan vízfelszínt. A csalódottságon hamar túltette magát, és átadta magát a lelke legmélyéről, egész lényében szétáradó nyugalomnak. A titkos kirándulásuk során ugyanúgy ültek itt valahol Emókével, és hosszú percekig tanakodtak azon, hogy szabad-e egyáltalán valamelyik testrészüket a vízbe mártani, avagy sem. Végül nem volt bátorságuk hozzá. De hát fiatalok voltak mindketten, annyira fiatalok! És akkoriban még tiszta, a nap fényeit büszkén tükröző vízfelületet találtak itt, csak a csend volt ugyanilyen, csontba hatoló szinte, és hogy megtörjék ezt a félelmetes csöndet, hangosan kiabálták az ég felé, hogy majd egyszer, mikor öregek leszünk, visszajövünk, de ez nagyon sokára, nagyon sokára lesz!

Lassan levetkőzött, ruháját gondosan egymásra rakta. Fázott. Csak árnyékos helyet talált, túl korán volt még, hogy a talaj felmelegedjen és megszáradjon. Letekerte a tégely kupakját, beleszagolt, de rögtön elhúzta orrát, émelyítő, vad, csípős szag áradt belőle, mintha ezek a szagok ezeréves rab-ságból akarnának kitörni a levegőbe. Középső ujjával óvatosan belenyúlt a tégelybe; előbb a talpát, lábfejét dörzsölte végig, ahogy azt a cigányasszony tanácsolta, majd lábszárát, combját, körbe-körbe, aztán következett a karja, fenéke, alhasa, háta, veséje környéke, válla, nyaka, arca, koponyája, homloka, legvégén pedig mellkasa. Szíve tájékát gondosan, két kézzel dörzsölte, hadd hatoljon az a csodaszer a lehető legmélyebben a bőrébe. Érezte, teste elzsibbad, néhány perc elmúltával meg azt is, hogy bőre átforrósodik. Körme hegyével már az utolsó leheletnyi anyagot kaparászta a tégelyből, amikor eszébe jutott, hogy a nagy munkálkodásban Ernőről megfeledkezett.

Ernő ott állt, néhány méterre tőle, még mindig teljes öltözetben, csak cipőjét meg zokniját vette le, nadrágját tűrte fel térdig, és épp egy sms-üzenetnek ért a végére – hát vajon mi lehet fontosabb most a fiatalság tavánál? –, majd telefonját hátizsákjába süllyesztette.

– Hát te? Le sem vetkőztél? Mit csináltál eddig? De hát megmondta a cigánynő, hogy... – de Ernő nem válaszolt, és ahogy végignézett rajta, és látta a verejtéktől sárgán fénylő ábrázatát, előregörnyedő fejét, lassan forgó

álkapcsát, akár a kutya, mely támadni készül, Erzsi válasz nélkül is megértette szándékát. – Szentséges szűzanyám – emelte ajkához kezét –, te nem is a tó miatt vagy itt. Te *miattam* jöttél el ideig.

– A hülye ábrándjaid, az a sok sületlenség a megfiatalító tórol. Meg azok az idióta történetek, amiket nővéreddel összehordtatok – mondta Ernő rekedten –, két hebrencs, hetet-havat összehordó, hülye liba!

– Te nem is a tó miatt vagy itt! – ismételte Erzsi –, te egy percig sem hittél a tóban. Te... te becsaptál!

Ernő előrelépett, aztán meglepetten nézett le Erzsire. Mintha az, hogy nem hitt a tó varázserejében, nagyobb bűn volna annál, mint az, amire készül.

– Tudod te, hogy mióta várok arra, hogy megszabaduljak tőled? – mondta aztán, és még közelebb lépett Erzsire. – Ezzel a gondolattal kelek és fekszek minden nap. Kiráz a hideg, ha meg kell érintselek, és mikor hazatérek, hallom, ahogy elém csoszogsz azokban a ronda, olcsón vett papucsaidban. Ahogy nyitod az ajtót, és ahogy rakosgatod az edényeket. Meg az a kibaszott főztőd! Na, gyerünk, állj fel, indulj, mars a vízbe!

Erzsi térdére fordult, és lassan feltápáskodott. A kenőcs égette egész testét, még a talpa is fáj, ahogy ránehezedett. Semmiféle veszélyérzet nem volt benne, akár egy dob, olyan üresnek érezte magát. Mintha nem is vele történe mindez, hanem egy vadidegen asszonnyal, akinek véletlenül kölcsönkapta a testét.

– És te mihez kezdesz nélkülem? – mondta egykedvűen. – Ki fog mosni rád, etetni, ha majd egyedül maradtál a házamban, mi? Csa knem... Vornyak Mancival, a sarki közértessel fundáltatok ki az egészet, ugye? Ő is benne van, jól mondom? Hát ezért sündörögsz annyit körülötte, segítesz neki ládákat pakolni!

– Gyerünk, gyerünk, mozgás! – morogta Ernő –, nem akarom, hogy szétmarjanak a szűnyogok.

– Azt hiszed, kelleni fogsz Vornyak Mancinak? Nem gondolod, hogy neki is csak a házunkra fáj a foga? Neki még tennie sem kell majd érte, hisz te már úgylis elittad a májadat.

– Fogd be a szád, és mozgás!

– Na és a cigányasszony? Őt is te szervezted be?

– A cigányasszonyról Mancsi szólt, ez adta az ötletet. Neki csak anyádról meséltem, a szülőfaludról, azt mondtam neki, te már nem hiszel a fiatalság tavában, de ezzel a kis hazugsággal meggyőzhető vagy. Még fotót is

adtam neki, hogy egyszerűbb legyen a dolga. De ha visszaértem, megkeresem, és kiverem belőle a kétszáz rugót, az is biztos.

– Te ostoba! Az anyámnak eladott fülbevalóról honnét tudott volna, arról én neked soha nem szóltam! Arról csak mi ketten tudtunk Emőkével!

Ernő megtorpant, kézfejét végighúzta izzadt homlokán.

– Ne kövess el butaságot, Ernő – kérlelte ekkor Erzsi, mert a bizonytalanság szikráját vélte meglátni Ernő szemében. – Próbáld ki a kenőcsöt, csak arra kérlek. Talán a májad is rendbe jön. Vetkőzz le, kend be magad, tégy úgy, ahogy mondták, ennyit igazán megér. Utána pedig elfelejtünk mindent, elfelejtjük egymást, ki-ki megy a maga útjára, te Mancihoz, ha kelleni fog még neked. S ha nem történik semmi, nem lesz eredménye, ha tényleg becsaptak bennünket, tégy úgy, ahogy azt jónak látod. Öljél meg, ha akarsz, én megbocsájtok neked.

Ernő még tétovázott, de aztán lassan kihúzta zsebéből a tégelyt, amit érkezéskor Erzsi gondosan a kezébe adott, és a vízbe hajította. A fűben keresett egy követ, és fenyegetően a magasba emelte.

– Na, látod, most vágtam a vízbe százezer forintot. Ennyit a te csodaszere dről. Most pedig szépen taposs bele a mocsaradba, és fogd be a szádat, mert különben a fejedet is szétverem.

Erzsi megindult a víz felé. Nem érzett sem félelmet, sem keserűséget, hanem arra gondolt, hogy lám, hát eljött a nagy pillanat, hogy a fiatalság tavába lépjen. Aztán meg arra, hogy csak a lapockáját nem sikerült bekennie, nem lesz-e ebből baj? Talán megkérhette volna Ernőt, de erre már nem kerülhet sor.

Még arra is vigyázott, hogy babonából, előbb a jobb lábával érintse a vizet, és csak azután a ballal. Óvatosan, lassan lépkedett, nehogy felébressze a víz fenekén pihenő gonosz démonokat. A víz hideg volt, a hideg végigáramlott testén, libabőrössé vált tetőtől talpig. Hallotta, hogy a kő csobban a tó szélén. Nem agyonverni fogják tehát, hanem vízbe fullasztani. Hogyha majd Ernő hazaér, elmondhassa mindenkinek, az a bolond nő folyton arról a tóról papolt, ő hiába győzködte, megkattant szegény, ez okozta a bajt.

Amikor már a sűrű iszapos víz majdnem combközepéig ért, hallotta a mögötte lépkedő Ernő parancsát, hogy most térdepeljen le.

Erzsi letérdepelt, behunyta a szemét. Ernő ezúttal arra utasította, a fejét hajtsa előre. A kenőcs még mindig égette Erzsi mellkasát, és ahogy a víz homlokához ért, a víz alacsony hófoka ellenére már csak a rettenetes forróságot érezte, a feje majd szétrobbant a forróságtól. Aztán Ernő ujjai,

mint hideg óriáspiócák, a nyakára tapadtak. Sikoltani akart, de hangja megakadt a víz felszínén. Ernő még egy ideig kereste Erzsi vékony nyakán a fogást, majd lassan tolt a víz felé. Erzsi megemelte fejét, hogy még egyszer, utoljára teleszívja tüdejét levegővel. De elvétette, vizet nyelt, és a víz bűdös vas- meg állott záptojás ízétől hányinger tört rá, fejét ösztönösen visszarántotta. Ernőt annyira váratlanul érte ez a mozdulat, hogy keze lecsúszott Erzsi nyakáról.

– A kurva életbe! – sziszegte Ernő, és ezúttal a másik kezét szorította Erzsi nyakára, sokkal erősebben, határozottabban, ujjai, mint ötágú satu, mélyedtek a nő bőrébe.

A fájdalom áramütésként érte Erzsit. Hátrahomorította fejét, jobb kezét felemelte, és öklével belecsapott a vízbe. Aztán megint. És megint. Csattant az ökle a vízen, és megérezte karjában az erőt. Csodálatos pillanat volt! És akkor testének egész súlyával a bal lábára nehezedett, s mint aki alábukni készül, lassan oldalra fordult, de még mindig a bal lábán egyensúlyozva, jobb lábát megfeszítette, és teljes erejéből hátrarúgott. Minden erejét, energiáját beleadta a rúgásba, ebben a rúgásban benne volt az együtt eltöltött tizennyolc év összes csalódása és keserősége, a dühe elrontott életéért, amiért mindig ilyen kishitű Ernők akadtak útjába.

Ernő felszisszent, hátratántorodott, a rúgás ágyékon találhatta. A satu engedett, Erzsi nyaka kicsúszott Ernő ujjai alól. Erzsi felállt, és vizet köhögve a férfi felé fordult. Ernő felbódult, hogy öklével teljes erőből élettársa arcába sújtson, de keze megállt a levegőben. Mégis, miféle kenőcsöt kent Erzsi magára?

A nőnek, kit maga előtt látott, ráncai eltűntek az arcáról, a homlokáról, a sötét, lilás táskák a szeme alól. A májfoltjai pedig, mintha asztralra csöppent zsírpacnik volnának csupán, egyszerűen leolvadtak a bőréről, és az iszapos víztől meg a moszattól zölden-feketén csillogott homlokára omló hajtincseinek minden egyes szála.

– Figyuzzál! – motyogta Ernő, aztán már csak azt érezte, hogy Erzsi ökle gomorszáján csattan, és majdhogynem kettészeli tüdejében a levegőt.

Erzsi kihúzta magát, lábujjhegyre állt, s így már magasabbnak tűnt Ernőnél. Ernő ökolbe szorította kezét, hogy visszavágjon, meg is volt a szándék, de keze nem engedelmeskedett, agyát megzavarta mindaz, amit a szeme üzent neki. És Ernő szeme azt üzent, hogy ennek a nőnek, aki vele dulakodik, már ajka is más, mint amilyen volt, vörösen duzzadt, fogai fehérén csillannak, tekintete pedig olyan, amilyennek még soha nem látta, csábos és hivalkodó. És látta azt is, hogy Erzsi mellei kiegyenesednek, meg-

feszülnek, és két hegyes, kemény mellbimbója, mint két dárdahegy mered feléje.

– Figyuzzál! – ismételte Ernő, de Erzsí ökle ismét lecsapott. Ezúttal csak súrolta a megzavarodott Ernő vállát, de a lendülettől előrezuhant, rá Ernőre, és mindketten leestek, Erzsí Ernőre, Ernő pedig tarkójával épp az imént vízbe dobott kődarabra.

Erzsí egy ideig figyelte élettársa arcát, nem tudta eldönteni, Ernőt halálos ütés érte-e, vagy csak sokkot kapott, mert nem mozdult, csak szemét forgatta, a fák közötti réseken átszűrődő fényeket keresve. De aztán már nem érdekelte ez sem. Felállt, átlépett a férfi testén, és többé vissza sem nézett rá. Felöltözött, a hátizsákból kikereste a kocsikulcsait, és elindult.

A MOZART-KŐ

Van X. községben a park közvetlen
közelében egy nagy kő. És rajta
a bevésés, az írás: *W. A. MOZART*.
Emlékszem, revelációként hatott,
amikor a kövön ezeket a nyomtatott betűket
felfedeztem – és szinte áhítattal néztem aztán a követ latyakos,
esős időkben, mielőtt betértem volna az iskolába (*tani-*
tani),
mint hideg izzadság, sírás folyt végig
rajta a novemberi idő, vagy az izzó kora nyári napban haza-
felé menet, visszafordultam mindig –

ott álltak szürkén a szinte ceruzavastagságú hegek, szellős
betűívek...

Csak hát a hívek! Azokat nem láttam, nem voltak soha sehol...
Ezért is tűnt úgy mindig, mintha ufók hullatták volna ide
valahonnan
a kótyagos űrből ezt a meteoritdarabot, vagy (amikor egyszer
az ujjbegyeimmal, mint vak
ember tapogattam rajongva végig a nevet) éreztem:
mintha egy elkeseredett rab
karcolta, körmölte, kaparta volna bele végső, maradék erőivel –
hogyan kijuthasson (ha másként nem...) *így* a kicsinyesség
s a félelem levegőtlen, fojtó, buta börtönéből –
innen...

PONTATLAN ELVARRÁSOK, SZABÓDÁSOK

Szabó Lőrinc emlékére

Bárcsak beszélhetnék így! De – *sajna* – már nem lehet.
Ezért – jobb híján – ó, fájdalom, kapargatom csak, piszkálgatom
(hátha meglenne titka, nyitja stb.)
s nézem reménytelenül,
már-már irigykedve ezeket a nagy felületeket,
hogy a nyelv érzelmesen mit elvitt,
s ezeket az arányosan aránytalan ritmusszerkezeteket,
hogy ezekkel együtt, hogy elfért a nyelv a világban,
s fordítva, minden hogy mennyire olajozottan perdült szét, szaladt
egybe!

Ahogyán még *szabad volt, dobolt, dobogott!*
Fényt ivott, erdőt és mezőt hordott magában... Át-
hajlott (kedve szerint, bárhol...), vitt szívveket, szerelmeket,
földet, fát, fűvet, s más életpartokat –
s a kezemben (fülemben...)

porlik szét mind ez, ha felnézek,
miként egy molyette, de szép szöveddarab.

Bárcsak muzsikálhatna így örökre a szöveg!

(
)

De közben valami *felsőzíni verstejszín* lemaradt vagy elakadt,
s nekem e ritmusban már semmit sem szabad.

S ha szabad, hát fals, mutáló, öreg altesti hang az: hasbeszéd.

Kitapinthatóan hull a nyelv is szertesét,
s hiába éled ugyanúgy (ugyanúgy?!) az élet életét,
valami a te nyelvedre levakarhatatlanul feltapadt.

Nem beszélhetsz kétszer ugyanúgy versben, testben –
csak ami túlél, szól, a többi: törékeny, elhalt...

Ceruzáddal elpiszmogsz éjszakáig. Mindent kiemelni végül...

S tartanád, *hogy* –

BORDAL, SZÍVTERASZ

mindig van az a hang
ő jön, *rugószik, sugdos:*
nincs neked semmid
nincs neked senkid –

és csillagok ragyognak
és ragyognak
éji égi testek, csillagmilliárdok

– *mekkora Fényamőba teveli fényét ott!*

a siklódi tető ében
gerince is megvan
a lélegzet is megvan
gerincem is
megvan a szívhang is
van borom is

és valóban:
ez a tiszta égbolt itt
ha fejemre
reménytelenül pulzál
nincs nekem, nem maradt
immár
csupán a fenti
lassan
senki földim

A FEJ

Halmosi Eszter június 16-án reggel, munkába menet egy levágott emberfejet talált a bejárati ajtaja előtt a lábtörlőn.

– Hát téged meg mi szél fúj ide? – kérdezte Eszter félhangosan, ahogy a hajánál fogva felemelte a fejet.

Ápolt, mégis kissé bohém benyomást keltő férfifej volt, bozontos haja jó fogást biztosított Eszter számára, de ahogy megemelte, feltűnt neki, hogy milyen nehéz. „Jól megtermett fej ez, megvan vagy hat kiló is” – gondolta, miközben bevitte a nappaliba. Letette a kávézóasztalára, és leült vele szemben, hogy jobban szemügyre vehesse. Szakállas, kellemes vonásokkal felvértezett arcot pillantott meg, olyasfajtat, amire a legtöbb ember habozás nélkül azt mondaná: jóképű.

– Szervusz, szépfü! Épp téged kerestelek – mondta Halmosi Eszter, és meg is cirógatta a nyugodt, lehunyt szemű arcot. Aztán eszébe jutott, hogy késésben van, felugrott, felkapta a táskáját, és már indult is, hogy elérje a következő buszt. Ismét az ajtóban volt, amikor valaki megszólalt a háta mögött.

– Hogy hívnak?

Eszter megtorpant, majd néhány másodperc múlva visszafordult. Nem ijedt meg, inkább csak csodálkozott. A nappaliban nem volt senki, csak a fej. Ugyanolyan mozdulatlan, ernyedt volt, mint az imént, Eszter már-már azt hitte, hogy csak a képzelete játszott vele, de a fej váratlanul megismételte a kérdést.

– Hogy hívnak?

Eszter egy pillanatig nem jutott szóhoz. Egy lehunyt szemű, levágott férfifej beszélgetést kezdeményez vele a saját nappalijában – ez azért nem volt mindennapi dolog.

– Halmosi Eszter vagyok... És te?

– Én Péter. Most menj, biztosan késésben vagy már, hallottam, milyen sietősen lépkedsz. Este, ha megjössz, beszélgetünk. Itt várok, nem megyek sehová – mondta a fej, és továbbra sem nyitotta ki a szemét.

– Oké – válaszolta Eszter –, akkor majd este.

A busz felé tartva azért elmosolyodott magában. „Nem megyek sehová... hát persze, hova is mehetne egy se keze, se lába teremtés” – gondolta.

*

A munkában minden a megszokott kerékvágásban döcögött. A gépsor monoton zaja betöltötte a hangárszerű, nagy termet. Eszter gépe a tervezők által előre megrajzolt mintákat égette bele egy forró tűvel a munkadarabok felületébe. Nem volt sok dolog vele, ha jött egy új minta, pár perc alatt át lehetett programozni a gépet, aztán csak felügyelni kellett, hogy a futószalagon minden rendben menjen. Ha akarná, úgy programozhatná be a gépét, hogy egy szakállas férfifejet gravírozzon mindegyik bútorlapra – gondolta.

A hangár boltíves teteje alatt egy sor ablak futott körbe. Sokat nem lehetett látni rajtuk keresztül, leginkább csak az ég egy-egy darabját, meg néhány felnyúló faágat. Eszter azokat az ablakszemeket nézte, ahol eget lehetett látni. Úgy képzelte, hogy azok a kis kék foltok isten szemének darabjai. Ha még ide, ebbe a jelentéktelen kis gyárba is bekukucskál, akkor tényleg mindenható – gondolta. Erről eszébe jutott, hogy a fej nem nyitotta ki a szemét, amikor megszólalt. Vajon milyen színű lehet a szeme? Ez járt a fejében a műszak végéig. Mire kilépett a gyár kapuján, már annyira kíváncsi volt, hogy alig tudta türtőztetni magát. Hazafelé azért még megállt egy ábécében, és vásárolt egy üveg bort, igaz, aztán eszébe jutott, hogy végül is minek...

*

A nő az üveg bort szorongatva úgy érkezett haza, mintha első alkalommal menne fel a szeretőjéhez. Ideges volt, alig találta el a zárat a kulccsal, a tenyere is izzadt. Mielőtt belépett volna, kissé megköszörülte a torkát: ne legyen rekedt az izgalomtól, amikor odabent megszólal. A fej most is olyan volt, mintha aludna, Halmosi Eszter egy pillanatig habozott is, hogy vajon köszönjön-e, de a különös jövevény megelőzte.

– Jó estét, Halmosi Eszter! Milyen napod volt?

A fej most sem nyitotta ki a szemét. Eszter az üveg nyakát szorongatva, táskájával a vállán idétlenül állt az előszoba és a nappali közötti ajtókeletben.

– Átlagos – nyögte ki végül. – Én... vettem bort, ha esetleg...

– Én nem ihatok, csak összefröcskölném a kávézóasztalodat, és a bor is kárba menne. De te csak igyál. Az emberek könnyebben ismerkednek, ha isznak egy pohárával.

Halmosi Eszter kinyitotta az üveget, és töltött magának egy pohár vörösbort. Elhelyezkedett a kanapén a fejével szemben, és várt. Arra várt, hogy titokzatos vendége mondjon valamit. Beszélhetett volna neki például a madarak költési időszakáról, egzotikus állatfajok párzási énekéről, a sarki fényről, a régi svéd halászhajók deszkáján kicsapódott tengeri sóról, középkori alabárdok rozsdafoltjairól, a mai fiatalok önismereti problémáiról, túlsúlyos exsportolókról, inszomniás altatóorvosokról, anorexiás szakácsokról, színvak festőkről, a véletlen folytán egyik pillanatról a másikra meggazdagodott olcsójánosokról, arról, hogy mért halt éhen Csontváry, vagy arról, hogy milyen színű valójában a korall az ausztrál partoknál.

– Nyilvánvalóan kíváncsi vagy rá, hogy miért nincs meg a testem – szólalt meg végül a fej. – Nos, Halmosi Eszter, elég, ha egyelőre csak annyit mondok, hogy engem lefejeztek. A rosszakaróim fejeztek le. Nem azért, mert én magam rossz ember voltam, pusztán megtettem azokat a dolgokat, amiket módomban állt megtenni. A rosszakaróim sem voltak különösebben gonoszak, pusztán megtették azt, amit módjukban állt megtenni. Erre most ne is fecséreljünk több szót, hiszen fontosabb dolgunk is van ennél.

Eszter belekortyolt a poharába. A Merlot összerántotta a nyelvén és a szájpaddlásán a nyálkahártyát, kellemes bizsergető érzést és ízt hagyott maga után. Idegessége kezdett elmúlni. Nem a bortól, hanem a vendége szavaitól. Ha nem is éppen a kedvenc témáival kezdte, a fej mégis valami fontos dologba fogott bele az időjárás, a munkahelyére vonatkozó kérdések vagy valami egyéb felületes és merőben unalmas ostobaság helyett.

A fej folytatta:

– Gondolom, arra is kíváncsi vagy, hogyan élhettem túl a lefejezésemet. Meg kell mondanom, ez számomra is talány. Mivel azonban a megszokott gyakorlattól eltérően mégis életben vagyok, és mert éppen tehozzád, egy számomra ismeretlen nőhöz sodort a végzet, arra kell gondolnom, hogy veled van valami elintézetlen ügyem. A feladatunk tehát kideríteni, hogy milyen természetű ez az ügy.

– Te hiszel a végzetben? – kérdezte Halmosi Eszter csodálkozva.

– Különös, hogy ezt kérdezed. Szerintem minden levágott fej hisz a végzetben, kiváltképp az életben maradottak.

Az este kellemesen telt. Eszter és a fej könnyen megtalálták a közös hangot, úgy érezték, mintha már évek óta ismernék egymást. A fej végül nagyon megkívánta a bort. Eszternek eszébe jutott, hogy van valahol egy pipettája, amit még akkor szerzett be, amikor egy pár hetes elhagyott kiscicát talált az utcán, és valamivel meg kellett etetnie. Előkerítette a pipettát, majd

azzal egy kevés bort csöpögtetett a jövevény nyelvére. Közben ő maga is gyakran belekortyolt a poharába, szépen fogyott az üveg tartalma, a nő hangulata pedig egyre ragyogóbb lett. Már egyáltalán nem érezte magát feszélyezve a jövevénytől, lerúgta a cipőit, és kényelembe helyezte magát a kanapén. Már arra se figyelt, hogy ne vihogjon, ha a fej valami mulatságosat mondott, jóízűen, csilingelve nevetett, ahogy csak kifért a torkán, kacagásának felcsattanó hangjai úgy pattogtak a szobában, mint valami gumilabdák. A fej is egyre gyakrabban kérte meg Esztert, hogy töltsen meg újra a pipettát, és csepegtessen bort a nyelve hegyére, látszott rajta, hogy őt is igencsak felszabadította az alkohol.

– A fejembe szállt – vallotta be Eszternek, ettől aztán mindketten hahotázni kezdtek, Eszter visítva nevetett, a hasát fogta, a lábaival pedig a kanapé karfáját rugdosta.

Végül mind a ketten elálmosodtak. A felhőtlen részegség egyik pillanatról a másikra csapott át ólmos fáradtságba. Eszter kivitte a poharat, a pipettát meg az üres üveget a konyhába. Egy percre megállt a mosogatókagyló előtt, eltűnődött valamin. Amikor visszajött, a fej félénken megkérdezte tőle, hogy zavarná-e, ha ő is vele aludna a hálószobában. Eszter kissé megkönnyebbült, örült, hogy nem neki kellett felhoznia a témát, és maga is meglepődött, milyen hamar rávágta, hogy dehogy zavarná, mi sem természetesebb. Két kézzel gyöngéden felemelte a fejet, bevitte a hálószobájába, és letette az ágygal szemközt álló komódra.

Az éjjeli lámpát nem kapcsolta le, úgy kezdett el vetkőzni. Lassú mozdulatokkal mindent levett magáról, közben végig a fejet figyelte, de az nem nyitotta ki a szemét. Csalódottan belebújt a hálóingébe, és lefeküdt.

– Jó éjszakát! – mondta a fej.

– Jó éjszakát! – mondta Eszter.

„Mindenható istenem, add, hogy legyen itthon kapribogyó a holnapi vacsorához” – gondolta még, aztán elaludt.

*

Vagy inkább valami félálomszerű bódulatba merült, mintha mocsárban lépkedne. Sokáig kavarogtak a gondolatai álomszerű összevisszaságban. A különös látogatója, Péter egészen felkavarta. Már az is megfordult a fejében, hogy megőrült, de azzal nyugtatta magát, hogy az örülteknek sosem jut eszükbe, hogy velük valami nincs rendben, másrészt semmilyen trauma nem érte, ami miatt elveszíthette volna az eszét. Élete is kielégítette, a

munkáját szívesen végezte, számos barátja volt, akikkel gyakran találkozott. Szereléméhség sem állhatott a dolog mögött, legutóbbi kapcsolata nem sokkal azelőtt ért véget, maga vetett véget neki, mert másra vágyott, mint amit az illető férfi nyújthatott, a szakítás után pedig adott magának egy kis időt, hogy egyedül lehessen.

Arra tért magához, hogy valami az ágyékába hasít. Nem fájdalom volt, inkább valami nagyon kellemes, hirtelen jött érzés. Lenézett. Szétvetett combjai között Pétert pillantotta meg. Péter egyenesen a szemébe nézett, és közben olyan érzéken nyalta a csiklóját, ahogy azelőtt egy férfinak sem sikerült. Eszter teljesen elveszett a gyönyörben. Bal kezét a levegőbe emelte, mintha súlyt lökne le magáról, de hirtelen minden erejét elvesztette, a keze pedig lehanyatlott.

Arra ébredt, hogy arcon ütötte magát.

A sötétítőt elfelejtette behúzni, az utcai lámpa, amely éppen az ablaka magasságába nyúlt fel, halvány, de egyenletes fénnel töltötte meg a szobát. Eszter feje oldalra csuklott, a padlón a lecsúszott takaróját pillantotta meg. Előre fordította a fejét, és látta, hogy a fej őt nézi. Ekkor vette észre azt is, hogy a hálóinge a köldökéig fel van csúszva. Eszébe jutott, hogy lefekvés-kor nem hagyta magán a bugyit. Jobb keze szétvetett combjai között volt, a szeméremdombjára simuló tenyerén nedvességet érzett, és amikor megmozdította, középső ujjá a vaginájából csúszott ki. Eszter konstata, hogy álmában maszturbált egy fej szeme láttára, és ezen majdnem elnevette magát. Megigazította a hálóingét, a földről felrángatta a takarót, és magára terítette. Közben tenyeréről a nedvességet a takaróba törölte. Nyugodt, lassú mozdulatokkal tette mindezt, csodálkozott, hogy egyáltalán nem szégyelli magát azért, ami történt.

– Kinyitottad a szemed – szólalt meg végül.

– Ki – válaszolta a fej –, és nem bántam meg.

Eszter látta, hogy Péter mosolyog, de ahhoz már nem volt elég erős a fény, hogy ki tudja venni a szeme színét.

– Milyen színű a szemed? – kérdezte.

– Kék – mondta Péter, és egy pillanatra elkapta Eszterről a tekintetét, mintha kellemetlen dolog derült volna ki róla.

Eszter felkelt az ágyból, odasétált a komódhoz, és felemelte a fejét. Hosszasan csókolóztak. Péter nagyon jól csókolt, de egy idő után Eszternek eszébe jutott, hogy mivel a partnerének nincsen teste, nem tudja jelezni, ha esetleg félbe akarná szakítani.

– Mért hagytad abba? – kérdezte Péter, amikor a nő váratlanul elrántotta magától.

– Nem is tudom – válaszolta Eszter, majd ismét megcsókolta.

Csókolózva ment vele az ágyig, majd lefeküdt, a fejet pedig maga mellé helyezte a párnára. Hosszasan nézték egymást mosolyogva, csak nagy sokára nyomta el őket az álom.

Reggel egyszerre ébredtek. Eszter szinte felsikoltott örömeiben, amikor észrevette a parányi holmikat. Amíg aludtak, Péter nyakán apró végtagok nőttek ki, olyanok voltak, mint egy növény csírái.

*

A nő aznap alig bírta magával a munkában. Szinte percenként az órára nézett, a mutatók soha nem rótták még olyan lassan a köröket. Még imádkozott is, hogy teljen végre el az az átkozott péntek. Minden egyhangú volt, szürke és unalmas, alig várta, hogy hazamehessen Péterhez. Úgy érezte, visszafordíthatatlanul beleszeretett.

Egyszerre különös érzés fogta el, a mellbimbói körül pedig nedvességet érzett. Kiment a mosdóba, levette a blúzát, és kikapcsolta a melltartóját. Nem hitt a szemének. Halmosi Eszter tejtermelése váratlanul és meggyarázhatatlan módon beindult. A nő teljesen összezavarodott, nem értette, hogyan lehetséges ez. Olvasott olyan esetekről, hogy hormonzavarral küzdő nők, sőt esetenként férfiak is tapasztaltak már tejcsoportot, de nem hitte, hogy neki ilyen problémái lennének. Vécépapírral tömte ki a melltartóját, hogy ne ázzon át egészen, majd a gondolataiba merülve visszament dolgozni. Lassan kezdett összeállni Eszter fejében a kép. Talán nem véletlenül emlegette Péter a sorsot: úgy gondolta, hogy akaratától függetlenül egy előre eltervezett játszma részese lett, amelynek szabályaihoz immár alkalmazkodnia kell.

Amikor hazaért, Péternek már egy egész kifejlett csecsemőteste volt. Valahogy számított erre. Megcirógatta a férifejű kisdedet, majd gyöngéden felemelte, és megszojtatta. Péter ezután elaludt, ő pedig nekilátott vacsorát készíteni. Kapribogyóval, rozmaringgal és fokhagymával ízesített halat sütött, hozzá zöldséget párolt. Közben arra gondolt, milyen ironikus, hogy a szerelme egy csapásra a gyermeke lett. Anyáskodó természet volt, úgyhogy nem első alkalommal fordult elő ez vele, de most a szó szoros értelmében történt meg, nem annyira metaforikus értelemben, mint korábban.

Mire a vacsora elkészült, Péter is felébredt. Nem sokkal azelőtt evett, de azért a halból is kért egy keveset. Farkasétvágya volt, Eszter aznap este még hatszor szoptatta meg, másnap pedig huszonháromszor. Szombat este úgy sajogtak a mellei, mintha futballisták rugdosták volna őket. Péter elképesztően gyorsan fejlődött. Amikor vasárnap reggel Eszter teje elapadt, már egy öt-hat éves gyerek teste ficáncolt Péter szakállas feje alatt. Egészséges gyerektest volt, hurkás, étellel teli, rózsaszín bőrű, mintha egy reneszánsz festményből lépett volna elő.

Bár nagy feje miatt az első próbálkozások kudarcba fulladtak, Péter vasárnap délre járni is megtanult. Az első bizonytalan lépések láttán Eszter anyai szíve összeszorult, könnyekkel küszködve kotorta elő a telefonját, hogy lefényképezze az unikális pillanatot, miközben úgy érezte, hogy vadlóménesek dübörögnek az ereiben. Az ösztrogén teljesen elborította, ekstatis hangulatba került, soha nem érzett még ehhez fogható eufóriát. Büszke anya volt abban a pillanatban, és a büszke anyák a legerősebbek az univerzumban. A periódusos rendszerben a titán után a „büszke anya” elemnek kellene következnie, és Eszter akkor, Péter első lépéseit szemlélve megérezte, hogyan válhat egy törekeny női test a vasnál, acélnál, titánnál is keményebbé, ugyanakkor ruganyossá, mint a mogyorófa, és kiszámíthatatlanná, mint az urán.

Miután elkezdett járni, Péter étvágya még nagyobb lett. Eszternek kétszer kellett bevásárolnia, hogy kielégítse az étvágyát. Borjú- és csirkehús sült egész délután a sütőben, zöldség és rizs főtt a tűzhelyen, egy közepes méretű étterem konyhája sem működött intenzívebben, mint aznap a Halmosi Eszteré. A nő hullafáradtan dőlt este az ágyba, szorosan magához ölelte Pétert, a fiát, a szeme fényét, a lényt, aki az egész világnál többet ért számára, aki a világot jelentette neki.

*

Másnap alig tudott elszakadni tőle munkába menet. Már késésben volt, de az ajtóból még sugárzó tekintettel visszanézett kamasz fiára. Arra gondolt, hogy Péter testének fejlődésével az ő anyai ösztönei is egyre inkább visszahúzódnak majd, helyüket pedig átveszi az a leküzdhetetlen szenvedély, aminek előszelét már az első csókjuk közben megérezte. Arra, hogy a fia hamarosan ismét a szeretője lesz. A gondolat egyszerre volt borzasztó és csábító, felkavaró és megnyugtató, olyasfajta ambivalens érzés volt, amely egész sorsokat szokott megpecsételni, és amely mégis a legfonto-

sabb és legintenzívebb egy ember életében. Péter megérezte ezt a vívódást a nő tekintetében, különös érzés fogta el, kipirult, felgyorsult a szívverése, és új testének rövidke élete során először merevedése támadt.

Miután Eszter elment, órákig maszturbált. Egy kamasz mohó dühével vetette bele magát fiatal teste felfedezésébe, csak sokkal intenzívebben, hiszen gyors fejlődése miatt órák alatt kellett átélnie az egész pubertáskort. Megszámlálhatatlanul sokszor élvezett el, teljesen felélte a lakás papírzsebkendő-készleteit, majd, amikor már végképp kimerült, mély álomba zuhant.

Álmában felvillantak előtte lefejezésének képei, de most valahogy kellemes időtöltésként élte újra a szörnyűséget. Egészen üdítőnek rémlett, ahogy a hideg vas áthatítja a torkát, a csigolyák megadó recsenése pedig egy már-már elfelejtett, régi sláger kezdőakkordjaira emlékeztette. Úgy tetszett neki, hogy brutális kivégzése valójában az új élete kezdetét jelentette, az újjászületését, hiszen anélkül sohasem találkozott volna Eszterrel, és nem élte volna át újra ilyen intenzíven mindazt, amit egyszer, a régi életében már megtapasztalt ugyan, de olyan hosszasan és vontatottan, hogy menthetetlenül unalmasnak tetszett, ha visszagondolt rá.

Mire felébredt, ismét férfi volt.

Úgy nézegette magát meztelenül az előszobatükörben, ahogy a kamasz lányok szokták méregetni, eléggé szembeötlők-e már a váratlanul megduzzadt mellecskék. Nem volt izompacsirta, de azért szálkás, jóvágású férfi nézett vissza rá a tükörből. Akkor is a tükör előtt állt még, amikor Eszter belépett. Szó nélkül estek egymásnak, remegő izgalommal, inkább dulakodás volt ez, mint szerelmeskedés. Véresre harapták egymás ajkát, Péter pedig olyan indulattal rángatta le a nő ruháit, hogy a bőrét itt is, amott is felhorzsolta. Eszter ingeről a gombok szertepattogtak, begurultak a székek, a szekrények alá, miközben végigvonszolták egymást a lakáson az ágyig.

Eszter a beteljesülés után hosszú ideig feküdt mozdulatlanul szorosan Péter mellett. Zúgott a feje, és csak lassan érezte meg, hogyan sajognak a zúzódások, amelyeket az állati, mohó nász során szerzett. Zsibbadt volt és boldog, de lassacskán mégis belekeveredett ebbe a boldogságba valamiféle szorongás, szeme sarkából kövér könnycseppek indultak meg lefelé a halántékán, belefolytak a fülkagylójába, majd onnan tovább a párnára.

Sokára értette csak meg, hogy a beteljesült szerelem fölött érzett öröme miért csapott át olyan hirtelen kétségbeesett fájdalomba. Péter holtan feküdt mellette, talán már akkor elszakadt második életének fonala, amikor az utolsó remegő lökésekkel Eszter méhébe juttatta a magját, majd fáradtan lefordult róla, és az ágyra rogyott.

Az orvos, aki később megvizsgálta a holttestet, maga sem hitt a szemének. Azt mondta Eszternek, hogy semmilyen racionális magyarázat nincs a férfi halálára, minden szerve ragyogó állapotban van, ilyen egészséges szerveket még soha életében nem látott, csak mintha hirtelen elvesztették volna a kapcsolatot az aggyal, egyszerre állt le mindegyiknek a működése.

– Igazán különös... Nagyon sajnálom – mondta még, majd sarkon fordult, és a fejét csóválva, bizonytalan léptekkel eloldalgott, Eszter pedig ott maradt egymaga a kórház folyosóján.

*

Kilenc hónappal később Halmosi Eszter ugyanabban a kórházban szülte meg Péter gyermekét. Egészséges fiúgyermeknek adott életet egy hosszú, kimerítő éjszaka után.

– Mi lesz a neve? – kérdezte a nővérke, amikor behozta a megmosdott, síró újszülöttet édesanyjához.

– Péter – válaszolta a fáradtságtól elcsukló hangon Eszter.

A nővérke felírta a nevet egy karszalagra, a baba apró csuklójára erősítette, majd Eszter mellére fektette a kicsit. A sírás hamarosan abbamaradt. A kis Péter teljesen megnyugodott az anyja keblén, Esztert is földöntúli nyugalom töltötte el és olyan csontig hatoló kimerültség, amelyet azelőtt sohasem érzett. Hamarosan mindkét elgyötört teremtés elaludt. Eszter még érezte, hogy leveszik róla a gyermekét, de már megállíthatatlanul zuhant lefelé valami kellemes, puha sötétségbe. Álmában a szerelme, Péter ismét csak egy fej volt, szétvetett combjai között mohón nekiesett a szemérmének, de már nem érte be a csiklójával: megállíthatatlanul nyomult befelé a kitágult vaginán keresztül, míg végül teljesen el nem tűnt a méhében.

TANFOLYAM

Hajladozik az ablakom.
Valami orgonaszínű virág,
talán éppen orgona – nem tudom,
mikor nyílik, bár a májusról lenne azért
egy-két szavam.

Hogy például mennyire vérzik,
ha kaparom, és mégis
mennyire jó,
a gesztenyék zölden zsúrnak,
aztán barnán, beethovenesen.

És hogyan kell megnyugodni,
ez persze már kérdés, nem állítás,
de most nem nyelvtanórán vagyunk.

Hogyan kell elengedni valamit,
és nem bánni, hogy vissza nem tér soha.
Nem harcolni semmi ellen,
csak boldog lenni, mint ötezer keleti szerzetes
különféle Himalájákon és Tibeteken.

Hogyan kell nem vakarni,
nem örülni annak, ha vérzik,
ujjongani, legyen bár zöld vagy barna,
zsúrjon vagy guruljon.

Erre a tanfolyamra még
azért beneveznék,
hátha nem késő.

ÉJSZAKA

Cementhártya a gödröket,
belepi a jelen a múltat.

És hol vannak még a
fejnélküli lovasok,
ügetésükben semmi
futónövényes romantika.

Év vége van, ideje a
lelkifurdalásnak,
bizonygatásnak önmagam előtt –
micsoda fórum!

Te csak röpködj és cipelj.

Pihepille a
cementes éjszakában.

_____ Kovács András Ferenc

PROPRIA MANU

(KÉSEI ANTIK FUTAMOK, D-NEK)

„*Eheu fugaces...*”
(*Horatius*)

„*Húnyt szemmel bérceken futunk*”
(*Babits*)

I

Láttunk világot ringani kék tetőn,
romvárosok közt izzani tengerárt –
ragyoghatott ránk elvakítón
kőfal, erőd, sivatag, magasság.

Bejártuk együtt bérces Arábiát,
hol szívkorall nő sziklai sírokon –
Petrába mentünk, s Betlehemből
mély, jeruzsálemi éjszakákba.

És fönt, Mecádán, Júdea szirtfokán
vad pusztaság, vágy s ég tüze ránk szakadt.
Tőled sem óv erőd, se kőfal,
nagy szerelem – sivatag magasság!

II

Kortalan bolygó, fiatal kerengő,
vénül is földünk – forog úr levében.
Majd közömbös lesz, megöregszik – egyszer
éljük a napját.

Arcodat nézem: csupa arc vagy, élet!
Minden évszakkal csupaszabb világ lesz,
minden órával közelebb az éjjel
vágya – a lélek.

Fogd a könyv testét! Kitapintható fény
tölti meg verssel szavak ébredését...
Szájak égboltján szerelem – harangnyelv
ércei zengnek.

III

Futnak, futnak a perceink
álmos bársonyon át – mintha poétakéz
írná semmibe, víztükör
sodrására világ éteri verstanát.

Múlnak, Doria, létidők –
szétmállnak, szakadón, mint ideges fonál
Párok ujjai közt... Korok
földült arcai, kín maszkjai foszlanak.

Futnak, múlnak a szép szavak –
száj ívén mosolyok tánca se szökkenő.
Szempár sem ragyogóbb, ha vágy
ráncos vásznain át látja az éj haját.

„LYRA MUNDI“

*„Nem vált meg téged, amit mások írtak,
akikhez rettegésedben fohászkodsz,
ők nem te vagy, mély labirintusához
láncolva saját bolyongásaidnak.”
(Jorge Luis Borges – Somlyó György)*

Ha számkivetve Boldog szigetekre
vágysz el setéten egy könyvtári Éden
útvesztőjéből, nem föltárt vidéken
hajózhatsz át, s ha dolgod sikeredne –
ha szó sodor, hord, semmiben ha van tét,
még visszatérhetsz... Versek sorsa torz hecc –
így vélte Villon, Rimbaud, Lorca, Borges,
s Vergilius, ki másolgatta Dantét,
de Pound szerint: „*paradiso terrestre*”
több kor, melyben mocsok rossz tiszta jót űz –
s a vers, a fény: pokolfüst, Tisztítóűz.
Ha írsz, feszítsd magad izzó keresztre –
lelked mennyekre, csillagokra tárjad,
s világok sírnak, mint otromba tárgyak.

Kornis Mihály

ÁLOMKÉPEK, GÖRÖG NAPFÉNYBEN

Egyetemista koromban nagyon csodálkoztam volna, ha valaki azt mondja, hogy a számomra eleinte megjegyyezhetetlen nevű ógörög istenek világában egyszer még nemcsak kiismerem magam, de izgalmas és élni tanító játékkommá, szokásommá is válik belső és külső élményeimről a görög mitológiát kérdezni.

Magamra, vagyis a világra ismerek benne.

Van, aki meg akarja szabadítani az életét és a mindenkiét a „mitológiáktól”, és ha eléggé utálja magát meg az életet, sikerül is neki. Én úgy gondolkodom, hogy a görög mitológia útikalauz a bensőmben, az élet bensejébe.

Történetei nemcsak szépek. Megérintenek bennem valamit, valami különben gyanúsat, nem tisztán kivehető, félhomályosat, ami – alaposabban szemügyre véve – azonban egyszer csak tündökletesen világosnak mutatkozik. Azért látjuk sötétnek, amiért a Napot a szem, ha belebámul. De ebbe a Napba, a görög mitológiába, ha megvan hozzá a felszerelésünk, beletekinthetünk. Nem könnyű, szokni kell, gyakorolni... Sokat megértünk, ha az élet alapvető tényeinek nyersességét felfogjuk. Az archaikus görög vallás mítoszok formájában fennmaradt maradványában az emberi benső térképe, a teljes bestiárium ott van.

A görög mitológia alakjai rád néznek.

Sorsuk pillantása átrendezi a dolgokat. Önnön lelke erőin, formáin mind beavatottabban tűnődhet az ember. A mitológia ismerete okosít. Midőn eszedbe jut, hogy ami veled történik, vagy a világban éppen, arról miként beszél a görög mítosz, rájössz, ezután neked is segítenek a görög istenek, mintha köztük élnél. Valójában ők benned élnek, jelen vannak. A zsidó görög kultúra nyelvén 'erőknak, dinamisanak' fordíthatnánk a fajtájukat, hogy még véletlenül se keverjük össze őket a zsidók vagy a keresztények Egyistenével. A görög istenek eleven valóságok.

Segítségünkre vannak.

Egészen konkrét segítségről van szó, az benne a meglepő. Ahhoz hasonló élmény, mintha megismerkednél egy örök világ történetével, annak valamennyi fontosabb lakója sorsával együtt. Minél többet foglalkozol velük, cselekedeteik, döntéseik következményeivel, a téged vagy szeretteidet érhető veszedelmekről is mind többet tudsz meg. Rendszertelenül, hol évente, hol havonta, hol sok-sok héten át, vagyis összevissza érdemes mitológiát olvasni. Ahogyan költészetet. Csak az a fontos, hogy folyamatosan olvasd. Akár a Bibliát.

Kicsi vagy nagy szünetekkel, ám állandóan, amíg annyira tudod, hogy már elvétve kell csak megnézned a lexikonokban, hogy egy-egy mitológiai hős kicsoda, és mit jelképez a létezése. Tőled fogják kérdezni a többiek. Akkor már tudod. Az ember a görög hitregéket nem azért olvassa, hogy valami nehezen csakazértis átrágya magát – akkor csak buta. Részesedni vágyjál a tudásból, amit apa, anya, de senki, a pap sem árul el, mert hát nem tudja, nemcsak mitológiát nem olvas rendszeresen, de a mi életünket ő nem éli: helyettünk nem tudhatja. De mi tudhatjuk.

Nekünk itt van az Olümposz.

Egy idő után ráismersz, hogy ez is benne van az életedben, „az istenek világa”, benne van az egészben. A világegészben. Határtalan álom. E világ születése előtt álmodták ezt a körkörös, e módon végtelen álmot. Az Ókeanosz ősfolyam, minden tenger s víz atyja keríti körbe a világot mindörökké s mindöröktől fogva, olyan az alakja, mint később a latin újjászületés-jelképnek, az Urobórosz kígyónak.

Minden belőle jött, ő viszont magába tart.

Talán ő a Nagy Mesemondó, aki magát a teremtést teremti, és azzal máris mesél az ógörög képzelet nyelvén – de ez csak az én ötletem. Erősznak mesélt, az pedig továbbadta... A görög mitológia hősei istenek, vagy a még náluk is öregebb történetünk, az örök jelen idején már trónfosztott titánok, és még a titánoknál is öregebb szereplők... Boldogok és kegyetlenek, könyörtelenek, mint a játékokban önfeledt gyermekek, kiknek nem kell semmitől sem félniük, örökké egymással vannak elfoglalva, főként veszekednek, versengenek, kitolnak egymással, de szerencsétlenséget nem szenvednek, hacsak nem félistenek, olyan lények, akiknek – balszerencsájukra – egyik vagy másik szülője, rendszerint a mamája ember.

Az istenek, még ha szeretnék is, nem ismerhetik meg a halált.

Időtlenységben élnek.

Alakra olyanok, mint mi, ámbár sejtetően kétszer akkorák, és ember által érinthetetlenek. Nem vér, hanem isteni mivoltukat jelző kék folyadék csörgedezik ereikben. Ambróziával táplálkoznak, de nem mindig, gyakran ülnék lakomát is. Az ember irigyelheti őket, mint Jean-Pierre Vernier mondja, nem azért esznek, mert éhesek, hanem azért éhesek, hogy egyenek. S azt eszik, amiről álmodnak. Álmuk a valóság, és az emberek (az archaikumban éppúgy, mint ma) megélik, legyen bármilyen kegyetlen, durva, obszcén, vagy – a legtöbbször – tragikus ez.

Boldog, pajzán, gondot nem ismerő, az emberi léptékhez képest kegyetlen szívű társaság lakik az Olümposzon, olykor úgy lesik unalmukban az ember életét odafönről, mintha színházi páholyban ülnének, és az emberi világ az ő bábszínházuk, amit a gondolataikkal, vágyaikkal irányítanak. Kisujjukat sem kell mozdítaniuk. Akár a rossz gyermekek a nyüzsgő hanyaboly fészket, netán unatkozó gazfickók a bolhacirkuszt, ők is szeretik elnézni a földi életet és hahotázni rajta. Így tűnik. Belepiszkálni, nevetni a halandó emberi fajta szerencsétlenségén.

Bár... Ez nem olyan egyszerű.

Mintha – egy világért se vallanak be, de – kíváncznának az emberi után! Annak tragikuma, halandósága megtapasztalása nélkül. Majd' mindenik istennek megvannak az emberi világban a maguk kedvencei. Héra az igazán bátor, nyíltszívű és persze szép testű fiúkat pártolja, ő leginkább Héraklésznek segít, akinek ez a tény ugye már a nevéből is kiderül. De van isten, Hermész, aki maga is fura szerzet, nem valami isteni, ezer arca van: furfangos csecsemő, szélhámos, tolvaj, küldönc, bohóc, szoknyavadász és még sok minden más. Hinnéd, kegyetlen a szíve, de a holtakat szánja, az újakat lámpással kíséri az Alvilágba, hogy ne féljenek. Ő egyáltalán nem fél odalenn. Törhetetlen fickó. Örök gyermek. De áll neki mindig...

Aphrodité a női szépség és a figyelem (!) istennője. A szép testű fiúkért több mint odavan. Neki aztán mindegy, isten-e vagy ember. De az Olümposz lakóit – bár tagadják – az ember ügyei és különösen a szívügyei ropant mód érdeklik. Meg a halandó, szenvedélyre és szenvedésre egyként kész testük. Az a gyógyszerük isteni tökélyük örök unalma ellen. Zeusz esze – lánya – Pallasz Athénéé azon kevés istennők egyike, akit az erotika nem érdekel. Annyi esze van! Sok jót tesz azokkal, akiknek értelmes gondolatuk támad. Azok mellé áll egy életen át.

Hanem az apja, a tisztelt papa...

A legszebb égi és földi nőket Zeusz akarja magának!

A férfiakat meg Aphrodité. Szóba jöhetnek jóképű pásztorok, nem csak királynők, persze olykor nimfák is, akik szintén istenségek, ha nem is főistenek: fák és bokrok szűzlány szellemei. A legcsinosabb királynők és híresen jóképű királyfiak is kiszemelt célpontjai a vehemens isteneknek. Zeusz bármivé, hattyúvá, bikává, ha kell, a férj megkülönböztethetetlen hasonmásává változik, és addig üldözi, míg a magáévá nem teszi az akár aznap elvett feleséget, annak férje alakjában. Vagy másképp. Majd, mint aki jól végezte dolgát, visszasuhan az égbe.

Ez a tragikus női sors egyik szemléletes képe.

Villámhajigáló Zeusz naponta ölel pompás testű, földi asszonyokat, ám ha ők tudni szeretnék, hogy név szerint pontosan ki a hódítójuk, ez a gyönyörű férfi vagy állat, aki halálos szerelméről pillanat alatt ezerféleképpen biztosította őket, de hogy kicsoda pontosan, nem akarja elárulni, és ha e kíváncsiságuk erősebb Zeusz kíváncságukat csitító képességénél is, abba belepesztulnak: az ölelés pillanatában Zeusz megnyilatkozik, villámmá lesz. Ők pedig porig égnek. Apjuk kiment a méhükből a magzatot, azután nimfa vagy királynő szeretőire bízta őket, velük nevelteti fel. A Zeusztól fogadó, ám kevésbé kíváncsi természetű anyáknak azonban a főistentől eredeztethető magzata a hasukban maradhat. Ez a fizetség. Az állapotossá tett, előtte azonban ezerféleképpen becsapott nők Zeusz gyermekeinek kihordása és megszülése után se tűnnek haragosnak. Inkább büszkék. Igaz, a nászban fogant félisten – kinek anyja vagy apja isten – kiválasztott; belőle hős lesz. Zeusz egyet-kettőt, hősiiesen tragikus életük végén megszán, és maga mellé vesz az Olümposzra, felemeli őket az időtlenség világába. Ennyit tud adni. Ilyesmiket.

Az istenek, figyelemre méltó, nem tudnak szeretni.

Emberségesnek lenni se. Segítenek, ez a maximum. Birtokolni akarnak és tudnak. De hát mi az embernek a csillagpálya? Kimért. Örök. Hiányzik az életükből, ami azt emberivé tenné: a szabálytalan. Mégse higgyük, hogy a görög istenek a könnyörtelen Übermensch náci világát jelenítik meg. Itt az emberben tomboló erőkről, ösztönökről van szó.

Van-e közünk a legfontosabb döntéseinkhez? Mennyi? A mítosz a lelkében halhatatlan ember számára másképp meg nem ismerhető benső tájait, formáit és konfliktusait írja le.

Csupa egykor szent történet. Titkos beavatási ceremóniák kiszivárgott tartalma, a színes képzeletű ógörög paraszt egy kicsit puhított rajta, egy ki-

csit színezte, sokféleképpen mesélte, ájtatos és disznó stílusban is, ez-az megmaradt. Álomszerű mind. Brutális, mégis evidens képek. Most van mindörökké. Ez jó érzés. Álmodban mindent látsz, amit látni akarsz.

Megtudod, amit tudni akarsz.

Emlékeztet rá sűrűn, hogy csak az a fontos, amire szükség van. A tökéletesség világa nem ismeri a többlet fogalmát. Neki abból annyi van, amennyi kell. Csak az ember tudja, mi az ínség. Egy isten azt tudja – ha elfelejti, megkérdezheti Zeustól –, mi a törvény. Egy isten különben maga a törvény, egész testében, ha isten. Minden isten más törvény. Olykor törvények egész sora. Vagy több, egymással összefüggő törvény – szigorú határ – testet öltött képviselate; törvények egész serege. Mint Apollón például.

Ő maga a forma. A forma fegyelme, a forma logikája, öröme, de nemcsak ez... Ő Apollón.

Michelangelo Dávidja jusson eszükbe, a firenzei szobor. És ahogyan ott áll. Apollón – és még egypár isten, de most nem sorolom, hogy átélhetőbb legyen – szellemi ujjnyoma rajta van.

A mitológia jótett.

Megajándékoz az élet és az ember ismeretével. Hogy mennyire érti is azt az ember, amit megismer belőle, az attól függ, mennyit áldoz rá, milyen mélyen foglalkozik vele. Ki mennyit forgatja a lapjait, mennyit főz meg egy jó szakácskönyvből, annál többet tud arról, hogy mi ízlik neki, és mi nem ízlik...

És nemcsak neki.

Aki tudja, hogy minek pontosan mi az ára, mi kell hozzá, mi kerülendő, kit s mit kell kerülni, ha meg akarjuk csinálni, de még azon belül is, mikor lehet, ildomos és szabad a hozzávalókat learatni és így tovább, annál jobb lesz a főztje annak.

Annál bölcsebben uralja életét az ember. Persze csak – békében.

Mióta az ember tömegméretekben pusztítható, s ez régóta így van, már Trójában is így volt, az ember kiszolgáltatta magát önnön belső démonainak. De ez sem friss hír. Fegyverek közt hallgatnak a múzsák. Inter arma silent musae...

A múzsák is a görög istenek közé tartoznak. Kilenc van belőlük, mindegyik másfajta művészetnek szolgál. De mindet az Emlékezet: Mnemoszüné szülte. Mikor az ember az emberiséget irtja, elnémul az Emlékezet. Az esetek többségéről, attól tartok, máig hallgat. Amíg az emberek ölnek,

nemigen van művészet. Nem érdemel. Utána pedig... hát már csak az marad. Emlékezni. Keltetni valami szép látszatot.

Hol is kezdjem?

Úgy agyok ezzel az egészszel, mint egy lelkes focidrukker, Barcelonaszurkoló! Mikor a csapatról, a görög mítoszvilágról beszélek, olyanhoz, aki – úgy tudom – még sose látta játszani őket, egyszerre érzem azt, hogy minden fontosat azonnal el akarok mondani, és azt, hogy ez az, ami lehetetlen. A mítoszt – és a Barcelonát – látni kell. Önök talán nem értik, miért. Csitulok.

Tudják, amint révkalauz segíti a tengerjáró hajókat, hogy zátonyra ne fussanak, úgy segített engem felnőtteletemben a görög mítoszvilágban való viszonylagos jártasságom – persze, csak amikor már húsz éve az egyik napi olvasmányom volt. Ha nehéz helyzetben találtam magam, arra riadtam, egy-egy ógörög mítoszi történetből elősejlik a képlete annak, ami most történik velem.

Az igazán nagy bajok magját például a legnagyobb boldogságaink közepén vetjük el.

Mert azt valaki mindig irigyli. Mert a Viszályt ugye nem hívják meg az öröm ünnepeire: nemkívánatos vendég. De akkor csakazértis jön. Mikor várható érkezésével s annak messzeható következményeivel, a görög mítosz ismerete nélkül nem volnék tisztában.

A név.

A mitológia alakjainak és helyeinek a neve értelmes jelentéssel bír. Ez az első, amit tudni érdemes. Azután a mítosz nem azt mondja meg, mit tegyél. Mivel ember vagy, semmit sem tehetsz. Hacsak nem adod az életedet érte. No hiszen!

Egy-egy mítoszi történet megsúgja, hogy mit ne tegyél ép ésszel, vagy mit tegyél, ha elrontottál valamit, meg hogy kit és miért ajánlatos tisztelned, és az mit jelent. Nemcsak embereket, bizonyos határokat is tisztelni kell. Dionüszosz megtanít rá, hogy mikor és mennyit igyál, éppúgy arra is, kivel és kivel ne. Mire jó az eksztázis. Mikor pokol. Mikor mennyország a pokol vagy fordítva. Tiszteld a mérték fogalmát, ez az első, amire a lehető legkeményebben megtanít a mánor istene, akkor is, ha nem olvasol ógörög mítoszokat, viszont akkor könnyen ott maradsz a sárban. Kevés dolog van az életben, amit nem érdemes tisztelnünk, beleértve önnön teherbírá-sunkat. Ez elemi mitikus tudás.

Törekedjünk rá, hogy istenek jelenlétéhez is méltók legyünk, különösen akkor, ha önnön ösztönerőink valamelyikével kerülünk szembe. Bennünk élnek az istenek, és már mindent tudnak az életről. Megmondják nekünk is, amit tudnak, hogyha figyelünk rájuk, és ha megismerjük őket, ha tudjuk, melyik erő kicsodáé, micsodáé, és hogy az akkor milyen értelemben követeli meg a figyelembevételét: a tiszteletet. Elhallgatnunk, megállnunk, gondolkodnunk vagy mozdulnunk, cselekednünk méltó. Figyelünk kell, mi történik bennünk, körülöttünk.

Hol kezdjük a tanulást?

A név, mint mondtam, nagyon fontos dolgot közöl a viselőjéről. Az igazságot kürtöli világgá. Ezért nem árt számunkra problematikussá vált ismerősünk vagy politikai vezetőnk összes becenevén elgondolkodni. A név sűg.

A mítoszban szereplő alak, helyszín, forrás, tenger a neve által bemutatkozik. Udvariasság: akinek tudjuk a nevét, afelett bizonyos hatalmunk van. Az embernek és az isteneknek is több nevük van. **Szerelmesek ezt mindjárt értik, édesanyák. Lényeglátó, tréfás, huncut, pajzán, vaskos, szókimondó, mélyebb összefüggésekre is utaló nevek a mítoszi nevek.**

Régóta pletykálnak a mítoszok hőseiről.

Jobb mitológia-könyvek, mint például Jean-Pierre Vernant vagy Kerényi Károly, esetleg Edith Hamilton művei a névszerű összefüggéseket nem lábjegyzetben, hanem a mítoszi történetbe ágyazva **mesélnek el**, és így annak a titka a kíváncsi olvasó számára élvezetesen tárul fel. Csak ilyen felfogású görög mitológiákat érdemes olvasniuk, szerintem.

A legismertebb mitológiai név manapság az Oidipuszé. Azt jelenti: 'Dagadt bokájú'. Világos Önök előtt, hogy miért, mit világít ez meg, ugye? Ha nem, akkor sem magyarázom meg. Majd egyszer leesik.

Odüsszeusz álnevének jelentése: Nedudki.

Hozzávetőlegesen. És csak a Küklopszok egyik szigetén. De ott fontossá vált. Fülíg Rejtő Jenő így mondaná, de így a legpontosabb is fordítani, mit mondott Odüsszeusz, amikor muszáj volt bemutatkoznia az Egy szemű Szörnyetegnek, Küklopsznak (Rejtő Jenő azt mondaná: az egyik Fél szemű Döncinek), aki őt és tengerészeit foglyul ejtette:

„Senkise, ez nevem; így hívnak, hogy Senkise, otthon édesanyám meg apám és minden többi barátom.”

Senki vagyok, Alfonz. Ez is egy rejtői hangulatú fordítás-lehetőség. Ha eljutunk majd a Küklopsz-kalandhoz, ki fog derülni, hogy azt mondani, nevem: Senkise – adott esetben miért zseniális. Azon túl, hogy kapásból mulatságos. Küklopsznak, az Óriásinagynak azonban a homloka közepén ülő egyetlen szemébe fog kerülni, hogy nem volt esze rájönni, ilyen név nincs.

Azt mondja ez a történet, hogy a butaság és a gonoszság nemcsak szüli egymást, hanem el is veszi. Ahányszor Odüsszeusz nevét kiejtem – nincs görög hős, aki többször csapta volna be azt, aki elkövette azt a hibát, hogy szóba állt vele –, „Nedudgi” neve jut az eszembe.

Odüsszeusz különben azt jelenti, hogy ‘dühös’.

S valóban, Odüsszeusz csupa méreg. Hiába ő maga a leleményesség, ami fontos számára, az vagy nem, vagy elképesztően sok szenvedés után, megkésve sikerül csak. Ezt most nem adom elő, de mint író ámulok, hogy mekkora művész volt, aki neki e nevet adta: Odüsszeusz az a fajta düh, amelyik szikrázik, és lépten-nyomon rettenetes bosszút áll, mégsem teljesedik be a sorsa, csak hiszi, sokszor. „Senki vagyok, a Dühös.” Így is lehet mondani. De az őt szerető asszonyok – voltak egypáran – nem így mondanák. Azzal, hogy Senkinek mondja magát, nem hazudik: „Én, ki Nem Az, Aki, De Pont Én, Vagyis Senki, A Megbízható Megbízhatatlan”, amivel előadtam – most találtam ki, de Odüsszeusz is így szokta csinálni – az odüsszeuszi karakter összefoglalását. Helyesebben, céloztam rá.

A mítosz ugyancsak szeret célozgatni.

Sok oka van ennek, szent és kevésbé szent egyaránt.

Egyelőre csak a hétköznapi okáról beszélek: a görög pásztorok, parasztok évezredek át mesélgették maguknak ezeket a dolgokat. Ez volt az ő egyetemük. Honteremtő iskolázottságot adott nekik, hogy meséket hallgattak és mondtak egymásnak, hallgattak magukat kitharával kísérő vándor-énekeseket, műsztészeket, ami ‘Látók’-at jelent, holott többségük vak volt, Homérosz is az volt, az sem bizonyos hogy élt, s ha élt, nagyon sok élt belőle, évezredek át, homéroszok (e szó eredeti jelentését már nem lehet tudni, csak azt biztosan, hogy mintegy kétezer éve ógörögül ‘a költő’-t jelenti), akik vég nélkül tudtak énekelni „a régi dolgokról”, kívülről fújták, **amikor még voltak**, akik ismerték az istenekről meg a hőrszokról, amit tudni kell, de mennyi mindent.

Materialista nézőpont szerint

ködösítő babonának számít a klasszikus mitológia, úgymond antropomorfizációnak, mert az Egyistenhit (gyűlölete) felől nézik a dolgot. A mitológia istenei azonban nem úgy istenek és úgy nem istenek, ahogyan a Biblia Örökkévalója. Semmi közük hozzá.

Az Örökkévaló – akár hisz benne valaki, akár nem, azt tudnia kell, hogy – nem Zeusz.

Jehova sem egy vulkánisten, akit egyistenné „tupíroztak” a zsidók.

A JHWH, aminek Jehova alakja a magyar „találmánya”, betűnév, a Vagyok Az, Aki Vagyok jelentésű héber szavak rövidítésével helyettesített **Istennév-pótlás**, amit azonban még ebben a formában sem illik a hitű zsidó embernek kimondania.

De tudnia kell, hogy értse a Tórát: képes legyen olvasni azt.

Az Egyisten Neve a zsidók hite szerint, hogy ha nem a főpap és nem a Főtemplomban és nem a Szentek Szentjének nevezett legbelső helyiségében annak és nem a frigyláda előtt **mondatik ki**, mégpedig évente egyetlen-egyszer (de ez is csak addig volt lehetséges, amíg állt a Főtemplom, amelynek a helyén ma már csak a Siratófalnak nevezett rom áll), nem mondhatják ki egyáltalán, ma sem, és kérdés, hogy ismeri-e még valaki **azt** a nevet?

A materialista világnézet összekeveri az Egyistent az ember lelkében és világában tomboló erőknél a görög mitológiában megszemélyesülő alakjaival. Eretnek teológus talán hozzáteszi: az angyali rendekkel. Tetszetős lenne a párhuzam, de nem igaz.

Beszélnek görög ÉS római (latin) mitológiáról.

Véleményem szerint a latin hitvilág vérszegény koppintása csupán az ógörögnek.

A latinoknak minden tetszett, ami egy új helyen vallásra emlékeztetett: az idegen istenek hatalmát a maguk hatalmának megerősítésére tudták felhasználni. Nyomban kiderítették, hogy a meghódított új világ szellemei voltaképpen azonosak az övéikkel, vagy rokoníthatók azokkal, csak hát itt kicsit másképp hívják, de ugyanaz, vagy „most jöttünk csak rá, hogy amit itt látunk, azt mi is tudtuk valamikor, csak elfelejtettük, de na most eztán újra tudni fogjuk”. Ezt a nagy hódítói blöfföt később pontosították: a meghódított területek lakói kötelesek tudni, hogy amiben eddig hittek, az eredetileg nem is az övéké, hanem a rómaiaké volt. De most már tiszteletben áll. Feltéve, hogy ők is megadják a rómaiaknak és a bennük lakozó „egy-

temes” **szellemnek az uralkodónak járó tiszteletet.** Világhódító, agresszív katonai hatalom volt a római. Már mentek is tovább. Újabb területeket leigázni.

Mi a mítosz?

Mese. Ma már.

Így mondjuk el a gyermekeknek az igazságot, amikor már szeretnék halni. De nem a hazugságot. A mese azt nem akarja. Amit e mesékben halunk, az a világ bennünk van, bensőnket a mítoszi történet és alak világítja meg, teszi történet-füzérben átélhetővé. Áttetszővé.

Ha tetszik, nemlétezhetővé: elviselhetővé. Megfoghatatlan, de átélhető. Ez a különösen megnyugtató benne. Az embernek természete van, jellemvonásai, vétkei, erők hatnak rá, de a jellemvonásai, természete megszemélyesíthetővé lett, a rá ható erők a mítoszban (isteni) alakot kaptak. Az ember dolgai, vétkei, az emberi sors tendenciái egymással, de még a véletlennel is összefüggésbe kerülnek.

Összefüggések szötte a mítosz. A legfontosabb élet-összefüggéseket hipnotizálja mintegy a mesehallgató lelkébe.

Én: vagyok.

A mitológia tanított meg eligazodni magamban, mélyebben, mint addig. A mítosz, anyagára és idejére nézve zárt, állandó és időtlen. Lelkemre vetített alakjában azonban nyitott, és bensőm időtlenségével párhuzamos.

A lélek nemigen öregszik, a test öregszik.

Aki vagyok, túl a karakteremen, vagy innen – az állandó, időtlen és változtathatatlan, annak nincs köze egómhoz. A hangulatom úgy változik, ahogy az életkorom, a velejáró helyzetek is változnak, vagy inkább változnak. Ami történik velem, hol a sorsomnak, hol a **sorstalanságomnak tűnik** – de van.

Amíg van. Amíg élek.

Különféle helyzetek elé kerülök, látszólag. A mítosz világában mint felismert bensőmben járva, az új élethelyzetek is mind ismerősebbek az első pillanattól. A szembejövő emberek is. Felismerem őket.

Nem istenek.

a boszorkák – kofák, kasok.
– Csaños kutyák nem farkasok!
Vagy alkudoznak, vagy bölcselnek,
de mind-mind pénzre vált reményt;
ki szemet árul, ki szerelmet,
ki pedig ilyen költeményt.
És vigasztald meg, ha vigasz
a gyermeknek, hogy így igaz.
Talán dűnnyögj egy új mesét,
fasiszta kommunizmusét –
mivelhogy rend kell a világba,
a rend pedig arravaló,
hogy ne legyen a gyerek hiába,
s ne legyen szabad, ami jó.
S ha száját tátja a gyerek
és fölnezz rád, vagy pityereg,
ne dőlj be néki, el ne hidd,
hogy elkábítják elveid:
nézz a furfangos csecsemőre:
bömböl, hogy szánassa magát,
de míg mosolyog az emlére,
növeszti körmét és fogát.” (József Attila: *Világosítsd föl!*)

De a lelkemet dúló vágyakban, hajlamokban, késztetésekből és kísértésekben van valami „isten”, valami, ami egyszerre reprezentál és meghalad engem, amennyiben felismerem, látom őket, ahogy a mitológia – vagy épp a költészet – alakjait is látni szoktam magam előtt. És ez a két kép egy idő után összevetül. Egy konkrét képpé lesz. A mitológiában megismerem a világot, a világ alapeseteinek természetét. Hisz azok sokszor az én kivetítéseim! Erre is tanít ez a József Attila-vers.

A hazug mítoszokat le kell leplezni, fel kell mutatni, hogy ki és mit akar valójában.

A mítoszalkotás teremtés.

Az emberinek a határait kitapogató mitológia segít az ember tapasztalatait az emberhez méltó módon, hűségesen és igazul tipizálni. Halálra születünk. De a lelkünkben élő istenek halhatatlanok. Ám valódi tudást nem azért adnak, mivel magunkra ismerünk bennük – nem magunkra!, inkább a minket uraló ösztönök és vágyak, késztetések és képességek, hátrányok

és előnyök erőire, felfogható alakokban és helyzetekben az emberre kollektíve jellemző mintázatokra –, hanem azért, mert jelen vannak bennünk. Lehetséges-e az igazság annak jelenléte nélkül?

Nem lehetséges.

A mítosz narratíváé előadott tudás, mese, ha tetszik, de nem az a tartalma. A mi bensőnk a tartalma és az abban élő erők megnyilatkozási formái. **A műsztészek, ezek a kedves vak (látó) bácsik** mítoszi formában, istenekként, hőszokként, szatírokként fogadtatják el velünk a legkeserűbb tudást, amit az embernek tudnia kell magáról, **ha tudni akarja, miért olyan (már-már?) menthetetlenül szerencsétlen ő**, és a világa is, miféle erők szabdalják, dobálják, teszik hol nevetséggé, hol katasztrófává a sorsát.

Együtt élünk az erőkkal, **az „istenekkel”**. Nem pusztá példák ők.

Éppen azért a mitológiának nincs köze vallásszerű hatalmi intézményekhez. Ahogyan a Névnek, az Egyistennek sincsen.

Ne jusson azok sorsára.

Felvethető a kérdés: a mítoszok nem többek-e önmagunk megértésének, megismerésének modelljeinél? Azzal, hogy megismerjük őket, látjuk őket mind bensőségesebben, vajon nem válnak ők járatossá a mi életünkben is?

De igen. Mit jelent ez?

Azt, hogy a képzeletünkben a létezésükben megnyilatkozó igazsággal – amit az ő alakjuk képvisel bennünk eztán, már ha képesek vagyunk újra és újra szembenézni **velük** – megláthatjuk őket a sorsunkban. Bennünk élnek.

Nemcsak halljuk a szavukat, de általunk szólnak. Amikor azt érzem, hogy életem történetének egyik vagy másik részlete hasonlatos ahhoz, ami görög istenekkel vagy hőszokkal történt, helyesebben történik, olyankor ezek az erők, dinamikusok hatnak az életemben, ez életem jóleső tapasztalata. Örömben vagy fájdalomban érlelődöm.

A görög mitológia megismerési forma.

Egy alak, egy történet, ami az emberiség fejéből **makacsul** „nem megy ki”, nem akar, nem és nem, nem hajlandó az egyébként szapora felejtés áldozatául esni, nos, ez a mitológéma kifejezés **értelme**: az elpusztíthatatlan mítoszi valóság egy-egy elemi egysége. **Jelenvalóvá válik**, miáltal jelenvalóvá tesz valamit (a helyzet alakulásában saját magát is), azzal szembe kell néznem. Érdeemes észrevennem, meghallanom, látnom, mint egy, a külső

világban már elnémult, a modernitásban és posztmodernitásban elnémított hangot.

Orpheusz vétke.

A szkeptikus morog: megtévesztjük magunkat. Ha igen, ha rosszul tudjuk, mit kell tennünk, annak nagy a büntetése. Orpheusz, a költő elveszíti élete szerelmét, Eurüdikét, mégpedig akkor, amikor fegyelmeztetnek kellett volna maradnia, hinnie kellett volna kedvesében – akár a költeményei minden szavában **is** hisz, mielőtt kiénekelné magából, különben nem is merné rögtönözni, **majd** megjegyezni őket –, nem lett volna szabad hátrafordulnia, hogy megnézzze, szerelme követi-e. Hermész nyomatékosan figyelmeztette, hogy ezt az egyet nem teheti meg, amennyiben ki akarja hozni szerelmét az Alvilágból (ha már olyan elismerten nagy költő, **hogy még az Alvilág istenei is – Hadész és neje, Proserpina** – megszánták gyászában, és úgy döntöttek, engedélyezik párja számára a visszatérést, ha... ha nem fordul hátra megnézni őt, mielőtt fel nem érnek a napvilágra).

Orpheusznak tehát, nem árt ismételnem, most már egyszerű a dolga, miután eljutott, tehetsége erejével eljuthatott a halál, az Alvilág kapujába anélkül, hogy ezért, mint mindenki más, az életével fizetett volna, most már csak annyi önmérsékletre volna szüksége, hogy ne pillantson az Alvilágot Hermész segítségével elhagyó asszonyára. Vagyis ne nézzen hátra, maga mögé egészen addig, míg fel **nem** érkeznek a világba.

Hosszú út. De nem kibírhatatlanul hosszú.

Orpheusz sokáig mérsékeli a benne tomboló ujjongás, a viszontlátás vágyának hevét, halad fel, fel, háta mögött a szerelmével, őt követi, biztosítja Hermész. De, már közel a fényhez, az élethez, a földhöz, mégiscsak visszafordul – miért is?

Ahányan mesélik a dolgot, annyiféle felelnek:

aggódott, hogy szerelme mégsem jön **mögötte;**

vagy: annyira hihetetlen ez a teljesítmény, kihozni valakit a halál földjéről, hogy attól tart, a tréfacsináló Hermész áztatja, kegyetlenül **megtréfálja most;**

vagy: annyira csordultig telt a viszontlátás vágyával, hogy nem bír magával, **holott ezt az egyet** nem akarhatja költő: viszontlátni dala hatalmának erejét az általa megváltottal méltó módon történő találkozására előtt;

vagy: azért akarja látni mindenáron a feleségét, mert tudatában van annak, hogy ő mekkora költő, hogy még az istenek, a természet is, még a vadállatok is állhatatosan körbeveszik, ha dalba fog, **számára nincs lehe-**

tetlen, lám, még az Alvilágból is ki tudja ragadni szerelmét. Így azt hiszi, most akár még ezt is megteheti, az istenek elnézik... Abban a pillanatban azonban, ahogy megfordul és hátrapillant, Eurüdiké eltűnik a halálban.

Nem az a kérdés, miért.

Az a kérdés, **hogy** átéltük-e, látjuk-e, ami történik? Akkor megszületett bennünk valaminek a tudása, amit konkrétan nem kell kimondani, nem is lehet. A nevében élni lehet. És vigyázni a szerelemre.

(Folytatjuk)

Demeter Zsuzsa

SOROKKÁ RENDEZETT
VILÁG¹

Kinde Annamária első kötete, *A hiúzok természetéről* 1996-ban jelenik meg a marosvásárhelyi Mentor Kiadó gondozásában. S bár a kötetek együttes olvasata révén körvonalazódni látszik Kinde Annamária nemzedéki besorolása, a vele rokonítható költők sora, *A hiúzok természetéről* mégis nehezen megfoghatóan tűnik – s ez elsősorban a kötet rendhagyó jellegében rejlik, első kötetnél szokatlan eljárás a *Versek 1979–1994* alcímezés. Kinde Annamária mégis tizenöt év verseiből szemelget – s hogy mi van mind emögött, arról több interjúban is beszél: valahol innen számíthatjuk Kolozsvárral szembeni ellenérzését is. A megkésetttség, egy másfél évtizedes költői termésből válogatni kényszerülés, a többéves várakozás mind-mind meghatározta Kinde Kolozsvárral kapcsolatos viszonyát.

„De a Kolozsvár-szindrómámhoz tartozik az is, hogy például az 1988-ban, a Forrás sorozatban megjelenésre szánt anyagomat úgy kaptam vissza 1991-ben egy rövid levélke kíséretében, hogy nekik, mármint a Kritériumnak most fontosabb dolguk van, mint ezzel foglalkozni. Így csak 1996-ban jelent meg az első könyvem, szinte ugyanaz a válogatás, a Mentornál. *Mert Marosvásárhelynek – hogy a városoknál maradjunk, feltűnt, hogy nincs könyvem.*”² (Kiemelés tőlem, D. Zs.)

Nem véletlenül emeltem ki a Kindével készített interjúmból az utolsó mondatot – Marosvásárhely, Kolozsvár és Nagyvárad lesz ugyanis az a három város, amelynek viszonylatában a teljes életművet el lehet helyezni – nemcsak földrajzi és kiadáspolitikai értelemben, hanem a kindei világszemlélet/viszonyulásmódok tekintetében is –, a három város vissza-visszaköszön az egyes kötetekben, s mint látni fogjuk, az egyes városok más-más vonatkozásuk miatt kerülnek reflektorfénybe.

Kinde Annamária Kolozsvár-szindrómája nem kirekesztő jellegű. Ha eddig azokról a szerzőkről beszéltünk, akikkel – az antológiák szintjén legalábbis – rokonságot vállalt, ideje megnéznünk, milyen szellemi rokonságot

árul el első verseskötete. Azért is fontos nagyobb figyelmet szentelnünk ennek az indulásnak, mert másfél évtizedes költői eszmélés lenyomatát olvashatjuk, egy hosszúra nyúlt indulás emlékfoslányait:

„miértek számára
ebbe a versbe
beutazási engedély
nem adható

szorongásterületeken
a vállalt magány
futóárkaiban halászni
szigorúan tilos.”

– olvashatjuk a kötetindító versben (*Játszóháló. Kihalt pályaudvaron*), amelyben éppen a személytelen felszólítás olvasóra és szerzőre is vonatkozatható kettősségével jelöli ki az értelmezés határait. Nem tudjuk még, az imperatívuszt kire is vonatkoztassuk, szerzői utasításként értelmezzük-e, vagy pedig a lírai én számára szól a tánc. S bár ebben a tétovaságunkban az utolsó két sorban megjelenő egyes szám második személyű megszólítás sem igazít el („kihalt pályaudvaron / bóklásznod ésszerűtlen”), annyi bizonyossá válik: a játék kockázatait a létköltészet jegyében elemzi a szerző, s ezzel máris kijelölte annak az irodalmi hagyománynak a határait, amely segítheti az átutazót a tájékozódásban.

Balázs Imre József 1997-es kritikájában Kinde Annamária első kötetének fentebbi, az olvasót bizonytalanságban hagyó, alternatív értelmezéseket kínáló jellegét sajátosan oldotta meg: egy kindei versmotívumra építve megmosott és mosatlan versekként is értelmezi a kötetet, egyszerre így nemcsak kétféle értelmezést, de kétféle kötetet is kínál az olvasóknak. Összegzésében a szerző költészetének leglényegesebb pontjára világít rá: miként lehet fogyasztani Kinde Annamária verseit, ha a szerző kevés fogódzót kínál az olvasónak, ha a döntést sok esetben az olvasóra bízza, megnövelve ezáltal az értelmezés terhét: „Többszöri belemélyedésre ajánlott verseket tartalmaz! Vállalkozó szelleműek egészben, ingyencék részleteiben fogyasztás.”³ Ha mindezt a teljes életműre vonatkoztatjuk, akkor nincs is más dolgunk, mint – maradva a hasonlatnál – elkezdni különválogatni ennek a kosárnak a tartalmát, és igazi ingyencé módjára kóstolgatni a különféle ízű gyümölcsöket úgy, hogy a kosárból semmi se maradjon ki.

A *Szerelem józan búcsúzása* rögvest az intro után következik, és kiemelt Lászlóffy Aladár-sorokra van felfűzve, apropó Kolozsvár és városokhoz, szellemi elődökhöz való viszonyulás: költő költőt olvas, visszakérdez, perel:

„A KÖLTŐRE ITT VIRRADT A REGGEL
milyen reggel virradt rá
dél van este lesz”

– szövi tovább a gondolatot, egy szuszra, „és nem lesz másik hajnal / suhognak levelek szerelem józan búcsúzása”. „NE MENJEN MOST MÁR SEHOVA a költő / de hát azért ne menjen hogy itt éljen / ne vegetáljon haljon önmagába” – írja tovább – immár programszerűen – Lászlóffy sorait, a „nem vagytok reám érdemesek” zárlatban a már említett én-tudat elkülönülése és keserű magánya fogalmazódik meg. Azt egyelőre még nem tudjuk, kiket rejt a „ti”, vagy a kötet hátlapján az „ők”. Lírai önéletrajz netán versbe szedve, a költészet kor- és időtlenségébe bújtatva, József Attila-reminiszcenciákat megnyitva? „Születtem Nagyváradon, már elég régen, nem emlékszem pontosan, hogy mikor. Óvodába jártam, aztán iskolába – leltároz a költő. – Egyetemig. Mostanában hagyom, hogy azt gondolják rólam: újságíró vagyok. Gyűlölöm az ötsoros életrajzokat” – mondja öt sorban, ez a lírai önéletrajz is csupa elbizonytalanodás, csupa rejtőzködő kitérő (mint a kötet egésze).

„Babits-, Radnóti-, József Attila-, Szilágyi Domokos-olvasatok emléke lakik e versekben. Az értelem mérlegére figyelmeztetés másfél évtizede ez” – írja róla Egyed Emese, s rögtön ki is egészíthetjük a névsort Kányádi Sándorral, Pilinszkyvel, Farkas Árpáddal, Nagy Lászlóval. Hogy ki figyelmeztet kire, nehéz eldönteni, néhol mintha a költő/lírai én biztatná magát, egykori gyermekként, számolva, lépcsőfokról lépcsőfokra, fától fáig, hogy ne féljen: „egy kettő három négy / ne félj / öt hat hét / mind a hét / törvény érvényes talán.” (*Befőtt*) Mintha önmagának szólna a biztatás, miközben körülöleli, beborítja a táj, a szíromágyak, a guruló cseresznyék, felhők és ibolyák, esőhálók, ahol vadgesztenyeburok a ház, melyet borostyánkő-szemű szelíd hiúzok fognak közre. A néhol bukolikus, természetbe ágyazódó versek versalánya a szavak játékával indít, hol képversszerűen (*Soknak és másnak*), hol hiányjelezett szavakkal kísérletezik, mint egy meg-megakadó tű a bakelitlemezen (*Lemez*) – a játék mögött azonban egyre többször felszökken a félelem, a nem félek / félek ellentétpárja (*Esőhálóban, Nem félek*). A nem félek-versek világtapasztalattá nőnek ki magukat, s ilyen értelem-

ben a félés épp önmaga oppozícióját jelenti: addig van lehetőség megismerni a világot, amíg félsz, hiszen addig „tanulsz világot / és tudni fogsz / mind jobban / érteni / hát félj csak / tudatlanul / egészen” – olvashatjuk az *Amíg félsz* című versben. A félelem mint a világ megismerésének eszköze azonban nem egy külső táj feltérképezésére szolgál – a természetből vett képek hovatovább egy belső világ díszítőelemei lesznek, megjelenik a kindei költészet egyik sarokkövét alkotó kép: a hiúz. Ebben a belső tájban a hangulatok „egymást tapossák”, „feltornyosulnak / vihar születik” (*Esőhá-lóban*), egy belső világ genézisét követhetjük nyomon, az önmagára észlelést, az önmaga benső tájaiban eligazodás útvesztőit, önmaga biztatását olvashatjuk, ahol „gyöngéd tévedések között már egészen / jól eligazodom”. Nem véletlen hát, hogy míg a kötet elején a félelem afféle tapasztalati tényezőként jelenik meg, a második felében már a halállal való szembesülés – közel sem riasztó, inkább kérdésekkel telített – félelmévé szublimálódik (*Zászló*).

Ennek a belső világnak állandó elemei közé tartoznak a hiúzek mellett a természeti képek, a nyár–tél ellentéte, az eső, a nappal–éjszaka mint a pusztulás, elmúlás motívumai – még akkor is, ha ezek az elemek nem mindig jutnak el a komplex motívumsorig. Ahogy a kötetben haladunk versről versre – váltakozó hosszúságú, egyszavas mondatok, prózaversek, szabadversek a belső beszéd meg-megszakadó ritmusára váltakozva, s létrehozva egyben egy olyan szerteágazó verskorpuszt, amelyben különböző arcélú, a szabályos jambusfoszlányoktól a kevésbé sikerült neoavantgárd próbálkozásokig találunk példát –, egyre jobban kitárul ez a világ, s bár egyre több elemét ismerjük meg, mégis az az érzésünk, hogy egyre kevesebbet értünk belőle, egyre kaotikusabbak az ösvények. Versre vers vagy napra nap, ahogy a *Csak napra nap* című versben olvassuk, s mindegyik mozaikszerűen egyre többet elárul erről az esőáztatta belső világról. A kötetnek nincs szembeszökő strukturáló tényezője, nincsenek ciklusai, 59 vers sorakozik egymás után, csak a részeket látjuk, a tartópilléreket magunknak kell kijelölni, s ezért nehéz fogódzót is találni, s – tekintve a másfél évtizedes termésből szemlézett kötetet – sokkal nagyobb teher hárul az olvasóra, s inkább a részek poétikájával, mint az egészével szembesülünk. S ahogy elmosódott alakot ölt szép lassan a táj, úgy ölt alakot a nyelv is: lényege a variativitás-ban rejlik mindkettőnek, a nyelvi kísérletezés konkrét költészet felé mutató alakjában (*Mókuserék, Dal a lélek épségéről és a béka kékségéről, A Kenguru*), mint ahogy Egyed Emese is megjegyzi, „fontossá lesz a hangzás, alakot vált a vers is. Felszabadító az önállóság felismerése: »most szépen /

kezetek emlékét elengedem« (*Április-világ van*)”. A belső, esőáztatta táj partjait sós tengerek mossák, s a tengerparti naplementében először tűnnek fel a Kinde-költészetre később is annyira jellemző vadállat-metaforák: a kötet talán egyik legszebb versében bukkannak fel először (*Csak napra nap*):

„Csak napra nap...
és újra este van
gyülekeznek szemedben
a józan farkasok hallgatni együtt
lehunyod őket de ott vannak tudom
valahol bennebb a sós tengerek partján
egymásba bújva aludni készülődnek
sosemvolt szelíd értetlen állatok
hiába magyaráznád hisz magad is csak
szeretnéd hinni hogy megérted hogy
érted mitől miért hallgatnak mire
figyelnek szemedben azok a józan
vadak álmodban könyvek lapozzák
magukat szintén értelmetlenül.”

S vajon mennyire tud az értelmezés szabadulni a halál gondolatának tragikumától, s mennyire segíti a megértést, ha az olvasó a kötet címadó versében rögtön az értelmezés lehetetlenségével, a halál árnyékában olvasás ironikus felhangjával szembesül? „a jelképrendszerek arra is jók hogy nehezítsék / a megközelítést de haláloed után a hiúzkod / szokásainak ismerete mit sem ér” – olvashatjuk rögtön a vers elején, lényegileg megváltoztatva ezzel a kijelentést. Kulcsot kínál a jelképrendszer megfejtéséhez:

„amikor hiúzkodról beszélek saját szelíd szorongó
borostyánkő-szem hiúzaimra gondolok
amikor hiúzaimra gondolok nem vagyok egyedül
a hiúzkod kegyetlenségét emlegetőknek szeretném
külön felhívni a figyelmét arra hogy
hiúzaimra nem emberek
félelmüket győzködve a város utcáin lopakodnak
ágyamat halkán körbefogják félelmeimet előzik
cirógnak puha mancsaikkal játszanak velem
(...) a hiúzkod nem háziállatok

ragaszkodásuk önmagáért való
bizalmuk törékeny
fázósan lépegetnek a hóban
széllel suhannak észrevétlenül”.

A fentebbi vers két olyan motívumot is alkalmaz, amelyek kapcsolódási pontot nyújthatnak a Kinde-költészet helyének kijelölésében. Mert a nemzedéki vagy területi szervezőelvű antológiák ugyan időben és térben alkalmasak arra, hogy a szerzőt besoroljuk, de ez korántsem tételezi azt, hogy ezek a szerzők afféle szellemi rokonságban is állnak egymással. Ha megnézzük az erdélyi magyar irodalmat – szellemi elődjeit/társait is ebben a tájban találta meg –, akkor több olyan szerzőt is megemlíthetünk, akiknek költészetében, prózájában hasonló fontosságot nyer a vadak, illetve a hó motívuma, amelyek nem elsősorban a motívika, a téma kapcsán köthetők egymáshoz, hanem valamiféle mélyebb, láthatatlan szál, költészetszemlélet, világlátás, szellemi rokonság mentén.

„A hóban
tenyéryni kék farkasnyomok
Ők bejönnek az udvarra
ülnek toporognak a lépcső előtt
körülzaglásznak disznóólat
házat csűrt juhakolt
s távoznak ijesztő lassan
magabiztosan”

– olvashatjuk Király László *Decemberek* című versében, de a sort még folytathatnánk például Király László *Az örök hó határa* és a *Kék farkasok* című prózaköteteivel, vagy az alábbi sorokkal, melyekből talán a leginkább kiderül a két költő közötti rokonság:

„Trelleborg fele fut
egy fél fekete eb.

Köd zabálja a fákat –
Egyre nehezebb.

Őszi tejben leng
a világ bizonytalanul

(...) S jó lenne, ha nem volna nem-jól,
és könnyű – de egyre nehezebb

S a sínek között Trelleborg felé
csak lohol a fél fekete eb”. (1980. november 26.)

De említhetjük Ferenczes István vagy Farkas Árpád költészetét, akiket Kinde is megnevez az egyik vele készült interjúban: „A kritikusok, akik szeretik dobozokba rakni az írókat, költőket, néha bajban vannak, amikor az én dolgaimat kellene valahová besorolni. Pedig nem is olyan nehéz feladat ez annak, aki ismeri a huszadik század második felének erdélyi költőit. Nem formákban és témákban keresendő az összefüggés, hanem valahol mélyebben. Király László ma is az első számú kedvenc. Ferenczes István versei is ott fájnak valahol a szívem közepében. S ha már hóhullás és fájdalom, akkor nem szabad kihagynom Farkas Árpádot. *Fehérben* című versének négy sora jut leghamarabb eszembe erdélyi havakról: »Aludjatok csak kiterítve szépen / a szuszogást majd gondozza a szél / a fájdalom pirosa úgysis észrevétlen / üt át majd mint gézen a vér.«⁴

Számomra Kinde szelíd vadállatai, motívumrendszere, hangulatvilága, az alakváltozatok, a néhol szürreálisnak ható képsorok a fentiek mellett mindig Mózes Attila *Árvízkor a folyók megkeresik régi medrüket* című regényét idézték fel, s ahogy Mózes prózájában a jaguárok járkáltak álom és való világ határain, úgy bukkannak fel a Kinde-szövegekben is ezek a különös, ragaszkodó hiúzok. S mint ahogy Király László *Utazás Pazsgában* című kötetében a gazda a külső világ káoszával, rendszertelenségével szemben bekeríti házáat, és megpróbálja álom és értelem határán rendezni dolgait, Kinde Annamária első kötete is tekinthető efféle bekerítésnek: az értelem és érzelem, az emlék/múlt és a jelen disszonanciája, az éjszakánként megjelenő puha talpú hiúzok és a szintén puha talpú fázós jövő lesz a kerete ennek a világnak, ahol a magány tölti ki a mindennapokat: „magad vagy csak magaddal önnön magadba zárva”, mondja *Mától nincs többé* című versében. Helye van a te-nek is, a cikázó férfi–a fészeklakó asszony kettős képe megjelenik ugyan, de a *te* egyre inkább az emlékhöz, az elmúláshoz köthető. „Virrasztok magamban veled” – olvashatjuk (*Zúgó eső szálai közt*).

A meg sem ismert *te* elvesztése azonban nem hangzik a Kinde-versekben tragikusnak – a versek ugyanis mindig a végső dolgok vonzatában szemléltetik ezt a veszteséget, hiszen az emlékezet viszonylagos és időhöz kötött jellegét hangsúlyozzák – nem a *te* elvesztése, hanem saját létünk eltűnése válik tragikussá, az eleinte még tárgyak által őrzött emlékek („Ez egy gyöngycsipkés havazás / Befüggönyözött üres ház / Körül sápadó fantomok / Suttogják még, hogy itt vagyok”) elporladnak az időtlenségben, s ezt a tragikumot nem oldja a személytelen történelemmé lényegülés ígérete sem (*Kísértetek a hóban*).

Égi és földi hatalmak dicsőítése helyett egyre inkább a panteizmus poétikája érvényesül itt, s ezekben a tömör természeti képekben jelenik meg a vívódás, amelyet a „málló értelem” és a „kilincsrázó hangulatok” szorításában lehetetlen volt egyensúlyba hozni, ilyenkor válik hangsúlyossá mindig a hó, a hóba való merítkezés motívuma, s ilyenkor fogalmazódik meg profán fohászként a belső tájbéli utazásból kitörni képtelen líraiság segélykiáltása: „megtaníthatnátok újra emberül élni / visszatéríthetnétek befelé vezető utaimról”. (Igen szép példája ennek a természetbe sűrítésnek a *Harmattükrökben* vagy a *Mókus a fán* című vers). Ezt a belső, kimondhatatlan vívódást hagyja az olvasóra („megosztani semmit sem lehet / és én most már rád hagyom az egészet” – *Első biztatás és intelem repülés előtt*), s mintha már maga sem bízna ebben az utazásban, elő-előbukkan az irónia, amely egyszerre megteremti és felülírja/megkérdőjelezi az értelmezés lehetőségeit („s ha nem értik azok akik / hibáztathatók valakit? Hiszen csak hecc ez” – *Fogadóbizottság a lepketéren*).

Erre az iróniára alapoz a *Megmossuk* című vers is, a „megmossuk-e hát ezt a verset” kérdés mögött éppen a vers olvashatóságának, értelmezhetőségének lehetőségeire, buktatóira kérdez rá, nem feltétlenül csak a költő-olvasó kettősére, hanem költő–költő, ember–ember, ember–önmaga közötti megértésére is gondolhatunk. Hogy a Balázs Imre József fentebb jelzett hasonlatához igazodjunk: mint ahogy a kötetben máshol sem, itt sem találunk eligazítást, mosni kell-e vagy sem a verset, a döntést a költő az olvasóra bízta. Az irónia azonban csak pillanatnyi felüdülést hoz, hiszen „meztelen magunkkal” újra szembe kell nézni (*Se kint, se bent*), hiszen ebben a belső, elágazó ösvényekkel teli kertben egyre több a kérdőjel – elhúzódnak a hiúzok, helyüket „borzas bajszú / hóféhér tigrisek” veszik át (*Naplórészlet*), s ilyenkor már nem marad más lehetőség a harmóniára, mint a lehetséges világok legjobbjának e képzeletbeli, bár nem minden iróniától mentes – megteremtése (*Xlók*).

Így lehet ezen a vidéken járva júliusban is hókeringőt járni (*Hókeringő*), s így juthatunk el ahhoz a teljes kiábrándultsághoz, amely a *B. Társaság* című versben sűrűsödik:

„sajnálom semmit sem tudhattok
átutazás csupán a jelenlét
illúzió
mégis örökkön élő képet véssetek szívetekbe
mert emlékeznetek kell majd rám
a hazugságok árán felháborodásom szüneteiben.”

Összességében azonban csak bolyongunk ezen a tájon, az utazás célja még ismeretlen. Nem sikerül belakni, ahhoz túlságosan is sokféle, nem sikerül a szélére érni, mert (egyelőre) nincsenek kontúrjai. Ösvényei vannak, kószáló hiúzokkal, farkasokkal és fehér tigrisekkel, de a kert még vadnak tűnik, dzsungelszerűnek, amelyben soha nem tudni, mikor hull a hó, mit követ a reggel. Maradunk hát a hiány esztétikájával, amelynek megteremtése éppen a kritika feladata, s a következő köteteket épp ennek a hiánynak a számbavételével, a megvalósulatlan lehetőségével (azaz nem a művel, ami van, hanem a művel, ami lehetne) kell olvasnunk, hogy felszámoljuk ezt a hiányt. (Ezért mondja Ágoston Vilmos, hogy az irodalmi mű nem a más paraméterek, hanem [a szerző] önnön lehetőségeinek a függvénye.) Persze, magyarázatként szolgálhat a másfél évtizedes rostálás nehézsége, hogy ilyen időintervallumú termésből nehéz úgy válogatni, hogy megteremtődjenek a kötetnek valamiféle egységes arcéle – de addig is hagyatkozunk a kohéziós erőt biztosító képekre, metaforákra, s a hiúzok nyomát követve olvassuk a későbbi kötetek termését. S ha már kritikusoknál és a hiány poétikájánál tartunk – meggyőződésem, hogy a Kinde Annamária kötetéről létrejött, mindössze talán kétfutató kritikai recepció megállapításainak némelyike félreérthető. Mert mindig csak egy adott kötetre fókuszáltak, anélkül, hogy figyelembe vették volna az előzményeket, s így mindig csak részeket, torzókat, széteső arcéleket láttak.

Ha van az erdélyi magyar irodalomban költészet, amelyben az egyes kötetek ismerete nélkülözhetetlen, az a Kinde Annamáriáé. A *Rózsavér* válogatáskötet, a *Szandra May és Tom Vanguard igaz története* annyira szorosán kötődik az előző kötetek szövegvilágához, kontextusához, hogy azok ismerete nélkül nehéz átfogó képet nyernünk róluk. A Balázs Imre József által is hangsúlyozott sokarcúság, részekre bomlás is – immár a teljes élet-

mű ismeretében és lezártságában – magyarázatra lelhet: a részek csak a teljes életmű ismeretében kerülnek helyükre, vagy Kinde Annamária későbbi filmes hasonlataihoz igazodva: a nagytotált csak a tragikus lezártság után láthatjuk.

JEGYZETEK

¹ Részlet egy kiadás előtt álló Kinde-kismonográfiából.

² Tükröt tartani a démonok elé. Demeter Zsuzsa beszélgetése Kinde Annamáriával. *Helikon*, 2009. július 10., 13. sz.

³ Balázs Imre József: A hiúzok nem háziállatok. Kinde Annamária: *A hiúzok természetéről*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 1996. *Látó* 1997. április, VII. évf., 4. sz. <http://lato.adatbank.transindex.ro/?cid=2220>

⁴ *Tükröt tartani a démonok elé*. I. m.

Codău Annamária

ASSZONYOK, LÁNYOK,
TÖRÉSEKALICE MUNRO: *NYÍLT TITKOK. NYOLC TÖRTÉNET.* FORD.

RAKOVSKY ZSUZSA, PARK KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 2016.

SZABÓ T. ANNA: *TÖRÉSTESZT.* MAGVETŐ, BUDAPEST, 2016.

Lehet, hogy hirtelen nem tűnik fairnek párhuzamba állítani egy költőnő első novelláskötetét egy, a próza terén nagyon tapasztalt író nő alkotásával, viszont az a szempont, amely révén érdemes és érdekes egymás tükrében olvasni ezeket az alkotásokat, magától adódik. Eltérő stílusban, eltérő fókuszokkal ugyan, de Szabó T. Anna és Alice Munro is ugyanolyan érzékenyen fordulnak a nők mindennapos helyzete felé: egyikük az 1850–1960-as évek Kanadájának kisvárosaiban, míg másikuk a 21. század eleji magyar környezetben figyeli meg a hol elfedett, hol felszínre törő frusztrációk okait és körülményeit.

A női életek tematizálására már a könyvborítók felhívják a figyelmet. A *Nyílt titkoké* egy elmélázó fiatal nőt ábrázol, félrevezető módon lektúrhangulatossá sikeredve, a *Törésteszten* pedig egy homályba vesző műanyag baba van, akit mintha mocskos üvegablakon keresztül néznénk, azt jelezve előre, hogy a megviseltnek mutatkozó könyvborító megviselő szövegeket rejt. Magányról, a társas kapcsolatok és a hagyományos női szerep feszültségeiről, a házasság funkciójának torzulásáról (is) szóló helyzetek bontakoznak ki, sokszor mélyen traumatizált nők és férfiak szerepeltetésével. Alice Munrónál ezek a helyzetek gyakran úgy éleződnek ki, hogy egy pár interakcióba kerül egy másikkal, vagy a kisváros környezetében valamilyen módon különcnek számító nők viselkedéséhez való viszonyulások hozzák felszínre őket. Például ilyen különc Eunie (*Látogatók az úrből*), aki azért nyújt „fura látványt”, mert férfias ruhadarabokat hord, dolgozó nőként is biciklivel közlekedik, minden a saját döntése, és a szüleinek sohasem kellett engedelmeskednie. Vagy ott van a *Valóságos élet* című elbeszélésben a

testvére halála után egyedül élő vadász Dorrie, akit barátnője, Millicent mindenképp össze akar házasítani az ausztrál vendéggel, olyan kétségbeesetten érvelve, hogy az inkább önmegerősítésnek tűnik – mintha saját férjhezmenetelét is legitimálni akarná:

„Millicent néha arra gondolt, ha igazán mindent tudnának előre, egyetlen nő sem menne férjhez.

De azért azt mondta:

– A házasság segít abban, hogy az ember túllépjen önmagán, és valódi élete legyen.

– Nekem van életem – mondta Dorrie.” (100–101)

A *Nyílt titkok*ban szereplő nők, ha ösztönösen sejtik is, hogy valami nem működik jól a nő–férfi viszonyban, inkább az önáltatás különböző formáit választják: elutaznak, boltot nyitnak, újabb viszonyba keverednek. Szabó T. Anna kötetében erősebben tör elő és fogalmazódik meg önmaguk számára is a frusztráció, a fáradtság, a fásultság és ennek okai, de a valódi kitörés, lázadás itt sem valósul meg. A *Steril gyulladás*ban a képzeletében férjéhez intézett beszédében így szól a nő: „Csapnál le, ahogy ígérted. Akkor elhagynálak.” (24) Hiába a felgyült feszültség, a megalázottság, a kilépést késlelteti az érzelmi függőség, nincsenek a konfliktusmegoldásra minták, csak kétségbeesett kapaszkodók: például teherbe esni, s a gyermek vigaszára számítani. Az anyaság Munro szövegeiben inkább teljes magától értetődésében jelentkezik a szereplők életében, a szexualitás lényege is ennek alárendelődve része a házasságoknak; a *Töréscsont*ben viszont sokkal változatosabb a nőknek a szülés lehetőségéhez való viszonyulása: öröm, kényszer, remény, kötelesség stb. Utóbbi kötetben különösen emlékezetes és mellbevágó a *Tortasír*: párhuzamba állítódik az a mozzanat, amikor a szereplő kislány korában eltemeti játékbabáját a homokozóban, hogy ne hallhassa az elromlott játék torz sírását, azzal a pillanattal, amikor felnőttként az elpusztult magzatát siratja; vagy a *Kicsibaba*, melyben a magánynak olyan keserves állapotáról olvasunk, mikor a valakihez való tartozás igénye és vágya arra indítja az elbeszélőt, hogy szilikonból készült csecsemőt rendeljen az ebayról. Műnőt vásárol a *Plüss* szereplője is, ami a teljes kötet viszonylatában erőteljes csavar: egyrészt ott vannak a feleség- és anyaszerep automatizálódásába belefáradt, bábukként létező, az öregedést kétségbeesetten megélő nők („Nincs időm pánikolni, a kaput egyszerűen az orrodra csukják.” – 104), másrészt pedig ezek a szurrogátumok, amelyekhez azért fordulnak nők és férfiak egyaránt, mert kiegyensúlyozott, partneri kapcsolatot nem sikerül fenntartani. Szabó T. Anna a nő és férfi hatalmi viszonyai kö-

zötti szakadékokat hajlandó akár egészen extrém és brutális esetekben is megmutatni (*Nyúlcsapda, Hold*). Alice Munro inkább a történetvezetésben alkalmaz hatásos fordulatokat, egész élettartamokat átölelő narratívákban (például az *Elkapta a gépszíjban* a gyári baleset során lefejezett Jack 30 év után leül egy padra beszélgetni egykori levelezőpartnerével, és nem tudjuk eldönteni, hogy Louisa képzelődött-e vagy szellemmel beszélt; *Az albán szűzben* egy izolált törzs foglyul ejt egy kanadai nőt, akinek szűzi fogadalmat kell tennie, hogy egyfajta tiszteletbeli férfiként szabadon élhessen, s így elkerülje, hogy pénzért hozzáadják egy muzulmánhoz). Szabó T. Anna általában helyzeteket bontakoztat ki, néhány esetben lírai sűrítettséggel, de láthatólag kedveli a sztoriszerűséget is (például egy kimerült anya elalszik a bankban, miközben rablók törnek be; a férjnek nem jut eszébe a 25. házassági évforduló, a feleség megünnepli egymagában is, menyasszonyi ruhákat próbálgatva egész nap). A rövidebb szövegek megengedik az egy kötetben belüli nagyobb palettának, változatosabb szereplehetőségeknek és helyzeteknek a kipróbálását, ugyanakkor spontánabb indulatkitörések fogalmazódnak meg (melyekben azonban akár egy egész élettörténet váza ott van), a szereplők lelke túlnyomórészt az egyes szám első személyű beszéd révén nyílik meg. Alice Munro ezzel szemben ráérősebb elbeszélést alkalmaz, módszerei jóval bejáratottabbak és biztosabbak, kevés magyarázgatással rendkívül mélyre tapint. Az ő szereplői esetében kevésbé tudatosultak és kevésbé kimondottak, inkább sejtelmesen elejtett mondatokba szövődnek bele az elfojtott vágyak, az indulatok, az elégedetlenségek: „A lombok annyi mindent eltakarnak, amit másként tisztán lehetne látni.” (69) Az utolsó történet éppen ezért zárja katartikusan a kötetet, mert újdonságként hat ebben a világban, hogy egy házaspár szétveri valakiknek a házát – a gyermekkori traumák elleni bosszúként. Munro szövegei visszafogottságuk révén általában szofisztikáltabbnak hatnak, itt-ott valamelyest romantizáló hajlammal fűszerezve, míg Szabó T. Anna novellái végig indulatosak, zsi-geriek, brutális szembesülések vagy összecsapások következtében kirobbanó, akár terapeutikus hatású kimondásokkal. Munro szereplői sem hallgatnak, de ők inkább történetté alakítják vagy átesztétizálják (levelek, pletykák, visszaemlékezések, beszélgetések formájában) az élményeket, így próbálva meg értelmezni önmaguk és mások helyét a világban, miközben a nyílt titkokat teljesen sosem leplezik le önmaguk és az olvasó számára sem.

Mindezek mellett az is lényeges jellegzetessége a két kötetnek, hogy a férfiakat nem démonizálják; van példa valódi partneri együttélésre (például Charlotte és Gjurdhi Munrónál), gyöngéd, feleségét becsülni kívánó

férjre, meghitt és szenvedélyes férfiszerelemre, illetve gyermekét kétségek között a legjobban nevelni kívánó apára Szabó T. Annánál. A házasság intézményével, lényegével kapcsolatos sztereotípiákat és előítéleteket (például, hogy a sikeres feleségnek gyémántgyűrű és migrén jár, a férj biztonságérzetének egy nem túl okos, nem túl szép, de készséges társ) mindkét nem képviselői akaratlanul is fenntartják, miközben állandóan azt élik meg, hogy ez így nincs rendjén; hogy ha lenne közös tere a kommunikációnak, a beszélgetésnek, akkor megoldhatóvá válnának a problémák.

Mégis, a *Nyílt titkok* és a *Töréstest* erőteljesen női világokat prezentálnak – az erről való beszéd mára már nem kellene újdonság legyen számunkra. Mindkét esetben azonban nemcsak a nők helyzetéről van szó, hanem arról, hogy ezzel a helyzettel mit kezdenek, mit tudnak kezdeni a résztvevők, és ami a leglényegesebb – és egyben nagy érdeme is mindkét írónőnek –, hogy nem a sorsbazartság gondolatára hegyezik ki az egyes történeteket, hanem a problémafelismerésre. „Vakmerőnek lenni, rettenthetetlennek, felfordulást okozni – ez minden lány füstbe ment reménye” (187) – véli Munro egyik szereplője. E két kötet mintha együtt mondaná: ne legyen füstbe ment.

Abody Éva

TÖRTÉNETEK
ELŐLRŐL, HÁTULRÓLSZÁVAI GÉZA: *MAKÁMASZUTRA*.
BUDAPEST, PONT KIADÓ, 2016.

A regény alcíme, *Kisregények és nagyregények az ideiglenes emberi érintkezések zónájából* több darabból álló művet jelez, azonban a főcím egységbe vonja, közös történetté köti össze a darabokat, ugyanis mind a makáma, mind a szutra műfajmegjelölő szó. Előbbi arab, utóbbi szanszkrit, és nagyjából ugyanazt jelenti: anekdotikus történetfüzér, amelyben hol pikareszk, hol filozofikus, hol humoros, hol szomorú eseményekről van szó. A cím csendése a *Kámaszutrára* is utal, ki ne ismerné történeteit a különböző típusú nőkről és férfiakról, a szerelmeskedés megannyi formájáról és lehetőségéről. Az utalás nem véletlen, szerelmi légyottokról olvashatunk itt is, szinte a könyv mindegyik fejezetében, és ezek szenvedélyessége egységes szerelmi történetté olvasztja a különböző témájú történetkockákat. Előfordul mindenféle pozitúra, ilyen-olyan helyzet, helyszín, rövid és hosszú, tréfás és tragikus ölelkezés, de valójában a regény továbbmegy a szerelem jeleneinek ábrázolásán: átfogó történelmi tablót nyújt. Ez a történelmi tabló nagyjából az első világháború idejétől a jelenig száz évet fog át, és bemutat több családtörténetet is, Bukaresttől Budapestig, Amerikától Vietnamiig sodródnak szereplői. A címben és alcímben megjelenő műfajok a lüktető, hosszabb-rövidebb, inkább rövidebb történetmondást előlegezik meg, és valóban, néha egyetlen oldalnyi fejezetben megy előre a történet. Ez az „előre” viszont egyáltalán nem megfelelő jelzés az irányra, inkább burjánzásról van szó, nem lineáris haladásról. Különböző sorsfordító eseményekből összezecsomózott háló a szöveg, és ebbe a hálóban több nemzedék is belegabalyodik. Miféle sorsfordító eseményekről van szó? Közismert történelmi helyzetekről, folyamatokról, amilyen a kivándorlás Amerikába, amilyen a disszidálás nyugatra, amilyen a jelenkor terrorizmusa. Nem önéletrajzi re-

gény, miközben könnyen ráismerni a korábbi Szávai-regényekből is ismert eseményekre, az amerikai kivándorlástól kezdve a magyarországi repatriálásig (az egyik főhőst ráadásul Farkas Gézának hívják).

Nem volt vidám ez az elmúlt száz év, vagyis nem egy vidám regény a *Makámaszutra*, ellenben, mint a Szávai-könyvek esetében lenni szokott, nem is nyomasztó mű: Szávai sajátos iróniája humánusot teremt, szemléletmódja, alapállása erőt képes adni, ami a legnehezebb helyzetekben is felszabadítóan jelen van. A háborús körülmények között is él a szerelem, és élnek a szerelmi légyottok megneveltető kisiklásai, valahol mindig elszakad egy leplezésre szolgáló lepel, és kivillan a csupaszság, a vicc alapvető forrása. Ugyanakkor a szerelem gyakorlatának felszabadító hatalma és ereje a rabságot is enyhíteni tudja, nem véletlen, hogy a diktatúrákban soha nem apad el a népszaporulat.

Közelebbről tekintve, öt könyvben összesen négyszázötven oldalon tárul elénk a fentebb jelzett történelmi tabló. Sokszínű a kép. Korábbi Szávai-regényekhez is hasonlít, persze, de nagy világirodalmi regényekre is, amilyen a *Száz év magány*, és nemcsak a száz év miatt, és nem csupán az összecsengő nevek miatt, amilyen Aurelian Ștefănescu keresztnéve. De a nevek mindenképpen „mesések”, önmagukban is színes történeteket hordoznak: Perle Mici, Pompéry Konstancia, Korom Róbert, Ovidiu Berenga... Ez utóbbi kiválóan rímél a román rangára, ami a daliás nemi szerv tréfás elnevezése, úgyhogy nem véletlen, hogy ez az alak impozáns szerszámának fotójával keresi élete párját.

Néha azonban előfordul, hogy a nevek izgalmasabbak, mint az elmesélt történetek. A szereplők, olykor bármennyire is igyekeznek, képtelenek elmesélni saját történetüket, túl durvák, túl egyszerűek, túl sematikusak, hogy igazán jól mesélhessenek, és mintha az írói inspiráció sem segítené őket, nem nyújt segédkezet, nem ad szájukba segédszavakat, hanem meghagyja őket a szavak mágiátlan vidékén vergődni. Nem törvényszerű, hogy egyszerű, bárdolatlan szavakkal ne lehetne izgalmasan sokrétű, bonyolult történeteket elmesélni, meglehet, nem feltétlenül a szavakkal van baj, inkább azzal a férfiszempontú világgal, amely feltétlenül meg akarja azt is nevezni, aminek a nevét nem ismeri.

Tóth B. Sára

HITTEL ÉS LÉLEKKEL

BODÓ MÁRTA: *NŐSZIROM*. BESZÉLGETÉS KERESZTÉNY ÉRTELMISÉGI NŐKKEL. MAROSVÁSÁRHELY, DOKUMENTUM EGYESÜLET – LECTOR KIADÓ, 2016.

Bodó Márta könyve tíz beszélgetést tartalmaz, meglehetősen különböző érdeklődésű és foglalkozású nőkkel. A közös bennük, hogy keresztény értelmiségnek vallják magukat: Gábor Csilla, Sabău Trifu Cristina, Ferenczi Enikő, Petrőczy Éva, Tornay Krisztina Petra, Csiszár Klára, Bereczki Silvia, Kertész Marika, Buzogány Emese és Zamfir Korinna válaszoltak a kérdésekre, de a kérdező nem annyira kérdező, mint inkább beszélgetőpartner volt. Nem interjúk, hanem beszélgetések készültek.

Bodó Márta, aki katolikus lapok és kiadványok szerkesztőjeként közelről látja a hithűen vállalt hovatartozás örömeit és gondjait, érzékeny és bátor kérdező, kérdései nem pusztán érdeklődnek, hanem egyben utat is mutatnak a kérdező számára, hogy olyasmit fogalmazzon meg, amire eddig még nem is gondolt. Ez a fajta kérdés elég ritka mifelénk, és ugyancsak ritka az efféle kötet is. Ha megnézzük az utóbbi évek könyvtermését, tisztelet egy-két Prospero-sorozatú könyvnek, mifelénk főképp politikus férfiakal készülnek beszélgetős könyvek.

Van a tíz nő között apáca, lelkész, tanár, művész, vannak családosak, vannak egyedül élők. De mindannyian a hit felől közelednek identitásukhoz, a kereszténység felől próbálják női mivoltukat megfogalmazni és beteljesíteni, munkájukról is ennek függvényében beszélnek.

Tornay Krisztina Petra debreceni iskolanővér munkája emberekhez kötődik: „Az emberek fejlesztése, építése, nevelése, kapcsolása, a közösség alakítása, a reflexió segítése... Ennek a munkának a közepette élem meg azt is, hogy alapvető eligazításokat kapok önmagamról, a hivatásomról, a küldetésemről.” Igen, amiről nemigen beszélünk: a hit hétköznapija jelenik itt meg: A nők egy része „főz, gyereket nevel, unokát gondoz, szomszéd-asszonyt istápol, és neki eközben vannak istenélményei”.

Gábor Csilla irodalomtörténész a hit bonyolult viszonyairól is beszél. Megpróbál ellenállni annak, hogy „nagy teljesítményű géppé” váljon. Számára keresztény értelmiséginek lenni „semmi különöset nem jelent, csak

tudatosságot, odafigyelést arra, hogy mit, hogyan, mikor és mennyire tesszek.” Ugyanakkor a keresztény értelmiség fogalmát is definiálja: ha valaki nem fogadja el a katolikus hittan tanrendszerét, az nem katolikus, de ha valaki hagyja magában megmerevedni ezt a tanrendszert, akkor már nem értelmiségi.

Zamfir Korinna orvos és teológus. Egyéni hite és vallásossága szempontjából is alapvetően fontosnak tartja, hogy ne maradjon meg a naiv vallásosságnál. A teológus és orvosnő számára fontos, hogy hite biztos alapon álljon: „Az értelmem ne legyen konfliktusban a hitemmel, a vallásosság és a gondolkodás között ne legyen konfliktus.” Ferenc pápa nyitottságát követendő példának tarja, amellyel más felekezetűekhez, más vallásúakhoz közeledik, például a zsidókhoz vagy a muszlimokhoz, ez a nyitottság „végül is ugyanaz, mint a Jézusé”.

Bereczki Silvia a *Vasárnapi újság* katolikus hetilap szerkesztője: „Nincsen semmi a világon, ami túl profán, túl egyszerű, túl csúnya, túl bármilyen lenne ahhoz, hogy Istent ne lehessen megtalálni benne, vagy ne lehessen keresni benne.” A belső szabadságra, a környezet elfogadására és megértésére helyezi a hangsúlyt. Mindenben pedig a lelki gyakorlatok segítik.

Kertész Mária mentálhigiénés szakember, Kézdivásárhelyen él. Miben segíti a hite? A legnagyobb tragédia, a gyermek elvesztése valószínűleg nem annyira pusztító trauma, ha az ember Isten akarataként próbálja elfogadni, hogy „négy gyermekük közül a legidősebb, Tamás nemrég hazaérkezett az atyai házba, Istenhez költözött”. Kertész Mária a személyes tragédián túl is vallja: „lehetséges a boldog, egészséges családi élet, ha az ember komolyan, elkötelezetten készül rá”.

Csiszár Klára római katolikus teológiából és német–magyar bölcsészettől szerzett diplomát. A katolikus hitérettel foglalkozik, a beszélgetés idején írja doktori disszertációját a szatmári egyházmegye munkájáról. „Figyelemmel követem a szatmári egyházmegye alakulását, a helyi társadalom kihívásait, azt a környezetet, amiben az egyházi gyakorlat megvalósul”, mert, ahogy következtetését megfogalmazza: „csakis ennek a valóságnak a talaján állva célszerű jövőt építeni”. A mai katolikus egyházban nem minden esetben számítanak elfogadottnak ezek a nézetek, lásd Ferenc pápa konfliktusait a begyepesedett papokkal és egyházvezetőkkel. Bár a kötet kerüli az állásfoglalásokat, egyértelmű, hogy ebben a konfliktusban Ferenc pápa oldalán áll.

Petróczi Éva Budapesten a Károli Gáspár Református Egyetemen tanít, irodalomtörténész, költő és műfordító. „Nemem méltóságát nem valami-féle mozgalomtól és akarnokoskodástól, hanem a teremtőtől kaptam.”

Egyházművészetre szakosodott képzőművész Sabău-Trifu Cristina. A liturgikus tér és az imádság összefüggéseiről szólnak művészi tárgyai, illetőleg képsorokkal, zenével elevenebbé tett előadásai. „Nagyon fontosnak tartom, hogy a művész ne kezelje felületesen a témát! Ha liturgikus térhez nyúl hozzá, a lelkekhez beszél!”

Buzogány Emese református lelkipásztor karitatív munkája során sok elesett emberrel, embertelen helyzettel találkozik: „A kórházban vagy a börtönökben vannak olyan történetek, amelyek bizonyítják, hogy létezik ökumené, van egység.” A napi bibliaolvasás élményszerűségét, fontosságát, az imádkozás ajándékát emeli ki pályája állomásaira visszatekintve.

Ferenczi Enikő kórházlelkész, egyetemi tanár. „Számomra csak Istenben hívő ember van, és nem valamilyen felekezethez tartozó.” De a hit természetesen nem mindig megvallható, így persze egy kórházlelkész nem mérlegel, hogy csak a hitben élőket segítse vagy segítsen az „istentagadókön” is.

Ez ennek a könyvnek az erőssége: valamennyi nő igyekszik megfogalmazni a hit kérdéseit, az ő személyes viszonyát hozzá, ugyanakkor a szavakon túl mindenkinek van egy személyes története is, és ez a történet a legpontosabban megfogalmazott hitről szóló vallomás.

Tordai Teréz

A DIÓFA ALATT

KENÉZ FERENC: *ESŐBEN KÖNNYEN RÁMTALÁLTOK.*
ILLUSZTRÁLTA OROSZ ANNABELLA. CSÍKSZEREDA,
PALLAS-AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ, 2016.

Kenéz Ferenc mostani kötete újrakiadás, először 1983-ban jelent meg a Ion Creangă Könyvkiadó jóvoltából, Árkossy István rajzaival. Akkoriban egészen újnak számított ez a hang, ugyanis Kenéz Ferenc a ma svéd gye-

rekversként ismert gyerekvers típust honosította meg, a gyermekek egyszerű, de nem együgyű nyelvén szólalt meg, humoros, nem túlstilizált módon, nem a csicsergő madárhangot utánozva, hanem a gyerekbölcsesség áttetsző logikájával. Versei egyszerre szóltak és szólnak gyerekekhez és felnőttekhez.

„Régi házban lakunk. / A második emeleten. / Két ablakunk nyílik / az utcára. // Nagyon szeretek az / ablakban ülni, / amikor esik az eső, / és szeretek cseresznyét / enni az esőben...”

Így indul a kötet címadó verse. És aztán a folytatásban kialakul egy történet, ha nem is epikusan, de mozaikosan, megtudjuk, hogy az első ablak be van deszkázva, megtudjuk, hogy a gyerek apja (vagy anyja) a háborúban született, és megtudunk néhány dolgot az esernyők alakjáról is. De a lényeg, hogy egy kisfiú, ha esik az eső, az ablakban ül, és ilyenkor őt a legkönynyebb megtalálni. Csak oda kell menni a második ablakhoz, és ott lesz.

Amikor nincs verssorokba tördelve, szinte észre sem vevődik vers mi-voltuk. Mert ezek nem rímes versek, alighanem verseknek sem neveznék őket, ha nem volnának mégiscsak versek, ha nem lüktetne a szöveg, ha nem szólalna meg a zenéjük, ha nem volna hallható, érzékelhető gondolati és hangzásbeli ritmusuk.

„A szerelő bácsit / úgy várta az egész / család, mint én / a Télapót. // A szerelő bácsi / szinte úgy is érkezett meg, / mint Télapó: hatalmas / táskája volt, és piros / volt az orra.”

És aztán a szerelő bácsi elkezd szerelni, végzi a dolgát, a család meg igyekszik a kedvében járni, lőt-fut, kedveskedik körülötte, a szerelő bácsi meg nagy mogorván tevékenykedik, és amikor elmegy, a család hirtelen olyan mogorva lesz, amilyen a szerelő bácsi volt előbb... a szerelő bácsi meg biztos nevet... Hosszú történet, emberi sors belefér egy-egy versbe.

Mindig akad konfliktus, a leíró jellegű sorok között drámai feszültség jön létre, alig érzékelhetően, de a versben megannyi társadalomrajz is benne van. A család nem kap választ az elküldött levélre, de nem tudják, azért-e, mert az ő levelük se ment el, vagy azért, mert a címzett nem akart válaszolni, szóval nagy a tanácstalanság, meg kellene kérdezni a postást, a gyerek el is határozza, ha majd nagy lesz, megkérdezi tőle, mit csinált a levéllel, mire a postás lehet: „... csupán annyit / fog mondani nekem: / „Ki tudja, / olyan régen volt az, / elvtárs!” // A postások nem nagyon / beszédsek.”

A költő is megidéződik ebben a '83-ban született kötetben, ami azért is érdekes, mert akkoriban még nemigen idéződtek meg a költők saját ver-

seikben. Akkoriban még kevesen írtak ilyen közvetlen, ennyire „mai” gyerekverset, bár azt lehet mondani, hogy ez a kenézi gyerekhang, ez a költői megszólalás még ma is nagyon korszerű, nagyon egyedi, ma is ritka a sok csacsogó, gügyögő, a gyerekeket naiv és csetlő-botló babának tekintő gyerekirodalomban.

„Apa ült a konyhában, / egy piros konyhaszéken, / szemben az uborkásüvegekkel, / melyeket már két nappal / ezelőtt le kellett volna / hordjon a pincébe. // Csend volt. //

Apa nézett kifelé / a konyhaablakon, / s egyszer csak / fura-szomorkás hangon / azt mondta: // »Egy nagy zöld / diófa kellene, s alatta / egy kicsi fehér asztal, / ott lenne szabad csak / gyermekverset írni / mindenkinek!«

Megfontolandó megállapítás: csak az arra kijelölt helyeken, az arra kijelölt személyeknek kellene gyerekverset írniuk, megfontoltan és odaadóan. Gyerekverset írni csak látszólag könnyű. Keveseknek megy igazán.

TALÁLT VERS

Dsida Jenő

(1907–1938)

A TISZTVISELŐTELEP

Enyhe, tavaszi friss esők után
újult-zöld a fák rügyes koronája,
s hol az esővíz gödreit kivájja,
papírhajót ereszt a kisgyerek.

A vizes járdák tükrösen ragyognak,
üdén simul a tömött zsenge fű,
– harangkongás és alkonyi derű
tér pihenni a házak tetejére.

A póznás sarkon peracet árulnak
mezítlábas kis sípoló fiúk:
itt-ott kinyílnak a színes zsaluk,
és kacagósan születik a vásár.

Emberek lépte vidáman kopog,
(pedig mindnek volt roskadásig dolga).
És mintha farkasszemet mosolyogna
derült arcukkal a jegenyesor.

Piros kabátos gimnazista lány
megy egy beszédes kacagó diákkal,
és minden szavuk tavasz-muzsikát vall.
Már bimbózik az orgonabokor.

1925. március 31.

NÉVJEGY

Sört iszom és nem predikállok.

Beederfalok

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@lato.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982